

ОДБРАНА

ИНТЕРВЈУ

АЛЕКСАНДАР ВУЛИН, МИНИСТАР ОДБРАНЕ

ЗА ЈАКУ И ЗАДОВОЉНУ ВОЈСКУ

Едиција ВОЈВОДЕ

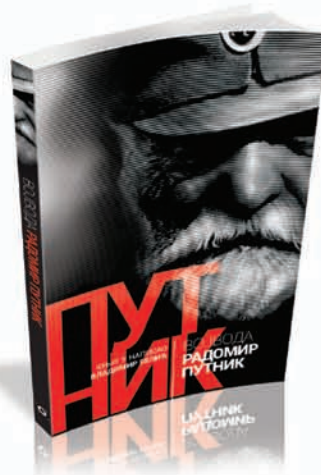
Велике годишњице су и велика подсећања, хоризонтални пресеци наше сопствене историје. Годишњица Великог рата вратила нам је у жижу интересовања многе историјске личности тог периода. Биографије славних српских војвода исписују најсветлије странице наше војне и свеколике историје.

ВОЈВОДА ПЕТАР БОЈОВИЋ

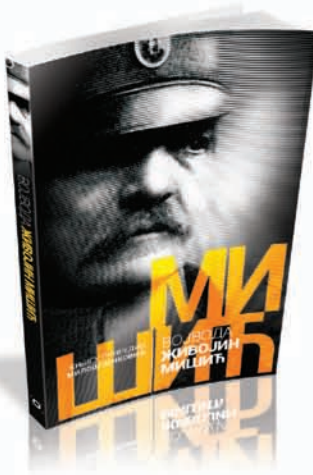
Томислав Гаврић.
Драган Симовић
Броширано,
ф. 13×20, 140 стр.
шифра: 111347
цена: 396,00
са попустом: 297,00

ВОЈВОДА РАДОМИР ПУТНИК

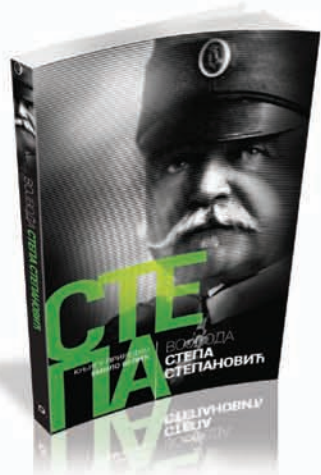
Владимир Белић
Броширано,
ф. 13×20, 142 стр.
шифра: 111348
цена: 396,00
са попустом: 297,00

ВОЈВОДА ЖИВОЈИН МИШИЋ

Милош Јанковић
Броширано,
ф. 13×20, 152 стр.
шифра: 111349
цена: 396,00
са попустом: 297,00

ВОЈВОДА СТЕПА СТЕПАНОВИЋ

Е. Белић
Броширано,
ф. 13×20, 186 стр.
шифра: 111350
цена: 396,00
са попустом: 297,00

НОВО

СРБИ – РУСКИ ВОЈНИ ЗАПОВЕДНИЦИ ОД ВРЕМЕНА ПЕТРА ВЕЛИКОГ ДО ОКТОБАРСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ

Душан Бабац
Броширано, ф. 21×24,
208 стр.
шифра: 111345 цена:
990,00

са попустом: 693,00

Душан Бабац обрађује тему српско-руских војних односа на специфичан начин: дајући биографије појединаца – Срба на војној служби у Руској империји. Посебну пажњу аутор је посветио столећу од Петра I до Александра I, блиставом по руску војну славу. Од одређивања руских граница са Кином до победничког уласка руске војске у Париз, учешће српских официра у руској војсци на истакнутим командним положајима није промакло погледу марљивог истраживача. Обнављањем српске државности почетком 19. века долази до смањивања броја српских досељеника у Русију, али су појединци и њихови потомци учествовали и даље у значајним догађајима руске војне историје, све до краја династије Романов.

ОДБРАНА

НОВО

ПРЕЖИВЕТИ У ПРИРОДИ 2

Звонимир Пешић
Броширано,
ф. 11×20, 214 стр.
шифра: 111367
цена: 440,00

Књига нас „наоружава“ знањима и вештинама неопходним за лакше сналажење у непредвиђеним ситуацијама, као што су мећаве, олује, поплаве, губитак оријентације. Кретање у беспућу и гашење жеђи у природи, није исто као у урбаној средини, и то треба научити, једнако као и начин дозивања помоћи применом међународних сигнала без средства за одржавање везе. Писана једноставно и разумљиво, ова књига представља ризницу знања и искуства, иронично, све потребнијег у савременом свету. Књига је други део трилогије заједничког назива „Преживети у природи“. Први део, „Преживети у природи 1 – опстанак, опрема, смештај“, нуди практичне и проверене савете о томе како опстати, како се опремити, и како себи наћи или подићи смештај у разним суровим условима, у којима је човек одвојен од цивилизације, док други део помаже у ситуацијама када је потребно оријентисати се, кретати се у правом смеру и сигнализирати у природи.

ОДБРАНА

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране и Војске Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Ратника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапандин, пуковник

Главни и одговорни уредник

Владимир Почуч, потпуковник

Заменик главног уредника

Александар Петровић, капетан

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Сања Анђелковић
Владимир Вјештгић
Миријана Крстовић, поручник
Биљана Миљић

Стални сарадници

др Себастијан Балаш, др Славиша Влацић,
Милосав Ц. Ђорђевић, др Милан Мијалковски,
др Зоран Миладиновић, др Миљан Милкић,
Будимир М. Попалић, Милош Стругар,
Никола Остојић, Александар Радић, Бојан Рајић,
Влада Ристић, Милена Милетић, Александар Киш
Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликковни уредник)
Станислава Струњаш (техничка уредница)

Фотографија

Даримир Банда, Душка Стефановић, Јово Мамула
(фото-репортери)

Језички редактори

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски,
Јелица Живановић

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Татјана Шућин

Документација

Горан Станковић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Преплата 3241-009; 3201-995; 23-995

Продаја 3201-810; 3241-254; 23-810

ТЕЛЕФАКС 3241-258

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19
odbrana@mod.gov.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs
www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МП „Одбрана“

Преплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РЦ
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 284

МИНИСТАР ВУЛИН
ПРВИ ПУТ
У ГЕНЕРАЛШТАБУ

Снимио
Горан СТАНКОВИЋ

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ
„АРСЕНАЛ – 102“
Савремено наоружање
код нас и у свету

Завршетак школовања
официра 60. класе
Генералштабног усавршавања

ОПРАВДАТИ
УКАЗАНО
ПОВЕРЕЊЕ

Почетак пробне производње
муниције у Узићима

ДОБРЕ ВЕСТИ ИЗ
НАМЕНСКЕ

Обележен Дан Ваздухопловног
завода „Мома Станојловић“

НЕРАСКИДИВО
ПОВЕЗАНИ
С ВАЗДУХОПЛОВЦИМА

Миљана Николић,
мецосопран

СПАСЕЊЕ
ЗА ДУШУ И УМ

- 10 Александар Вулин,
министар одбране
**ЗА ЈАКУ
И ЗАДОВОЉНУ ВОЈСКУ**
- 14 Министар одбране
посетио Генералштаб
**ПОНОСНИ
НА НАШУ ВОЈСКУ**
- 15 Свечаност поводом завршетка
усавршавања 6. класе ВСБО
**ЗАСЛУЖЕНА ЗВАЊА
И ПРИЗНАЊА**
- 16 Обележавање годишњице
страдања Срба
у средњем Подрињу
**МРЖЊА
НИЈЕ ПОСЕЈАНА**
- 18 Полагање војничке
заклетве генерације „јун 2017“
**ПОНОСНИ
НАСТАВЉАЧИ
ТРАДИЦИЈЕ**
- 20 25 година Центра
војномедицинских
установа Београд
ВРЕМЕ СУОЧАВАЊА
- 28 Двадесети сусрет новосадских
резервних војних старешина
и припадника Војске
ЈУБИЛЕЈ ВРЕДАН ПАЖЊЕ
- 30 Пројекат
Школе националне одбране (2)
**ОПЕРАЦИЈЕ НА
СОЛУНСКОМ ФРОНТУ**

У овом броју...

Непуне две недеље од избора на функцију министра, Александар Вулин јасно дефинише приоритете свог мандата – побољшање материјалног положаја припадника система одбране и реafirмација друштвене улоге Војске Србије. Политика одбране, каже нови ресорни министар, неће се мењати, а наша земља остаће војно несврстана. Независност у доношењу одлука које се тичу безбедности је скупа, али Србија од ње неће одустати.

У првом интервјуу од ступања на дужност министар Вулин говори о перцепцији сложеног система који му је дат у надлежност, односу политике и струке, професионалним изазовима и личним проживљавањима дужности која га очекује.

„Први изазов је како поправити материјални положај припадника војске, како обезбедити да и у времену штедне армија осети своју изузетност. Желим да се припадници војске осете изузетним и да то читаво друштво цени. То је мој први и последњи изазов. То је мој посао. Наравно, ту је и савремено наоружање, техника, опрема... Али човек који ради на тој техници мора да буде задовољан или барем задовољнији него што је сада.“, каже нови министар одбране.

Поводом четврт века постојања Центра војномедицинских установа Београд магазин „Одбрана“ разговарао је са водећим људима тог система у чијим се картотекама налазе имена више од 40.000 пацијената који ту оствару примарну и секундарну здравствену заштиту.

„У години јубилеја тежимо да достигнемо модел у коме примарна здравствена заштита, тачније изабрани лекар, решава 85 до 90 процената потреба војних осигураника, секундарна, лекари специјалисти, 10 до 14 процената, док би терцијарној здравственој заштити, Војномедицинској академији, преостало 0,5 до једног процента здравствених потреба пацијената, оних најкомпликованијих и најтежих“, каже управник ЦВМУ Београд пуковник др Славољуб Сталетовић.

Нови број нашег магазина доноси и извештаје са свечаности поводом завршетка школовања 6. класе Високих студија безбедности и одбране и официра 60. класе Генералштабног усавршавања Школе националне одбране.

„Одбрана“ је, традиционално присуствовала и полагању војничке заклетве генерације „јун 2017“. Начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић је у ваљевској касарни „Војвода Живојин Мишић“ честитао војницима и поручио им да су се „пред знамењем Републике Србије – заставом, обавезали да ће бранити и чувати независност и територијални интегритет Србије“.

„За њену слободу данас, коју сви ми уживамо, положено је много живота, посебно наших дедова, прадедова, славних предака и свих оних који су својим телима бранили и одбранили нашу земљу и створили нам услове да можемо у миру и слободи да извршавамо наше задатке“ рекао је начелник Генералштаба. ■

ПОЛИТИКА ВОЈНОГ НЕСВРСТАВАЊА

На почетку мандата као министра одбране, Александар Вулин састао се са представницима Руске Федерације, Сједињених Америчких Држава и Народне Републике Кине.

Приликом сусрета са амбасадором Руске Федерације Александром Чепурином исказано је обострано задовољство због постигнутог континуитета у развоју сарадње у области одбране и уверење да ће се и у наредном периоду наставити јачање билатералне војне сарадње. Министар Вулин је рекао да у врло комплексним међународним односима и осетљивом регионалном окружењу Србија и Русија брижљиво штите посебне односе дефинисане Декларацијом о стратешком партнерству и нагласио да ће учинити све да ти односи у области одбране буду што интензивнији, на добробит наших народа и војски.

Министар се састао и са амбасадором САД Кајлом Скотом, са којим је разговарао о наставку сарадње две земље у области одбране. Анализирајући претходни период, саговорници су констатовали

да је област одбране најразвијенији део свеукупних билатералних односа, те је министар Вулин потврдио да ће МО и ВС наставити сарадњу истим темпом, како би она била спона и покретач што квалитетнијих односа Србије и САД у свим сферама, и уједно гарант стабилности у региону. Такође, нагласио је да Србија остаје доследна политици војне неутралности.

Министар Вулин и амбасадор НР Кине Ли Манчанг оценили су да је укупна сарадња две земље одличан пример у међународним односима, јер се заснива на грађењу чврстих веза сагласно сопственим интересима, али уз највиши степен међусобног уважавања и поштовања. Они су истакли да војно-економска и војнотехничка сарадња представљају кључне сегменте у којима је могуће градити посебне везе између два министарства, као и кинеских и домаћих компанија и научних установа. ■

СТАБИЛНА СРБИЈА КЉУЧ НАПРЕТКА РЕГИОНА

Министар одбране Александар Вулин састао се 12. јула са командантом Команде здружених снага НАТО-а у Напуљу адмиралом Мишел Хауард. Састанку је присуствовао и начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић. Вулин је истакао да Србија остаје доследна војној неутралности, али и да је опредељена за даље јачање сарадње са НАТО-ом, пре свега, кроз реализацију активности Програма „Партнерство за мир”. Нагласио је да је Србија искрено посвећена очувању регионалне стабилности и да у потпуности поштује и уважава евроатлантска опредељења својих суседа, као што очекује да суседи поштују пут који је наша земља изабрала. Адмирал Мишел Хауард је истакла добру комуникацију Војске Србије са КФОР-ом и одличну сарадњу на оперативно-техничком плану. ■

У Београду, 12. јула, министар одбране Александар Вулин састао се са директорима и представницима привредних друштава из групације Одбрамбена индустрија Србије. Он је истакао да је Одбрамбена индустрија Србије наша развојна шанса, али и прилика да се такмичимо са много већим и моћнијим учесницима на тржишту који можда имају више новца, али нашу памет, вредноћу и упорност не могу да надоместе. Министар Вулин је рекао да се Влада Србије неће „решити ни лишити” одбрамбене индустрије, да ће наставити да улаже и да је помаже, очекујући резултате. Одлуком Владе издвојено је око 49,9 милиона евра инвестиција ради модернизације и унапређења производних и ремонтних капацитета српске одбрамбене индустрије. ■

САБЉА У ЗНАК ЗАХВАЛНОСТИ

Министар одбране Александар Вулин уручио је сабљу, а начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић Златну плaketу министру за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Зорану Ђорђевићу, за допринос Министарству одбране и Војсци Србије у претходном мандату. ■

ГЕНЕРАЛ ДИКОВИЋ РАЗГОВАРАО СА ОФИЦИРИМА КОЈИ СУ ЗАВРШИЛИ ГШУ

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић разговарао је 10. јула са официрима који су после завршетка Генералштабног усавршавања распоређени на дужности у Генералштабу и јединицама Војске Србије. Он је истакао да се од официра који су се оспособљавали за обављање највиших и најодговорнијих дужности у Министарству одбране и Војсци Србије очекује да својим знањем и радом допринесу унапређењу оперативних и функционалних способности састава у које су распоређени. ■

7

ДАН ДРУГЕ БРИГАДЕ КОВ

Свечаност поводом Дана Друге бригаде Копнене војске одржана је 12. јула у Касарни „Рибница“ у Краљеву у присуству команданта Копнене војске генерал-потпуковника Милосава Симовића. Командант Друге бригаде пуковник Жељко Кузмановић подсетио је да бригада прославља празник у знак сећања на победу над Турцима коју су 1805. извојевали српски устаници под вођством Карађорђа, ослободивши Карановац – данашње Краљево. ■

ГЕНЕРАЛ СИМОВИЋ У ПОСЕТИ РУСКОЈ ФЕДЕРАЦИЈИ

Командант Копнене војске генерал-потпуковник Милосав Симовић боравио је почетком јула у узвратној посети Копненој војсци Оружаних снага Руске Федерације, на позив команданта генерал-пуковника Олега Леонидовича Саљукова. Генерал Саљуков је представио перспективе и задатке развоја Копнене војске до 2020. године, након чега су двојица генерала разговарала о могућностима унапређења сарадње кроз извођење заједничких вежби и обуке.

Теме разговора биле су и учешће тенковских јединица Ков на такмичењу „Тенковски биатлон“ на Међународним војним играма, учешће припадника 37. механизованог батаљона Треће бригаде Ков на тактичкој вежби са бојним гађањем у Западном војном округу Русије, те могућности коришћења капацитета полигона у Јеиску за реализацију гађања ракетних јединица ПВО Копнене војске.

Генерал Симовић разговарао је и са представницима Опште војне академије, Института „Цнииточмаш“ и компаније „Уралвагонзавод“, који су делегацији из Србије представили могућности модернизације тенка Т-72, који ће бити предмет донације Руске Федерације нашој војсци. ■

ЗАВРШЕТАК ШКОЛОВАЊА ОФИЦИРА 60. КЛАСЕ ГЕНЕРАЛШТАБНОГ УСАВРШАВАЊА

ОПРАВДАТИ УКАЗАНО ПОВЕРЕЊЕ

– Србија је новом генерацијом официра који су завршили Генералштабно усавршавање добила генерацију будућих лидера у систему одбране, на стратегијском и оперативном нивоу одлучивања – поручио је председник Србије Александар Вучић

Поводом завршетка школовања официра 60. класе Генералштабног усавршавања Школе националне одбране, председник Републике Србије Александар Вучић уручио је официрске сабље тројници прворангираних официра, 7. јула, на свечаности у Дому Народне скупштине.

Осталим официрима који су завршили тај вид каријерног усавршавања, официрске сабље уручио је министар одбране Александар Вулин.

Честитајући им на успешно завршеном усавршавању, председник Вучић је истакао да су током претходног периода научили како да примене превентиван, ефикасан и ин-терресорни приступ пословима одбране, да тај задатак ни-

ОДЛИЧНА ПРОСЕЧНА ОЦЕНА

Генералштабно усавршавање је интервидовског карактера и представља трећи ниво каријерног усавршавања официра, чији је циљ развој лидерских способности официра за стратегијско размишљање и ефикасно командовање и руковођење у широком спектру националних и међународних безбедносних изазова.

Генералштабно усавршавање ове године завршило је 28 полазника из Министарства одбране и Војске Србије, три официра из Оружаних снага Босне и Херцеговине и два из Армије Републике Македоније.

Најуспешнији у класи су потпуковник Станиша Ђикић, с просечном оценом 9,80, потпуковник Ивица Станковић, с просечном оценом 9,60, и потпуковник Предраг Јовичић, с просечном оценом 9,20, док је 60. класа школовање завршила с одличном просечном оценом 8,66.

је био нимало лак, али да су захваљујући квалитетним програмима усавршавања и уз њихово пуно залагање, оспособљени да изналазе решења за најсложеније безбедносне изазове.

– Имали сте прилику да стекнете компетенције за обављање високих дужности у систему одбране, тежиште вашег усавршавања стављено је на процењивање дугорочних безбедносних трендова, развоја и елемената политике националне безбедности и сарадње с осталим системима одбране, на регионалном и глобалном нивоу – рекао је председник Вучић и изразио уверење да је Србија, новом генерацијом официра који су завршили Генералштабно усавршавање добила генерацију будућих лидера у систему одбране, на стратегијском и оперативном нивоу одлучивања.

Поштовање проверених вредности

Председник Србије је истакао да не постоји виша вредност коју штитимо од слободе и да од официра очекује да оправдају поверење које им је указано.

– Поносим се вама, најбољим официрима, знам да ће те чувати независност наше Србије, јер немамо резервну отаџбину и морамо да је одбранимо од свих изазова – рекао је Вучић.

Говорећи о процесу преговарања за пријем у Европску унију, председник је истакао да је он за нас важан, јер ћемо бити све ближе остварењу циља започетих реформи, а то је савремена Србија, као ефикасна држава која остаје привржена поштовању проверених вредности на којима је утемељена.

– Наша земља неће одустајати под било чијим и било каквим притиском од својих традиционалних пријатељстава, које неће заснивати само на љубави према књижевницима и сликарима, већ и на добрим и економским задацима у будућности, али и на доброј одбрамбеној сарадњи – поручио је Вучић.

Председник је рекао и да породицама официра дугујемо захвалност, зато што су, подржавајући часне позиве својих мужева, родитеља, браће, биле увек на страни своје Србије, и најавио побољшање услова за припаднике система одбране и веће плате већ до краја године.

Вучић је рекао да му је посебно драго што су усавршавање успешно завршили и официри страних оружаних снага, које је поздравио и нагласио да њихов боравак у Србији сведочи о искреној намери да се наша међудржавна сарадња у области безбедности и одбране подигне на највиши могући ниво.

– Војна академија, као део Универзитета одбране, поседује образовне капацитете за свеобухватно школовање официра, потпуно оспособљених за савладавање безбедносних изазова – рекао је председник Србије и, обраћајући се официрима, истакао да зна да међу њима нема богаташа, али има части, више него на било ком другом месту.

Додао је да верује да ће у раду они користити усвојена знања, на општу добробит друштва, и да ће своје напоре

усмерити узвишеном циљу, јачању одбране своје земље, а да ће отпоран и снажан безбедносни систем земље, уз развијену међународну сарадњу, обезбедити грађанима да живе и раде у миру и развијају своју земљу.

Посвећеност и одговорност

Обраћајући се у име свих полазника 60. класе, најбољи међу њима, потпуковник Станиша Ђикић, поручио је председнику Србије да отаџбина може да рачуна на њихову посвећеност и одговорност и да су спремни да адекватно одговоре на сваки изазов и претњу.

– Већ сутра, на новим дужностима у Министарству одбране и Војсци Србије, применићемо стечена знања и вештине које смо освојили захваљујући великој помоћи наставника и старешина – рекао је потпуковник Ђикић.

Он је посебне речи захвалности упутио породицама официра, због подршке и разумевања током школовања.

Свечаности у Дому Народне скупштине присуствовали су и председница Народне скупштине Републике Србије Маја Гојковић, министри у Влади Србије, начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић, чланови колегијума министра одбране и начелника Генералштаба, представници јавног политичког живота, црква и верских заједница и академске заједнице, изасланици одбране у Републици Србији, породице и пријатељи полазника. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ
Снимио Игор САЛИНГЕР

ИНТЕРВЈУ

АЛЕКСАНДАР ВУЛИН,
МИНИСТАР ОДБРАНЕ

ЗА ЈАКУ И ЗАДОВОЉНУ ВОЈСКУ

10 ■

15. јул 2017.

Морамо осетити да Војска Србије има утицај на свакодневни живот сваког грађанина. Она треба да умирује и охрабрује тако што ће рећи: *Ово су вредности које се у српском народу никада неће променити! Ми морамо дати прилику војсци да пошаље поруку о себи. Треба да уважавамо став њеног генерала, али и да знамо како размишља војник* – истиче у интервјуу за „Одбрану” министар Александар Вулин.

Непуне две недеље од избора на функцију министра, Александар Вулин јасно дефинише приоритете свог мандата – побољшање материјалног положаја припадника система одбране и реафирмација друштвене улоге Војске Србије. Политика одбране, каже нови ресорсни министар, неће се мењати, а наша земља остаће војно неврстана. Независност у доношењу одлука које се тичу безбедности је скупа, али Србија од ње неће одустати.

У првом интервјуу од ступања на дужност министар Вулин говори о перцепцији сложеног система који му је дат у надлежност, односу политике и струке, професионалним изазовима и личним проживљавањима дужности која га очекује.

Овава обраћања у првим данима после избора за министра одбране окарактерисало је неколико снажних порука упућених, пре свих, припадницима Војске Србије. Стиче се утисак да сте, айопрофирајући осећања дужности и часности, желели да кажете: „Ја сам један од вас!”.

– Ово није обична војска. Ово је Војска Србије! Ово је војска која је увек била са својим народом и на страни народа, на праведнијој страни света. И у Првом и Другом светском рату и за време НАТО агресије, без обзира на различита имена и идеологије, показивала је невероватну храброст. У српском народу војска није „само” војска, институција, део државног система. Војска је начин живота, однос према свету. Бити у си-

стему одбране је, само по себи, велика част. Водити га – огромна је одговорност. И када добијете такву прилику морате уложити читавог себе, сву своју енергију и знање да бисте одговорили изазову.

О Приликом посете центру за обуку у Ваљевоу изненадили сте јавности исповешћу о разлозима због којих својевремено нисте служили војни рок.

– Драго ми је што сам имао прилику да то испричам управо деци која добровољно служе војску. Нисам желео да одговарам ни политичким противницима, ни лажним аналитичарима. То ме не занима. Али ме занима мишљење те деце и мишљење њихових родитеља. Занима ме мишљење сваког припадника Војске Србије. И зато сам осетио потребу да њима кажем, јер треба да знају. Знате, растете са идејом да ћете једног дана бити у униформи, да ћете као отац, деда, прадеда са оружјем стати под заставу своје земље... Као у оном стиху „Бијелог дугмета”: „А ти лијепа као Армија испод застава...” И онда дође дан када вам кажу да ваш хендикеп не може да буде превазиђен...

О Рекло би се да прилично емоционално проживљавате сећања на тај период младости.

У српском народу војска није „само” војска, институција, део државног система. Војска је начин живота, однос према свету. Бити у систему одбране је, само по себи, велика част.

– Ја сам се чак и жалио, ишао на ВМА, али није било помоћи, као што је нема ни данас. У то време сам имао дипломирано нешто више од седам, а данас је много, много већа и ако наши лекари не смисле неку добру операцију бојим се да ће бити још теже. То је велико разочарање које осетите у себи, наравно. Ја сам Србин, а у Срба ко није служио војску... Знате и сами. И када се случите са тиме, буде тешко. Збиља завидим тој деци јер могу да служе својој земљи у униформи. Они треба да знају да човек који води њихово министарство није неко ко би се склонили од војне обавезе. За време НАТО агресије 1999. године добровољно сам се пријавио у Војску Југославије захтевајући да ми доделе ратни распоред, макар и као обичном пешадинцу, што ми је и била жеља и када сам се пријавио у војни одсек са намером да служим војску. Тада ми је речено да су им потребни добровољци противавионци и инжењерци, а не пешадија. Признајем, нисам им рекао да сам неспособан. Само сам хтео да по сваку цену будем тамо где је најтеже. Вратили су ме.

О Шта сматрате првим изазовом нове дужности?

– Први изазов је како поправити материјални положај припадника војске, како обезбедити да и у времену штедне армија осети своју изузетност. Желим да се припадници војске осете изузетним и да то читаво друштво цени. То је мој први и последњи изазов. То је мој посао. Наравно, ту је и савремено наоружање, техника, опрема... Али човек који ради на тој техници мора да буде задовољан или барем задовољнији него што је сада.

○ Није необично да се материјални положај припадника војске ставља у први план на почетку мандата новог министра. Међутим, Вас је издвојила реченица коју сте изговорили приликом посете Генералштабу да „чиштво друштво треба да води рачуна о мишљењу и ставовима Војске Србије”. Како намераваће то да постигне?

– Став армије мора да се чује. Она мора да буде гласнија. Ово јесте цивилно друштво и тако треба да остане. И наравно да ће цивили контролисати војску, али војска има своје специфичности и вредности које чува. Безусловна вредност слободе, територијалног интегритета и достојанства једне земље. Армија је чувар тог најбољег. Систем безбедности нема само војну, него и цивилну компоненту. Војска има капацитет да допринесе развоју цивилне заштите спроводећи обуку, али најважније је што она може вратити одређени систем вредности који је напуштен. Морамо осетити да Војска Србије има утицај на свакодневни живот сваког грађанина. Она треба да умирује и охрабрује тако што ће рећи: *Ово су вредности које се у српском народу*

У нашој војсци не оскудевамо у квалитетним људима. Можда у неким другим стварима да, али у квалитетним старешинама не. Искористимо то.

никада неће промениши! Ми морамо дати прилику војсци да пошаље поруку о себи. Треба да уважавамо став њеног генерала, али и да знамо како размишља војник. Да ли је задовољан или незадовољан, шта му је потребно...

○ Многи су укидање обавезног служења војног рока критиковали управо јер је то била директна физичка и психолошка веза Војске и народа. Прошле месеци било је више јавних иницијатива да се ова одлука ревидира. Какав је Ваш став о том питању?

– Обавезно служење војног рока вратиле су многе земље, попут Шведске, на пример. Неке га никада нису ни укинуле. То је и сувише комплексна тема да бих о њој, у овом тренутку, могао да се изјасним, поготово не експлицитно. Није то нешто што министар може да пресече. Читаво друштво треба да размисли о томе. Истина је да се протеклих година пуно причало о тој теми и када слушате медије могли бисте да дођете до закључка да је скоро 100 одсто Срба за враћање обавезног служења војске. А онда позове резервисте на вежбу и доживите салве напада. Кажу како се „милитаризује друштво”, питају „за који се рат ми то спремамо!?” итд. Дакле, морамо о томе сви добро да размислимо. Да, чињеница је да се укидањем обавезног служења веза војске и друштва стањила. Није се изгубила, и никада се неће изгубити, али се неминовно стањила. Управо желим да ту везу ојачам како би војска поново постала део нашег свакодневног живота.

Наставићемо са истом политиком, и ако је потребно да је дефинишемо у једној реченици онда би то било – политика војног несврставања.

○ Многим министрима пре Вас, као уосталом и Вама, део јавности замерао је чињеницу да нисте човек „из струке”. Међутим, именовање генерал-поштиникова и пензији Александра Живковића на место државног секретара у Министарству одбране баца другачије светло на нови менаџмент система. Шта је позадина одлуке да се на место, до сада углавном резервисано за политичаре, постави човек завидне војничке биографије?

– Струка мора да се пита. Од начелника Генералштаба до државног секретара, сви треба да буду стручњаци. Ја сам политичар. Министар и

треба да буде политичар. Мој посао је да пронађем начине да побољшам положај Војске, да чувам основне смернице политике одбране, а стручњаци треба да се баве струком. Зар мислите да било који политичар који се нашао на мом месту, ко зна колико година уназад, боље познаје војску од Диковића или Живковића? То је немогуће. Управо то желим да поручим и покажем људима у систему – цениће се струка. На мени је да вам обезбедим боље услове, да бринем да се спроводи политика војне неутралности, да се поштују закони, извршавају наређења врховног команданта у складу са Уставом. А струка је та која

Безусловна вредност слободе, територијалног интегритета и достојанства једне земље – армија је чувар тог најбољег.

ће ми рећи у ком правцу треба да се развија армија. Са таквим људима не може да нам се деси да реформишемо војску, па да се после тога „покривамо” стратегијама и доктринарним документима. Сада ћемо прво да размислимо шта желимо да радимо и где да стигнемо, да напишемо стратегију, па да се реформишемо. Е, тај посао не могу да раде цивили, него они који војску познају боље од себе самих. Отуд тај избор. Ми у нашој војсци не оскудевамо у квалитетним људима. Можда у неким другим стварима, али у квалитетним старешинама не. Искористимо то.

○ Недуго пошто сте се уселили у кабину, овде у Бирчаниној, на Ваша врата покуцали су амбасадори најмоћнијих војних сила света. Да ли их је интересовало хоће ли бити дисконтинуитета у политици одбране?

– Србија би била неизобилна држава уколико би, како промени министра, мењала и политику одбране.

Снимио Срђан ХАЈСТЕР

Наставићемо са истом политиком, и ако је потребно да је дефинишемо у једној реченици онда би то било – политика војног несврставања. То, наравно, има своје изазове. Најтеже је и најскупље бити неутралан. Али је најчасније. Када се ставите под заштиту неког од моћних блокова или неких војно моћних држава, чињеница је да не морате да бринете о својој безбедности, али исто тако престанете да бринете и о сопственим одлукама, јер их нећете ви доносити. Ми смо одлучили да бринемо о сопственим одлукама и да их сами доносимо, а да би то било могуће, морамо имати војску која је довољно снажан фактор одвраћања. Да, то јесте нај-

скупље и најтеже, али ми то само тако и знамо да радимо.

Q *Тим љре ће Ваш љосао у Влади бити љежи јер, као љишо сље рекла, љаква љозиција земље у међународним безбедносним оквирима кошља. Хоће ли Србија у садашњим економским околностљима моћи да финансира љакву одбрамбену љолиљику?*

– Мораће. Као што знате, ми ћемо до краја године имати значајно повећање зарада за припаднике система одбране и ја се надам да ћемо успети да променимо још неке ствари које ће позитивно утицати на материјални положај наших припадника.

Q *На љример?*

– Разговарао сам са надлежним министром о проблему са којим се сучава један део наших припадника приликом уписа деце у вртић. Замолио сам да они, због посебности војног позива и честог одсуства од куће, буду изузети од правила да им деца буду ниже рангирана уколико други родитељ нема запослење. То правило ће врло брзо ступити на снагу. Дакле, идентификујемо проблеме и решаваћемо их један по један. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

МИНИСТАР ОДБРАНЕ ПОСЕТИО ГЕНЕРАЛШТАБ

ПОНОСНИ НА НАШУ ВОЈСКУ

Министар одбране Александар Вулин први пут је посетио Генералштаб Војске Србије 3. јула. Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић дочекао је министра одбране испред почасног строја Гарде.

Генерал Диковић је, на састанку са члановима Колегијума, министру Вулину пожелео добродошлицу и представио му тежишне задатке, организацију, развој, модернизацију и ресурсе Војске Србије.

Током састанка, начелник Генералштаба обавестио је министра одбране да су оперативне способности Војске Србије на потребном нивоу, да је стање стабилно и да обезбеђује извршење додељених мисија и задатака Војске Србије.

Министар Вулин је, поздрављајући чланове Колегијума, захвалио на свему што су припадници Војске Србије урадили и раде за своју државу и додао да ће радити поштујући струку.

– Велика је част бити на челу Министарства одбране и радити на непрекидном повећавању безбедности свих наших грађана, али водећи рачуна о томе да се улога Војске Србије по-

Велика је част бити на челу Министарства одбране и радити на непрекидном повећавању безбедности свих наших грађана, али водећи рачуна о томе да се улога Војске Србије поштује, унапређује и да читаво друштво води рачуна о мишљењу и ставовима Војске Србије – поручио је министар Александар Вулин

штује, унапређује и да читаво друштво води рачуна о мишљењу и ставовима Војске Србије. Војска Србије је свакако оно што нас одређује, што нас дефинише, оно што нас разликује и што наш народ чини поносним. Војска Србије је део наше историје, део наше садашњости и, свакако, део наше будућности – поручио је министар одбране.

Према његовим речима, бити на челу Министарства одбране је и велика обавеза и то „обавеза да се непрекидно ради на побољшавању материјалног положаја припадника Војске Ср-

бије, техничке опремљености, обучености, борбене готовости, али и на томе да Војска Србије осећа поштовање где год да се нађе, без обзира да ли је у земљи или у свету”.

Министар Вулин је нагласио и да је велика одговорност бити на челу Министарства одбране.

– На челу наше армије налази се врховни командант, у складу са Уставом и са законом, чија ће се реч поштовати и водити рачуна о његовим ставовима, као и да се политика коју спроводи до краја и испуни. Република Србија може да буде сигурна, мирна и стабилна докле год има овакву војску – поручио је министар одбране.

Он је потом обишао Оперативни центар система одбране, одакле је путем видео-линка лично примио извештај који му је поднео потпуковник Душан Мрдак, штабни официр – старији национални представник у мисији UNIFIL у Либану. Потпуковник Мрдак известио је министра Вулина да 170 припадника Војске Србије, ангажованих у Либану, обавља своје редовне задатке и да су сви добро. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ
Снимео Г. СТАНКОВИЋ

ЗАСЛУЖЕНА ЗВАЊА И ПРИЗНАЊА

Поводом завршетка Високих студија безбедности и одбране, највишег нивоа усавршавања у систему војног школства, 7. јула одржана је свечана додела значки на подлози полазницима 6. класе.

Свечаности су присуствовали министри одбране и унутрашњих послова Александар Вулин и Небојша Стефановић, иначе полазници 6. класе, начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић, представници Министарства одбране и Војске Србије, ментори, професори, породице и пријатељи полазника ВСБО.

Значке на подлози, полазницима је уручио ректор Универзитета одбране генерал-мајор Младен Вуруна, који је истакао да је ова класа изузетно успешно савладала захтеван студијски програм и показала одличне резултате.

– Полазници су стеченим знањем добили снажан подстицај за развој компетенција из домена стратегијско-политичког и стратегијско-војног одлучивања и за решавање комплексних безбедносно-одбрамбених задатака. Почастовани смо што су у учioniцама Вој-

Значке на подлози, полазницима је уручио ректор Универзитета одбране генерал-мајор Младен Вуруна, који је истакао да је ова класа изузетно успешно савладала захтеван студијски програм и показала одличне резултате

не академије један семестар студирали високи државни и војни руководиоци. Ваше присуство недвосмислено говори колико руководство наше земље придаје пажње војном образовању и усавршавању, а посебно највишем нивоу каријерног усавршавања – поручио је генерал Вуруна.

Начелник ВСБО пуковник Горан Жупац, подсетио је да су у класи била два министра, градоначелник Београда, четири државна службеника, шест официра Војске Србије и по један из оружаних снага Словеније, Хрватске и Босне и Херцеговине.

– Различитог образовног и искуственог профила, ви сте представљали

гаранцију да ће проблематика безбедности и одбране, садржана у програму усавршавања, бити заједнички, критички и стваралачки сагледавана. Све што сте ново научили и усвојили треба да проверите и потврдите у животу и даљем раду. Досадашњом посвећеношћу и животним опредељењем показали сте да сте заслужили звања и признања која су вам додељена – истакао је пуковник Жупац.

Високе студије безбедности и одбране, као највиши ниво усавршавања у систему одбране, оспособљавају полазнике да примене интердисциплинарни приступ у решавању изазова који се постављају пред систем националне безбедности. Организацијска су целина у Школи националне одбране, у којој се једном годишње реализује највиши ниво усавршавања официра и државних службеника. Основни циљ усавршавања, које траје 21 недељу, јесте образовање и припрема полазника за преузимање високих дужности у систему националне безбедности. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ
Сниммио Г. СТАНКОВИЋ

ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ГОДИШЊИЦЕ СТРАДАЊА СРБА У СРЕДЊЕМ ПОДРИЊУ

СРПСКИ НАРОД НИКАДА НЕЋЕ
ПРЕСТАТИ ДА ТРАЖИ ИСТИНУ
О СВОЈИМ ЖРТВАМА
— ПОРУЧИО ЈЕ МИНИСТАР
ОДБРАНЕ
АЛЕКСАНДАР ВУЛИН

Годишњица страдања Срба у средњем Подрињу обележена је 7. јула у вечерњим часовима на Градском тргу у Братунцу, у Републици Српској.

Обележавању годишњице и приказивању документарног филма о страдању Срба на подручју средњег Подриња присуствовали су председник Републике Српске Милорад Додик, министар одбране Александар Вулин, као изасланик председника Републике Србије, министар за рад, запошљавање, социјална и борацка питања Зоран Ђорђевић, у име Владе Србије, делегација Народне Скупштине Републике Српске и бројни грађани.

Званичници су претходно присуствовали парастосу убијеним и погинулим Србима Подриња на Градском гробљу Братунац, те положили венце на Спомен-крст.

Министар Вулин је изјавио да српски народ „никада неће престати да

МРЖЊА НИЈЕ

ПОСЕЈАНА

страдалим Србима и покажемо свету да нисмо заборавили злочине које је неко починио мислећи да никада за то неће одговарати”.

– Мржња се овде није дала посејати и поносни смо на то што смо као људи били спремни да дамо руку помирења. Морамо да размишљамо о будућности, да будемо чврсто заједно поштујући све друге. Једино тако ће историја схватити да смо на правој страни – изјавио је министар Ђорђевић.

Према речима председника Републике Српске, страдање Срба нас све више ставља у позицију да страдалима

ДОКАЗАТИ ИСТИНУ

Према речима начелника Општине Братунац Недељка Млађеновића, у средњем Подрињу је страдало 2.428 Срба, од чега је више од 70 одсто цивилних жртава.

– Наш највећи проблем до сада био је доказивање истине. Треба да дамо свој максимум и да докажемо истину. Ми то и можемо и морамо, јер други нам је доказати неће – поручио је Млађеновић.

тражи истину о својим жртвама” и додао да су „Срби предуго и превише умирали и гинули, а да је око њих била тишина”.

– Српски народ неће престати да се сећа својих жртава и неће престати да тражи правду за њих. Нема без правде истине. Овде смо данас опет само ми – представници Републике Србије и Републике Српске, али нема представника међународне заједнице. Само Србе изгледа боле њихове ране, сви други окрећу главу. Срби су показали да су у стању да поштују туђу мук и туђу невољу, и туђе жртве. Врло ретко са друге стране имамо прилику да видимо људе који разумеју Србију и потребу за миром. За мржњу и несрећу довољан је само један, а за мир је потребно двоје – поручио је министар одбране.

Министар за рад, запошљавање, социјална и борацка питања нагласио је да смо се окупили 25 година касније „с великом вољом да се поклонимо

дамо пуну пажњу и да их никада не заборавимо, те да окупљања управо томе и служе.

– Захвалан сам свима који су дошли да на овај начин обележимо наше страдање и ојачамо наше сећање – поручио је Додик.

Присутнима су се обратили и начелник Општине Братунац Недељко Млађеновић и Слађана Зарић, ауторка документарног филма „Злочин без казне – страдање Срба у средњем Подрињу”, реализованог у сарадњи РТС-а и Центра за истраживање ратних злочина Републике Српске.

Општина Братунац и Одбор за неговање традиције ослободилачких ратова Владе Републике Српске организатори су овогодишњег централног обележавања годишњице страдања Срба у средњем Подрињу. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Снимио Даримир БАНДА

ПОЛАГАЊЕ ВОЈНИЧКЕ ЗАКЛЕТВЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ „ЈУН 2017”

ПОНОСНИ НАСТАВЉАЧИ ТРАДИЦИЈЕ

Само уколико искрено поштујемо своју прошлост,
можемо се надати и градити, уз знање и мукотрпан рад,
и бољу будућност – поручио је генерал Љубиша Диковић

Свечаности поводом полагања војничке заклетве војника на добровољном служењу војног рока, генерације „јун 2017“, одржане су 30. јуна у касарнама „Војвода Живојин Мишић“ у Ваљеву и „Војвода Петар Бојовић“ у Лесковцу.

Свечаном војничком чину у ваљевској касарни присуствовали су начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић са сарадницима, заменик команданта Команде за обуку бригадни генерал Јелесије Радивојевић, епископ ваљевски господин Милутин, представници локалне власти, чланови породица, родбина и пријатељи војника.

Генерал Диковић је честитао војницима на датој војничкој заклетви и поручио им да су се „пред знамењем Републике Србије – заставом, обавезали да ће бранити и чувати независност и територијални интегритет Србије“.

– За њену слободу данас, коју сви ми уживамо, положено је много живота, посебно наших дедова, прадедова, славних предака и свих оних који су

својим телима бранили и одбранили нашу земљу и створили нам услове да можемо у миру и слободи да извршавамо наше задатке – рекао је начелник Генералштаба.

Према његовим речима, војничка заклетва је увек заузимала истакнуто место у систему вредности нашег народа.

– Ви од данас настављате традицију којој су пре вас, с једнаким поносом, били верни наши прадедови, дедови и очеви и никада немојте заборавити да припадате народу који се поноси својим прецима, јер само уколико искрено поштујемо своју прошлост, можемо се надати и градити, уз знање и мукотрпан рад, и бољу будућност – поручио је генерал Диковић.

У Касарни „Војвода Петар Бојовић“ у Лесковцу, командант Команде за обуку генерал-потпуковник Ђокица Петровић честитао је војницима на положеној војничкој заклетви и истакао да је посебно поносан јер су својим избором дали „добар пример свим младићима и девојкама да заволе и пожеле овај часни, војнички позив“.

Он је додао да припадници Војске Србије, извршавајући своје задатке, на најбољи начин чувају Републику Србију и брину о безбедности њених грађана.

– Са савременим светом који се увек изнова мења и усавршава, ми желимо и можемо да држимо корак. Нови безбедносни изазови, ризици и претње намећу потребу за новим одговорима. Зато се и Војска Србије мења и усавршава – рекао је генерал Петровић.

Свечаности у Лесковцу присуствовали су и в. д. помоћника министра одбране за буџет и финансије Радмила Јагодић, начелник Управе за оперативне послове Генералштаба бригадни генерал Душко Жарковић, начелник Одељења за цивилно-војну сарадњу пуковник Игор Авдић, представници града Лесковца и локалних општина, представници цркве, полиције, родитељи и пријатељи војника. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

25 ГОДИНА ЦЕНТРА ВОЈНОМЕДИЦИНСКИХ УСТАНОВА БЕОГРАД

ВРЕМЕ СУОЧАВАЊА

У години јубилеја тежимо да достигнемо модел у коме примарна здравствена заштита, тачније изабрани лекар, решава 85 до 90 процената потреба војних осигураника, секундарна, лекари специјалисти, 10 до 14 процената, док би терцијарној здравственој заштити, Војномедицинској академији, преостало 0,5 до једног процента здравствених потреба пацијената, оних најкомпликованијих и најтежих, каже управник ЦВМУ Београд пуковник др Славољуб Сталетовић. Он позива војне осигуранике да искористе право на слободан избор лекара који ће самостално и компетентно решавати већину здравствених потреба својих пацијената, бити им стручан водич у временима комплексне и диференциране патологије, развијене специјализоване и субспецијализоване медицине. Изабрани лекар ће, без сувишних понављања испитивања и непотребних процедура, обезбедити рационалну и ефикасну здравствену заштиту, уједињујући и уравнотежујући социјалне, превентивне и куративне активности, али и обезбедити неопходно поверење између лекара и пацијента.

Пуковник Сталетовић, управник Центра војномедицинских установа Београд, који је 9. јуна обељежио 25 година постојања, каже да је нова доктрина „изабраног лекара“ у цивилству кренула знатно касније него у војном здравству, али

су успели да постигну да више од 95 посто пацијената има свог лекара.

– На Славији смо ту праксу започели 2006, а други центри нису до 2011. или 2012. године. Збирно нисмо успели да пребацимо 60 посто, док је на нивоу београдског Центра око 65

посто, иако је донета наредба. Управа за војно здравство је препознала потребу и први пут је покушано да се наређењем реши практично све што је било застарело или неприменљиво у законској регулативи, и установљена је доктрина изабраног лекара – каже пу-

ковник др Славољуб Сталетовић и додаје да се виде одређени помаци, али да то није довољно да би се систем унапредио, те да је имплементација те доктрине један од тежишних циљева.

Четврт века трајања

У години јубилеја, који се мери четвртином века, подсећамо да је Центар војномедицинских установа Београд, као војна здравствена установа намењена за примарну и секундарну здравствену заштиту, формирана 9. јуна 1992. Наредбом начелника Генералштаба. Она здравствено збрињава све категорије војних осигураника и санитетски обезбеђује јединице и установе у гарнизону Београд, као и велики број гарнизона у Републици Србији. Такође, обавља све врсте прегледа и специјалистичке оцене способности ПВА, војних обвезника, регрута и кандидата за пријем у ПВС у ВС.

Центар војномедицинских установа Београд чине Управа, војномедицински центри Карабурма, Нови Београд и Славија, Војномедицински центар хитне помоћи, Центар за превентивну медицинску заштиту и Логистички вод. Те установе су на девет локација у Београду.

Управник Центра војномедицинских установа Београд пуковник др Славољуб Сталетовић каже да је циљ обједињавања и стварања велике санитетске установе проистекао из потребе да се на територији великог града, с великим бројем војних осигураника, створе услови за што лакши маневар санитетским кадром и материјалним средствима ради извршења наменских задатака. Поред здравственог збрињавања, Центар пружа и превентивну медицинску заштиту, при чему зона одговорности ЦПМЗ покрива две трећине територије Републике Србије.

Пуковник Сталетовић подсећа да је реч о највећој војноздравственој установи овог типа не само код нас него и на Балкану.

– Од 43 хиљаде регистрованих корисника у Београду, здравствене картоне код нас има око 40 хиљада, практично највећи део Београда, али то није сва популација окренута нама. Радимо и систематске прегледе, прегледе приликом уписа у Војну гимназију, Вој-

Пуковник
др Славољуб Сталетовић

ну академију, прегледе за возаче, као и низ других, каже управник и додаје да се ЦВМУ бави збрињавањем свих категорија војних осигураника и оних који имају право на здравствену заштиту и да тренутно на располагању има 15 различитих специјалистичких грана, не рачунајући оне које су у оквиру примарне здравствене заштите.

Сталетовић спомиње и „низ специфичности“ у здравственом збрињавању војних осигураника, између осталог и санитетско обезбеђење, које подразумева низ активности везаних за кадете и ученике, у Београду или у унутрашњости.

– За наше санитетско обезбеђење везана су 24 организациона састава Министарства одбране и Војске Србије, а 62 по функцији лечења. Санитетски обезбеђујемо и спортске активности, промоције и друго.

Примарна здравствена заштита

Управник Центра каже да је та установа током прошле године, на нивоу примарне здравствене заштите, обавила више од 235 хиљада прегледа, а на нивоу „специјалистичке“, више од 190 хиљада.

– Имали смо око 15 хиљада стоматолошких прегледа, хитна помоћ је 8.147 пута пружила неодложну помоћ пацијентима, служба кућног лечења обавила је 12.600 прегледа, а иза нас је и више од милион разних дијагностичко-терапеутских процедура – каже пу-

ковник Сталетовић и додаје да је спектар услуга које свакодневно пружају центри заиста велики и да у њих свакодневно долази око хиљаду пацијената.

Стационарне капацитете Центар једино има на Војној академији, где је кадетима и посебним категоријама ученика, којима је обезбеђена комплетна здравствена заштита, на располагању 30 лежаја, уз терцијарну здравствену заштиту на ВМА.

– Још једном позивам војне осигуранике да схвате колико је корисно имати изабраног лекара, јер он „води“ пацијента, најбоље га познаје и упућује специјалисти који му је неопходан, док му, с друге стране, пацијент верује и увек му се враћа.

Свака одлука у здравству је – финансијска

Да је превенција, осим за пацијента, веома важна и за систем, сведочи пуковник Сталетовић и објашњава да је свака одлука у здравству – финансијска.

– Свака погрешна одлука лекара кошта. Бацио сам новац ако сам Вам преписао погрешан лек, осим што, примарно, не чиним добро Вашем здрављу. Ако Вам дам боловање које није требало, опет чиним штету, каже он.

Када говори о одрживости и проблемима с којима се као установа данас суочавају, пуковник каже да нема проблема који их суштински онемогућавају у извршавању постављених

задатака, али да као амбициозни људи, који знају с каквим људским потенцијалом располажу, „уз мало више помоћи“, могли би много више да ураде.

– Прошло је више од четири године од када смо добили донацију од Краљевине Данске, постављена је „ЛАН“ мрежа за комплетни здравствено-информациони систем на Славији, као и на Новом Београду, уз мрежу и компјутере за хедонику на Карабурми, и компјутере и штампаче на Славији. Тако смо започели причу о здравствено-информационом систему, добили смо и софтвер, као донацију Министарства здравља Републике Србије, и прилагодили га својим потребама. Међутим, упркос свему, до данас нисмо успели да пустимо у рад здравствени електронски картон – каже управник ЦВМУ Београд и додаје да им недостаје још један сервер, веза са ВМА и међусобна веза амбуланти и војномедицинских центара. Реч је о симболичним средствима, уз наду да ће за завршетак тог пројекта бити слуха у систему, „јер чекамо жељно тај искорак, инфраструктура је постављена, а Славија је идеална за пилот-пројекат у тој области“.

Кад је реч о још једној новини, заказивању прегледа ради краћег чекања пацијената, процедура задовољавајуће функционише, каже пуковник Сталетовић, који као веома добру истиче иницијативу потеклу од начелника Ге-

нералштаба, генерала Љубише Диковића, да се ванредно систематским специјалистичким прегледима, по посебној процедури, подвргну професионални припадници који током текуће године пуне 50 година или су их већ напунили.

– Управа за здравство то веома добро координира, инсистира се на процедурама које спадају у превенцију, која је, уз промоцију здравља, наш примарни задатак. Ту је, поред осталог, и тест за простату за мушкарце, на начин како то наука диктира, с тенденцијом да то постане стандард у систематским прегледима и да се прошири на војне службенике и намештенике, за шта нису потребна велика средства.

Војномедицински центар Карабурма

У саставу Центра војномедицинских установа Београд од 9. јуна 1992. је ВМЦ Карабурма, као санитаретска установа с војничким специјалистичким стационаром од 120 постеља. Поред пружања опште медицинске помоћи, стоматолошке и специјалистичке помоћи и стационарног специјалистичког лечења војника, Војномедицински центар Карабурма ангажује се и на прегледима регрута, војних обвезника и кандидата за пријем у ПВС и школовање у Војсци Србије, а пружа здрав-

ствене услуге и цивилним осигураницима.

Потпуковник др Милан Младеновић већ десет година је управник Центра Карабурма, који за потребе корисника обезбеђује примарни, и делом, секундарни вид здравствене заштите, баш као и за потребе јединица широм земље, које се на њега ослањају. Превасходно је реч о систематским и специјалистичким прегледима.

– У 2016. обавили смо 61.717 систематских специјалистичких прегледа и око 35.000 осталих специјалистичких прегледа, каже потпуковник Младеновић и додаје да је током ове године било око 26 хиљада систематских прегледа, а да ће нешто више бити у другом делу године, када следе редовни систематски прегледи, па очекује да ће Центар Карабурма бити на нивоу прошло-годишњих резултата.

– Нажалост, суочавамо се са кадровским проблемима, почев од немедицинског кадра, али и кад је реч о медицинском кадру, па је понекад веома тешко организовати редован рад. Морам споменути да наши људи улажу максималне напоре – каже потпуковник др Младеновић и додаје да некад недостатак и једног човека ремети читав процес, јер ако изостане један кабинет, систематски преглед није комплетан.

Референтна лабораторија ВМЦ Карабурма

Потпуковник др Милан Младеновић

– Нажалост, због непопуњености трпе углавном војни пензионери, јер су нам систематски прегледи приоритет, па нећемо вратити, рецимо, људе који су дошли из јединица из Новог Пазара или Рашке. Пракса је да нам помажу лекари из других центара из састава ЦВМУ, а ту су и колеге са ВМА – каже управник „Карабурме“ и објашњава да би без колегијалне солидарности имали проблема у обављању свакодневних активности.

Према његовим речима, решење је комплексно јер је проблем веома озбиљан, због чињенице да је школовање и стицање дипломе специјалисте дуготрајан процес, а сматра и да му се не посвећује довољна пажња.

– Данас да распишемо конкурс за пријем специјалиста, ништа нећемо решити, јер их на бироу нема. Посебан проблем је што колегама, које бисмо могли да позовемо да раде код нас, нисмо у прилици да понудимо боље услове него што их имају у установама у којима раде – каже потпуковник др Младеновић. Недавно их је напустило и двоје колега, лекара специјалиста, по којима је Центар Карабурма, чија је тренутна попуњеност око 70 процена, био препознатљив.

Да је одлив лекара специјалиста велики проблем не само на Карабурми, сведочи начелник Одељења за људске ресурсе ЦВМУ потпуковник Владан Живковић.

– За кратко време из новобеоградског центра отишли су уролог, ОРЛ лекар, офталмолог, кожни лекар и ендокринолог, јер су им понуђени знатно бољи услови. Одлив специјалистичког кадра из система је огроман проблем, а за њега нема решења на бироу, каже Живковић.

Обезбедити боље услове

Управник ЦВМУ Београд, пуковник др Славољуб Сталетовић, осим на решавању кадровских проблема, инсистира и на имплементацији здравствено-информационе технологије, али и на побољшању снабдевања и обезбеђивању више средстава за уређење инфраструктуре.

– Треба учинити све како бисмо достигли важеће нормативе кад је реч

о опреми и кадровској структури. Систем мора да обезбеди да се створе критеријуми за објективнији увид у резултате рада и услове за мотивацију особља. Тренутно имамо уравниловку, важеће оцењивање не може да направи градијацију каква нам треба, јер најбољи морају бити награђени – каже пу-

ЧЕТИРИ ДЕЦИНИЈЕ ВМЦ-а НОВИ БЕОГРАД

Војномедицински центар Нови Београд основан је 1. марта 1977, под Командом града Београда. Разлог формирања је чињеница да седамдесетих година прошлог века војносанитетске установе нису располагале довољним капацитетима у односу на потребе здравствене заштите војних осигураника, што је нарочито било изражено на територији општина Нови Београд и Земун. Војномедицински центар Нови Београд, који је у састав ЦВМУ Београд ушао 9. јуна 1992, данас је санитетска установа амбулантно-поликлиничког типа са задатком обезбеђења опште медицинске, стоматолошке, стоматолошко-протетске и разноврсне специјалистичке помоћи са тежиштем на територији Новог Београда и Земуне.

ковник др Сталетовић и додаје да „захвалнице нису довољне“.

Он истиче да много тога не би могло да буде урађено да нема посвећености и максималног ангажовања велике већине запослених, од спремачица, радника на обезбеђењу, возача, мајстора, чланова Управе и здравствених радника и сарадника. Наглашава одличну сарадњу с претпостављеном Управом за војно здравство, као и сарадњу са струковним организацијама, лекарским коморама, удружењима војних пензионера и другима.

– На путу смо одличне сарадње и са ВМА, јер смо везани једни за друге – они нама да помогну неким апаратима и едукацијом, а ми њима тако што ћемо преузети неке пацијенте. Добро сарађујемо и с Инспекторатом одбране, Клиничким центром, Војном болницом Ниш, Војномедицинским центром Нови Сад и многим другима. Надамо се да ћемо и даље имати подршку министра и државног секретара. Циљ Центра војномедицинских установа Београд је да помогне Управи за војно здравство да успешно оствари промене које су неопходне како би војно здравство било витално и прилагођено реалним економским могућностима државе. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ
Снимио Срђан ХАЈСТЕР

ОБЕЛЕЖЕН ДАН ВАЗДУХОПЛОВНОГ ЗАВОДА „МОМА СТАНОЈЛОВИЋ”

НЕРАСКИДИВО ПОВЕЗАНИ С ВАЗДУХОПЛОВЦИМА

– Потписан је уговор са „Ербасом”, упућен је део људи на обуку, почињемо опремање Завода из сопствених прихода, а посебно ме радује што је државно руководство препознало важност улагања у Завод и што су по први пут у последњих 30 година издвојена значајна финансијска средства за инвестициона улагања – истакао је пуковник мр Деспот Јанковић, директор „Моме”

Дан Ваздухопловног завода „Мома Станојловић”, 1. јул, обележен је 3. јула у Батајници. Свечаности су присуствовали заменик команданта РВ и ПВО бригадни генерал Сава Миленковић, представници Министарства одбране и Војске Србије, факултета,

цивилних организација, предузећа, као и запослени у Заводу, пензионери и претходни директори Завода.

Поздрављајући присутне, директор „Мома“ пуковник мр Деспот Јанковић истакао је да је прослава Дана Завода „прилика и обавеза да се сетимо почетака и традиције“, као и да „сумирамо резултате где је Завод био, где је сада и чему стреми“.

Подсећајући на прошлогодњу прославу века од формирања Прве аеропланске радионице на Крфу, пуковник Јанковић поновио је да у Заводу дубоко верују у нераскидиву везу Ратног ваздухопловства и његовог ремонтног завода и да би та веза опстала, неопходно је да се у Завод приме нови људи, пошаљу на обуку, да се изврши опремање, уведу нове технологије и оствари што приснија сарадња са великим светским компанијама које се баве овом делатношћу.

– Све што сам тада рекао, почело је у мањој или већој мери да се остварује – потписан је уговор са „Ербасом“, упућен је део људи на обуку, почињемо опремање Завода из сопствених прихода, а посебно ме радује што је државно руководство препознало важност улагања у Завод

и што су по први пут у последњих 30 година издвојена значајна финансијска средства за инвестициона улагања – истакао је пуковник Јанковић.

На свечаности су додељене стимулативне мере и похвале, а у радионицама Завода изложени су ваздухоплови Ј-22 и НЈ-22 „орао“ и Г-4 „супергалеб“, у различитим фазама ремонта или поправки.

Ваздухопловни завод „Мома Станојловић“ је установа Војске Србије у саставу Ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране чија је основна делатност ремонт ваздухоплова и ваздухопловне опреме. Смештен је на око 20 километара од Београда, на површини од 66 хектара. ■

Текст и снимци
Игор САЛИНГЕР

ПОЧЕТАК ПРОБНЕ ПРОИЗВОДЊЕ
МУНИЦИЈЕ У УЗИЋИМАДОБРЕ ВЕСТИ
ИЗ НАМЕНСКЕ

Председник Републике Србије Александар Вучић, министар одбране Александар Вулин, министар за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Зоран Ђорђевић и начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић присуствовали су 1. јула почетку пробне производње у Фабрици стрељачке муниције „Белом“, у Узићима близу Пожеге.

Вучић је у пратњи директора „Југоимпорт СДПР“ Југослава Петковића, представника Министарства одбране и Војске Србије, локалних самоуправа и директора фабрика наменске индустрије, обишао погон у којем почиње пробна производња, као и погон за пречишћавање воде и балистички тунел за тестирање муниције.

Наставак улагања

Приликом обраћања новинарима, председник Вучић је рекао да су сви имали прилику да виде како је ни из чега, „из ливада, из шуме“, након 14 месеци никла једна од најлепших и најмодернијих фабрика српске одбрамбене индустрије.

– Одбрамбена индустрија ће се ширити, а ми морамо да напредујемо како бисмо сачували своју безбедност и сигурност, али и зато јер хоћемо да зарађујемо више – рекао је председник Србије Александар Вучић и подсетио да ће се у Узићима производити око 100 милиона комада малокалибарске муниције годишње и најмање 12 милиона комада калибра 12,7 милиметара

– Данас је запослено 47 људи, до краја године радиће 255, а до краја друге фазе 470 људи, рекао је Вучић и објаснио да белгијски стручњаци још увек постављају опрему и да ће тај посао трајати до краја године, кад је реч о калибрима 7,62 и 9 mm, уз посебне машине за калибар 12,7 милиметара.

Након обиласка балистичког тунела, председник је рекао да верује да фабрика у Узићима много значи за Пожегу, али и за одбрамбену индустрију Србије.

– У одбрамбеној индустрији 2012. било је запослено 8.000 људи, данас 11.300, док би до краја године у том сектору требало да ради 12.000 – рекао је Вучић и подсетио да је 2012. укупан извоз одбрамбене индустрије износио 154 милиона долара, а данас је 484 милиона. Истакао је и да „нећемо бити задовољни ни са предвиђених 750 милиона до 2020, већ очекујемо да ће ићи преко милијарду“.

Председник је најавио да је остало још много тога да се уради, посебно у одбрамбеној индустрији Србије, али да верује да капацитети ове фабрике неће бити довољни и да ће се наставити улагања у нове погоне.

– Да смо napravili пет пута веће капацитете овде, могли бисмо све да продамо, јер је потражња велика, али још увек нисмо освојили ту технологију у машинама, опрема је скупа и овде нас кошта више од 70 милиона евра, али ће сваки радник производити око 500.000 комада малокалибарске муниције годишње, што је у складу с највишим европским стандардима, када је реч о аутоматизацији и роботизацији и уз најмањи утрошак радне снаге – рекао је председник Вучић, додавши да ће, упркос томе, значајан број људи из овог краја наћи посао у новој фабрици, која ће имати велики профит, јер се комплетна производња унапред продаје.

Нове идеје за ново време

Када је реч о одбрамбеној индустрији, Вучић је најавио „нове идеје за ракетна пуњења“ на простору панчевачке „Утве“, као и планове за Краљево, о којима се разговара са страним инвеститорима, а рекао је да ће у Скупштини ускоро бити усвојен закон који ту сарадњу омогућава.

– Све су то добре вести, тржиште је велико и одбрамбена индустрија ће се ширити, а ми морамо да напредујемо како бисмо сачували своју безбед-

ност и сигурност, али и зато јер хоћемо да зарађујемо више, рекао је председник и поновио да ће се у Узићима производити око 100 милиона комада малокалибарске муниције годишње и најмање 12 милиона комада калибра 12,7 милиметара.

Фабрика стрељачке муниције, након прве фазе изградње, која ће бити завршена до новембра ове године, имаће 19 објеката укупне површине девет хиљада квадрата, где ће се годи-

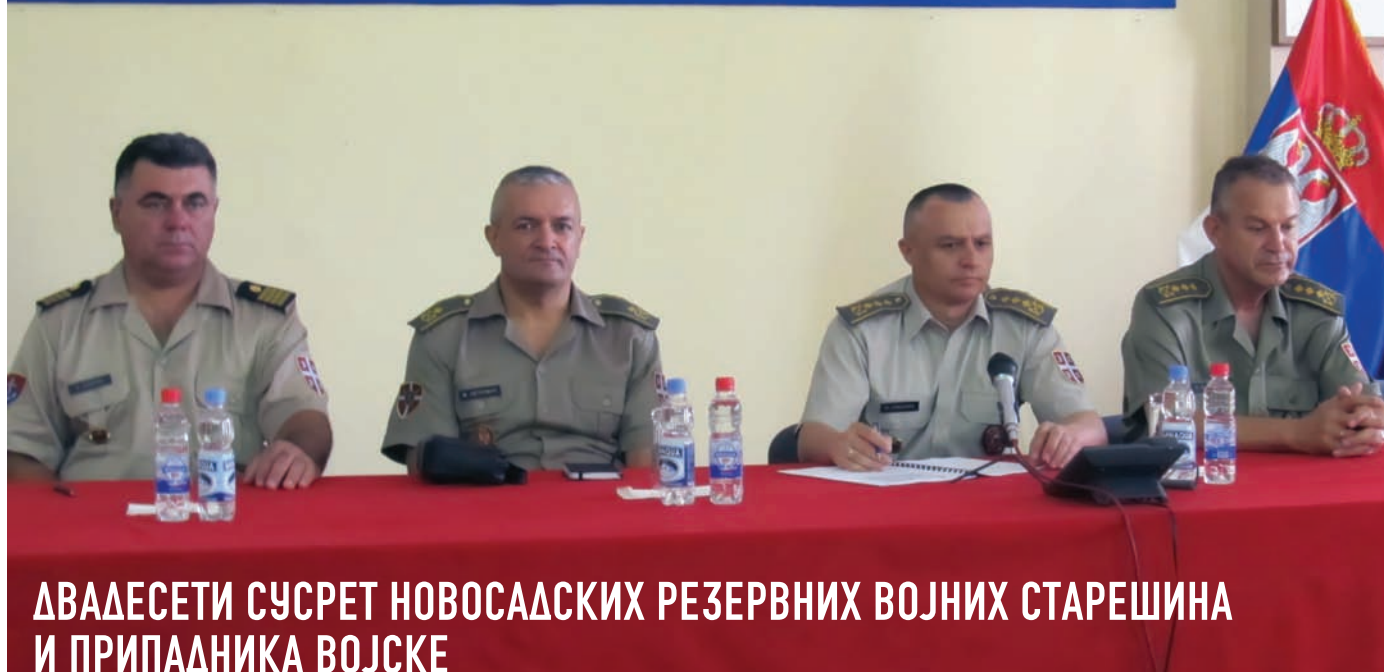
шње производити 103 милиона комада муниције калибра 7,62 и 9 милиметара, чија је вредност 26,2 милиона евра.

Инвестициона вредност грађевинских радова у првој фази је 16,4 милиона евра, а технолошке опреме 17,2 милиона. Укупна инвестициона вредност фабрике је 91,2 милиона евра. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ
Снимио Даримир БАНДА

ДВАДЕСЕТИ СУСРЕТ НОВОСАДСКИХ РЕЗЕРВНИХ ВОЈНИХ СТАРЕШИНА И ПРИПАДНИКА ВОЈСКЕ

ЈУБИЛЕЈ ВРЕДАН ПАЖЊЕ

Као у ретко којој средини, у Новом Саду се већ пуних двадесет година одржавају сусрети резервних војних старешина и припадника новосадског гарнизона

Иницијатива за овакав вид сарадње припадника структура везаних првенствено за одбрану земље потекла је 1996. године од команди тадашњег Новосадског корпуса, Речне флотиле и Организације РВС Града Новог Сада. Поред међусобног упознавања и дружења професионалног и резервног старешинског кадра, у протеклих двадесет година (сусрет није одржан једино 1999. године за време агресије НАТО-а) организовано је и низ пратећих садржаја – предавања истакнутих војних команданата и руководилаца, технички зборови бројни културно-уметнички програми.

– Првенствено се трудимо да припадницима резервног састава, и не само њима, пружимо квалитетну и актуелну информацију нарочито о систему одбране, војсци, евентуалним

ризицима и претњама, примерену датом тренутку – каже Бошко Пилиповић, који је на челу новосадске организације РВС пуних двадесет и осам година, додајући како овакав вид дружења представља, између осталог, и могућност за договарања, размену мишљења, искустава и квалитетног дограђивања обуке резервног састава.

На територији Новог Сада има више од 7.500 људи са статусом резервног војног старешине. Годишње школовање за резервног официра успешно заврши око тридесетак младих Новосађана, па се и Организација из године у годину подмаћује.

Иако се оваква сусретања не одржавају само у Новом Саду – ту су Оџаци, Апатин, Суботица када је реч о Војводини, па Ниш, Врање, Крушевац, Краљево – ипак су ови новосадски специфични по

традиционалности, масовности, али и по богатству садржаја. Можда све ово и не би било тако да новосадска Организација својим деловањем није стекла висок углед код органа локалне самоуправе и најважнијих градских институција. Више деценија уназад готово више од деведесет процената новосадских градоначелника поноси се чином резервног официра и чланством у Организацији. Ту су и угледни ректори и професори Новосадског универзитета, успешни привредници, људи готово свих професија и, што је нарочито важно, припадници готово свих етничких заједница.

– Није наше да се мешамо у дневну политику, страначка дешавања. Поштујемо и сарађујемо са сваком легално изабраном влашћу. Заједнички циљ нам је обука, стручност и спремност да раме уз

раме са професионалним кадром, бранимо нашу Србију. То је овде одавно препознато и даје посебну димензију и овим нашим заједничким дружењима – истиче Пилиповић.

Брод посебне намене „Козара“ Речне флотиле, новосадске касарне и Дом Војске Србије досадашња су места двадесетогодишњих окупљања, уз старије и по чину и по годинама, понајвише млађих резервних официра и оних тек стасалих у први официрски чин са припадницима новосадског гарнизона. Нађу се ту и представници

ВРАТИТИ НЕКАДАШЊИ СЈАЈ

– Бити данас са резервним војним старешинама јесте оно што мени лично даје ветар у леђа. Сви заједно осећамо да Организацији резервних војних старешина треба вратити њен некадашњи сјај и да постане организација од државног значаја – истакао је генерал-потпуковник Симовић и додао да ће начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић уложити знатне напоре да се то и оствари.

Бошко Пилиповић је три деценије на челу Организације резервних војних старешина Града Новог Сада

организација и удружења чији се програми добрим делом ослањају на систем одбране. Честе су посете спомен-собама Речне флотиле и Прве бригаде, да се не заборави прошлост, као надахнуће слободарским традицијама, али и осећај припадности садашњем ратном саставу јединице.

Овогодишњи јубиларни, двадесети по реду, сусрет резервних војних старешина Новог Сада и припадника новосадског гарнизона отворио је командант Копнене војске генерал-потпуковник Милосав Симовић говорећи о десет година Копнене војске, како је рекао

најмасовнијег и најстаријег вида Војске Србије, и садашњим значајним задацима на којима се ангажују њени припадници.

Уз генерала Симовића јубиларном сусрету присуствовали су и генерал-потпуковник Ђокица Петровић, командант Команде за обуку, бригадни генерал Жељко Петровић, командант Прве бригаде КоВ, капетан бојног брода Андрија Андрић, командант Речне флотиле, и Здравко Јелушић, председник Скупштине Града Новог Сада. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

ПРОЈЕКАТ ШКОЛЕ НАЦИОНАЛНЕ ОДБРАНЕ (2)

ОПЕРАЦИЈЕ НА СОЛУНСКОМ ФРОНТУ

На четвородневном студијском путовању по северној Грчкој и Македонији били су група полазника 60. класе Генералштабног усавршавања Школе националне одбране, чланови истраживачког тима Војне академије и сарадници на научноистраживачком пројекту, а у раду су учествовали и потпуковник Метју Витчурч из Центра за ратне вештине Копнене војске Велике Британије и пензионисани официр канадске војске Глен Стенс, одличан познавалац историје Првог светског рата на подручју Балкана.

Пројекат је покренут прошле године, поводом обележавања стогодишњице Великог рата, а према речима пуковника Марка Зеленовића, руководиоца студијског путовања, циљ је да полазници Генералштабног усавршавања и чланови истраживачког тима, после детаљне припреме у кабинетима, на терену изврше анализу различитих аспеката операција на Солунском фронту од 1916. до 1918. године. На тај начин ће официри на одговорним дужностима у Војсци Србије, користећи искуства и научене лекције из прошлости, боље разумети савремене операције и научно адекватно применити у операцијама које ће изводити у будућности. Посебан задатак за наставнике Војне академије је да развијају овај нови наставни облик у процесу школовања официра на различитим нивоима усавршавања.

На прошлогодишњем студијском путовању тежиште рада било је на формирању Солунског фронта и биткама српских и савезничких снага против бугарских и немачких трупа 1916. године, које су завршене освајањем Кајмакчалана и ослобађањем Битоља. Утврђене рововске позиције супростављених снага брањене су све до 1918. године.

Командант савезничких снага на Солунском фронту генерал Франше д'Епере сазвао је 3. јула 1918. конференцију, којој је присуствовао начелник Штаба српске Врховне команде војвода Живојин Мишић, где је одлучено да се започну свеобухватне припреме за скори пробој Солунског фронта. Током летњих месеци одвија-

Истраживањем на терену и анализом највећих битака током српских и савезничких операција на Солунском фронту настављена је реализација научноистраживачког пројекта Школе националне одбране Војне академије „Историјско-компаративна анализа операција на Солунском фронту 1916–1918”

ле су се убрзане логистичке припреме без којих не би било успеха завршне операције, започете 15. септембра 1918. у 5.30 часова, снажним артиљеријским дејствима по непријатељским линијама. На главном правцу пробоја десно је била српска Друга армија под командом војводе Степе Степановића, а лево Прва армија под командом генерала, потом војводе, Петра Бојовића, уз садејство француских јединица. У незауоставивом вишедневном јуришу

ПОСЕТА ЗДРУЖЕНОМ РАТНОМ КОЛЕЦУ

Учесници студијског путовања посетили су грчки Здружени ратни колеџ, на којем се на генералштабном нивоу усавршавају официри грчке армије и низа других армија, међу којима су и официри Војске Србије.

Госте је поздравио командант генерал-мајор Димостенис Витецакис. Током презентације и дискусије указано је на основне карактеристике рада колеџа, организацију наставе, практичну обуку и истраживања, што је искуство више за обogaћивање генералштабног нивоа усавршавања у Школи националне одбране Војне академије.

савезничке снаге пробиле су, преко високих и тешких предела планине Нице и даље преко Доброг поља, непријатељску одбрану и наставиле победнички поход који је одлучио исход Првог светског рата.

У заповести војводе Живојина Мишића од 13. септембра, за почетак пробоја, стоји: „Сви команданти, командири и војници треба да буду прожети идејом, од брзине продирања зависи цео успех офанзиве. Та брзина је у исто време и најбоља гаранција против изненађења, јер се њоме постиже растројство непријатеља и потпуна слобода у нашим дејствима. Треба дрско продирати, без починка, до крајњих граница људске и коњске снаге. У смрт, само не стајте! С непоколебљивом вером и надом јунаци напред у отаџбину!”

Генерал Франше д'Епере, у извештају француској Влади крајем септембра, овако је описао јуришање српских војника: „Операције се морају успоравати јер нема комуникације ради добацавања хране француским трупама које напредују, само српским трупама ни су потребне комуникације, они иду као олуја – напред”.

Ови тешки, али славни дани српског војевања, сада су предмет научноистраживачког пројекта Војне академије, која је прошле и ове године организовала студијска путовања ради припреме завршне анализе операција српске и савезничке војске на Солунском фронту у септембру 2018. године, које ће бити предмет и научног скупа планираног за новембар следеће године, у оквиру обележавања стогодишњице ослобођења Србије у Првом светском рату.

Овогодишње студијско путовање завршено је полагањем венца на спомен-обележје на Зејтинлику и одавањем поште погинулим српским ратницима и борцима савезничких армија на Солунском фронту. Час историје и овог пута држао је Ђорђе Михаиловић, већ 57 година чувар Српског војничког гробља, на којем почива око 7.500 српских ратника погинулих у операцијама на овом подручју од 1916. до 1918. године. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

РАЗГОВОР С БРИГАДНИМ ГЕНЕРАЛОМ АДЕКОЛОМ РАХЕМ БАКАРЕОМ

— Током посете вашој земљи наишли смо на топлу добродошлицу. Обишли смо многе земље света и ово је једна од најбољих у којима смо били, како због тоpline добродошлице, тако и због квалитета и програма посете. Имали смо врло садржајан и едукативан програм, који нам је омогућио да много тога видимо и научимо — рекао је генерал Адеколо Рахем Бакаре, директор Колеца националне одбране СР Нигерије у разговору за наш магазин.

НОВА САЗНАЊА ШИРЕ ВИДИКЕ

Недавно је у студијској посети Србији била двадесеточлана делегација СР Нигерије, коју је предводио генерал Адеколо Рахем Бакаре (Adesola Raham Ba-care), директор Колеца националне одбране Нигерије. У оквиру те посете нашој земљи обишли су више установа и јединица Министарства одбране и Војске Србије и предузећа наменске индустрије, као и Медија центар „Одбрана“. Њихову посету искористили смо за разговор са генералом Бакареом и његовим сарадницима.

Господине генерале, Ваша делегација је током посете Србији обишла Војну академију, Војномедицинску академију, неке компаније наменске индустрије и многе

друге значајне институције система одбране. Сусрели сте се и са високим војним и државним званичницима Србије, што сведочи о значају који наша земља придаје посети Ваше делегације. Какви су Ваши утисци?

— Пре него што одговорим на Ваше питање дозволиће ми да дам коментар о односима наше две земље. Чак и пре него што је Нигерија стекла независност, наше две земље имале су блиске односе јер је ваша држава подржавала процес ослобађања афричког континента. По добијању независности, бивша Југославија била је једна од првих земаља која је признала нашу независност, и од тада смо пријатељи.

Током посете вашој земљи наишли смо на топлу добродошлицу. Обишли смо многе земље света и ово је једна од најбољих у којима смо били, како због тоpline добродошлице, тако и због квалитета и програма посете. Имали смо врло садржајан и едукативан програм, који нам је омогућио да много тога видимо и научимо

До сада је наша сарадња била базирана углавном на војном школству и медицинском усавршавању. Да ли ће се ова сарадња проширити, можда на наменску индустрију. Познао је да Нигерија већ има успостављену дугорочну сарадњу са појединим компанијама из Србије као што је „Влашаком“, који обезбеђује услуге за нигеријску имиграциону службу – радаре, криптографске услуге, термалне камере.

– Као што знате, у већини земаља света војска диктира темпо технолошког развитака. Били смо на вашој Војној академији и Војномедицинској академији и тамо смо им рекли да смо заинтересовани за програме размене. Волели бисмо да ваши студенти похађају војне студије у Нигерији, али и да наши студенти пролазе курсеве – од основног до стратегијског – у вашим образовним институцијама. Изван војне сарадње, мислим да можемо више и боље да сарађујемо на пољима економије и индустрије.

Нигерија се сусреће са многобројним изазовима, пре свега безбедносним, али и економским. Иако слови за најјачу економију Африке, истовремено се у појединим деловима државе сусреће са проблемом глади? Како је то могуће?

– И ми, као и већина држава света, имамо проблеме и изазове са којима се сусрећемо. У медијима може да се прочита како се Нигерија сусреће са проблемом глади, али

Србија и Нигерија имају дипломатске односе од 1960. године и у том периоду развијени су врло блиски, пријатељски односи, нарочито имајући у виду чињеницу да су и једна и друга земља чланице Покрета несврстаних. За непуних шест деценија постојали су успони и падови у односима две земље. Период пре 1992. године одликовала је већа економска размена, док је након тога, имајући у виду тешке прилике кроз које је наша земља прошла, забележена знатно мања сарадња у тој области.

није баш тако како пишу. Многи Срби посећују Нигерију и они ће вам рећи да ми нисмо земља глади. Не кажем да нема гладних, има их свуда на свету, али већина људи у нашој земљи нема тих проблема. Имамо изазова у економији, али покушавамо да их решимо. Од стицања независности наше владе свакодневно раде на унапређењу животних услова како би грађанима било боље. Имамо проблеме, али верујем да ћемо их превазићи.

Можеће ли нам рећи нешто о сукобима на северу земље? Постоје ли позитивни помаци? Недавно је група Боко Харам ослободила део жена које су биле оштећене?

– Постоје значајни позитивни помаци, нарочито у току мандата последње владе. Предузети су многобројни кора-

ци у том правцу. Један део сарадње на војном нивоу са вашом земљом представља допринос у правцу решавања тог питања. Али знате, решавање проблема екстремизма и тероризма не укључује само војну компоненту, већ све компоненте националне моћи. Ти људи, бунтовници, то су грађани Нигерије. И они су изманипулисани. Ангажујемо све елементе државне моћи – дипломатију, економију, образовање, медије – како бисмо дерадикализовали те људе. Од 2015. године учинили смо знатан напредак по том питању. Тренутно имамо мање разбацане групе у појединим деловима земље које изводе нападе, али је то знатно ређе и више не представља изазов као раније. Ми ћемо и даље том проблему приступати врло озбиљно, чинећи све да га трајно решимо.

Господине генерале, Србија покушава да повећа учешће својих припадника у мировним операцијама. У вези са тим најорима, понекад постоји неразумевљење дела наше јавности за слање српских војника ван граница. Ваша земља један је од највећих контрибутора у смислу броја војника у мировним операцијама УН. Да ли је тешко да објасните Вашој јавности потребу да чувају мир и свету, када имате безбедносних проблема и у својственој земљи?

– Пре 2014. били смо друга или трећа земља на УН листи контрибутора војника за мировне операције. Али од како смо имали побуну на североистоку земље знатно смо умањили учешће наших војника у мисијама, и сада смо негде на седмом месту по броју војника који учествују у УН мисијама. Стога врло добро разумемо изазове са којима се сусреће ваша земља. Ипак мислим да су наши грађани схватили да помоћи неком другом заправо значи помоћи себи и да је то и те како у интересу заштите наших граница.

Шта мислите са којим ће се изазовима у будућности сусретати афрички регион и како се, према Вашем мишљењу, треба носити са њима?

– Африка јесте континент богат ресурсима, али мислим да ће у будућности изазов представљати неконтролисан раст популације. Неконтролисан раст популације троши ресурсе, смањујући доступност инфраструктуре, образовања и свих других социјалних добара. Мислим да је то важан аспект са којим се континент, нарочито део супсахарске Африке, мора озбиљно позабавити. Такође, други изазов јесте проблем лидерства. Не мислим ту на лидере који су на власти, већ на све облике лидерства. Почев од родитеља – како васпитавају и усмеравају своју децу? Учитеља у школама – чему уче своје ђаке? Морам да порадимо на томе. Да будемо сигурни да шаљемо праве поруке сопственим грађанима и нашој деци који ће сутра бити лидери и предводити друштво.

Мислим да су то два главна аспекта са којима ћемо се сусрести у будућности. Ако ово урадимо како треба, имајући у виду ресурсе са којима располажемо, верујем да нећемо имати значајнијих проблема и да ћемо успешно наставити развој економије и инфраструктуре и у будућности. ■

Борко ЛЕПОЈЕВИЋ
Мира ШВЕДИЋ
Снимео Даримир БАНДА

У ПОХОДЕ РОДНОМ СЕЛУ ПРВОГ СРПСКОГ ПИЛОТА МИХАЈЛА ПЕТРОВИЋА

ШУМАДИЈА ПАМТИ ВАЗДУХОПЛОВНОГ ВЕЛИКАНА

У срцу Шумадије, подно планине Рудник, на двадесет петом километру од Крагујевца и на дванаест километара од Тополе простире се брдовито село Влакча, у чијих 211 домаћинстава живи око 700 мештана. То је географски центар Србије. Међутим, у широј јавности недовољно је познато да је Влакча родно место pilota који је имао летачку дозволу са редним бројем један. Наредник Михајло Петровић уједно је први српски pilot који је изгубио живот на борбеном задатку. Припадао је првој групи од шест српских pilota школованих у Француској 1912. године.

Дуго се о Михајлу Петровићу и његовом делу ћутало, нарочито у периоду заједничке историје формиране у доба СФРЈ. Пре безмало 30 година, у јеку превирања која су захватила тадашњу државу, пуковник мр Златомир Грујић, pilot хеликоптера, трагајући за ваздухопловном историјом Србије, обрео се у Влакчи, родном селу Михајла Петровића. Мештанима је деловао сумњиво, али када је налетео на ентузијасту Драгољуба Швабића, ситуација је брзо разјашњења. Тада су пуковника повели до мало скрајнуте и у коров зарасле куће првог српског pilota.

Од тог времена Влакча више није анонимно и неважно место, већ понос Ратног ваздухопловства и државе. Удружење пензионисаних војних летача и падобранаца формира се 1992, а нешто касније, то јест 2004. године, мештани у славу знаменитог pilota оснивају Завичајно удружење „Михајло Петровић“, са главним задатком да негује традиције неустрашивог родољуба, који је погинуо као припадник новооснованог Приморског аеропланског одреда, а чији је први борбени задатак био да пружа ваздушну подршку трупама које су опседали Скадар.

И тако из године у годину представници Команде РВ и ПВО, Удружења пензионисаних војних летача и падобранаца Србије, Завичајног удружења „Михајло Петровић“ и других институција и асоцијација и поштовалаца дела славног pilota средином јуна окупљају се у Влакчи да би обележили датум рођења првог српског pilota.

Тако је било и недавно.

Отаџбини и позиву заувек привржени

На челу колоне, која је од Основне школе „Јулијана Ћатић“ кренула према родној кући Михајла Петровића, вијориле су се државна застава и застава Удружења летача. На небо плавој застави која је у рукама Мирка Бошњака, исписано је: „Отаџбини и позиву заувек привржени! Заклетвом вечно, одбрани слободног неба верни! У летење и неизмерне плаве висине вечно залубљени!“

То је мото ваздухопловаца Србије.

Испред Михајлове куће Академски хор „Смиље“ интерпретира химну Србије. Потом делегације полажу венце. Прво делегација РВ и ПВО, коју су сачињавали потпуковник Боровоје Смиљановић, мајор Бојан Ђурашковић и поручник Стефан Костић. У име Удружења пензионисаних војних летача и падобранаца венац полажу председник мр Златомир Грујић и потпредседник Војислав Стојановић. Завичајно удружење представљају Драгољуб Швабић, секретар и Александар Јовановић, члан.

С посебним пијететом према првом српском pilotу беседу је припремио Златомир Грујић:

– Србија, ево, већ 105 година, развија авијацију, захваљујући храбрим људима који су се почетком 20. века смело хватали укоштац са изазовима ваздухопловства. Међу њима је и наредник Михајло Петровић, први српски pilot – рођени Влакчанин.

Овде у Шумадији, срцу Србије, стоји његова родна кућа, постојана више од века, са скромним белегом да је ту поникао први српски pilot. Она је споменик и више од тога, и надамо се да ће га наша држава заштити. Михајлов гроб на месту страдања није обележен, као ни његово скоро деценију и по дуго почивалиште на Цетињу. На београдском Новом гробљу на породичној гробници његовог брата Живана Петровића налази се плоча од мермера са натписом да ту почива и Михаило, као и његова порука поколењима „Часно је за Отаџбину мрети!“

Грујић се потом zaloжио да се на видном месту постави споменик заслужном сину Србије, који Михајло заслужује – да се сачини достојан спомен-дар њему и

Сваке године средином јуна активни и пензионисани pilotи наше војске одлазе у село Влакча да би се придружили поносним мештанима који славе јунаштво и витештво легенде плавих висина. Стекавши поклонице широм Србије, меморијал је постао својеврсни празник ваздухопловаца.

свим људима, јунацима и херојима одбране српског неба, душе, поноса и највећег блага – мира.

Пашћемо ако не будемо махали крилима

– Много је емоција, речи и обећања у протекле две деценије од када се сударамо и бијемо са невољама и неразумеванима да се подигне трајно обележје првом српском пилоту и првој српској ваздухопловној жртви. Али те емоције се избећи не могу, јер оне дају нову снагу да се у тој борби за праведан однос према човеку који је своју отаџбину ставио изнад себе, подвигом на небу, узвишеније него што се замислити може, истраје. Али, нећемо стати, јер ако станемо, ми ћемо пасти, ако не будемо махали крилима – летели, пашћемо као камен на земљу, а то за нас не би било добро, јер ми смо крилати људи – летачи – рекао је Грујић.

Радоје Томашевић, члан Градског већа Краљева, задужен за решавање питања ратних војних инвалида и породица палих бораца, навео је да ће бити покренута иницијатива да се обнови родна кућа Михајла Петровића. Аеро клуб у граду на Ибру који носи име првог српског пилота ове године обележава 90 година постојања и успешног рада. Тај клуб школовао је многе генерације спортских пилота и једриличара, па представља колектив за углед.

Свечаност посвећена Михајлу Петровићу настављена је у згради основне школе. Најпре су чланови Удружења пензионисаних војних летача и падобранаца поклонили основној школи и Завичајном клубу по неколико занимљивих књига и табле са фотографијама снимљеним на претходним меморијалима. Сваке године Завичајном клубу дарују се и разни документи и предмети који ће представљати основу за формирање својеврсног музеја о првом српском пилоту.

Домаћин свечаности Драгољуб Швабић, секретар Завичајног удружења, истакао је да се ове године обележава 15 година од када је започета нова прича о легендарном пилоту.

– Огроман ентузијазам, жељу и вољу испољили смо да бисмо створили причу достојну имена и дела Михајла Петровића. Кроз Влакчу је продефиловало много сјајних људи. Драго ми је када се сретнемо. Не доживљавам све оне који овде дођу као госте. Наш РВ и ПВО симбол је Србије. Сваки припадник тог вида Војске Србије треба да буде храбар човек. Започели смо много ствари и идеја, а много тога нисмо урадили, али не одустајемо. Ако станемо, пали смо. Ово је прича која има поруку – истакао је Швабић.

Председник Ваздухопловног савеза Србије Лабуд Булатовић поставио је питање откуд то да су Петровић и сијасет потоњих врхунских пилота поникли управо из овог краја централне Србије. Као одговор понудио је тезу да су се они предали позиву из срца, да неко постаје изузетан пилот само ако у себи начини праву релацију између срца и ума.

Меморијал посвећен Михајлу Петровићу садржи и промоцију села Влакча. Све док ваздухопловци Војске Србије, активни и пензионисани, буду походили Влакчу и док живи Завичајно удружење „Михајло Петровић“, први српски пилот неће бити заборављен. ■

Текст и фотографије
Звонимир ПЕШИЋ

КАД ЗАПРЕТИ НЕСАВЛАДИВА БОЛЕСТ

НЕМА ПРЕДАЈЕ

35

Иако је добио решење о инвалидској пензији, војни службеник Зоран Симоновић од својих претпостављених тражи да остане на радном месту, да и даље, као и док је био здрав, долази тачно на време и с посла одлази по завршетку радног времена или по обављеном послу.

Његов мотив није новац. Син, познати кошаркашки првотимац Црвене звезде, гарантује му мирне и сигурне пензионерске дана, неоптерећене финансијским проблемима и лечење у најскупљим клиникама у Француској и Турској. Али, Зоран жели своје радно место, своје обавезе, свој колектив. Жели да неком припада, да буде део заједнице.

Војни службеник Зоран Симоновић живот је посветио војсци. Рођен је у Скопљу, у породици подофицира, па му је родно место тек једно од места у којима је живео и које воли. У време док је био дете, војска у којој је службовао његов отац била је много снажнија, а земља у којој је живео много већа од ове, тако да су и прекоманде у различита места службовања, односно пресељења породице била знатно драматичнија него данас, када „онакве прекоманде, с краја на крај Југе“ више и нема. По окончању Више школе, после не баш великог премишљања, запослио се у војсци, у некадашњем војном одсеку, додуше не као војно, већ као цивилно лице, касније војни службеник. У току рада завршио је и факултет, па се, с правом, сматрао „перспективним кадром“. Таквим су га сматрали и претпостављени. Доказао се као шеф канцеларије Регионалног центра Министарства одбране Београд у Гроцкој, али је примећен знатно раније, још деведесетих година, док је радио на Косову и Метохији. Човек неуништивног духа, ведре нарави, амбициозан и како кажу његове колеге, несаломљив.

– Он једноставно воли свој посао – каже начелник Регионалног центра пуковник Драган Стојчић. – Одувек

је било тако, у својој породици је научио шта значи бити одан и посвећен држави, народу и војсци. Иако ни једног тренутка није био војно лице, понашао се као да је официр или подофицир. За њега није било пресудно радно време већ задатак који треба да се изврши и одређен рок. Од кад сам дошао на чело Центра знао сам да на Симоновића могу да се поуздам, да ће посао који му је дат одрадити на најбољи могући начин. Зато сам га и видео као једног од шефова канцеларије или одсека у Гроцкој или у Београду.

А онда се десило. Службовање на Косову и Метохији у време док су непрегледна поља божура посипана бомбама с осиромашеним уранијумом, наставља да наплаћује свој данак. Осиромашени уранијум из пројектила НАТО-а још једном је показао своју непрекинуту моћ. Те 1999, али и свих наредних година на Космету је било штетно и дисати. За многе српске војнике, за многе српске грађане, агресија НАТО-а још траје. И трајаће све док уранијум из њихових пројектила и авио-бомби буде односио невинне жртве.

Зоран Симоновић је оболео од рака. Канцер је, после више година притајеног деловања на промени хелија, престао да се скрива и сурово напао његов организам, деценију после бездушне агресије. Можда се негде, у некој здравственој организацији у Србији, Европи или свету прати знатан пораст броја оболелих од канцерозних болести на нашим просторима, од 1999. до данас. Можда и не. Можда се у тим организацијама и установама повећање броја оболелих од рака у Србији, посебно у њеном јужном делу, ни не повезује с агресијом НАТО-а. Ми га повезујемо. И увек ћемо. Јер Зоран, као

и многи други оболели од рака последњих десетак година, знају да су жртве безумног бомбардовања.

Само, ни Зоран се не предаје. Баш као ни Србија 1999. године. Болује, али се не да. Жели да ради, жели да опстане у средини у којој је од свог првог радног дана. Здравствена комисија је у међувремену донела одлуку. С обзиром на његово здравствено стање, одлазак у инвалидску пензију је једино решење. Али Зоран Симоновић види још једну алтернативу. Од претпостављених тражи да остане на радном месту, да и даље, као и док је био здрав, долази тачно на време и с посла одлази по завршетку радног времена или по обављеном послу. Његов мотив није новац. Син, познати кошаркашки првотимац Црвене звезде, гарантује му мирне и сигурне пензионерске дана, неоптерећене финансијским проблемима и лечење у најскупљим клиникама у Француској и Турској. Али Зоран жели своје радно место, своје обавезе, свој колектив. Жели да неком припада, да буде део заједнице.

Од пуковника Драгана Стојчића сазнајемо да је решавање Зоранове молбе, о којој је обавештен и први човек Сектора за људске ресурсе у Министарству одбране, у току. Обећано је да ће Зоран Симоновић остати у Центру, овог пута на основу Уговора о делу. За њега има посла, а они који су у Центар дошли после њега, којима је он искуснији и старији колега, који су и до сада радили с њим, знају да још нису све научили. Зоран још има шта да им покаже. ■

Душан ГЛИШИЋ

МИЛИЈАНА НИКОЛИЋ, МЕЦСОПРАН

Спасење за душу и ум

37

– Певање јесте нека врста „емотивног пражњења и пуњења” и када осетиш да има одјека код публике онда ти се пружена емоција и враћа – каже мецосопран Милијана Николић, која је почетком јула била гост на концерту поводом двадесет година рада пијанисткиње Невене Живковић, одржаном у Дому Војске Србије.

Милијана Николић је рођена и одрасла у Сремској Митровици. Ова четрдесетогодишња дама од малена је желела да се посвети музици, иако у њеној породици нико није имао склоности тој уметности. Била је веома стидљива током детињства. И тиха. Када је једног дана на телевизији угледала и чула оперску диву Дубравку Зубовић, схватила је да то може да буде њен „вентил” за ослобађање стида и сатима је покушавала да произведе „мецосопрански глас” пред огледалом.

– Дубравка је тада била веома популарна. Опера у њеној изведби толико ми се допала да сам пред огледалом вежбала певање сличног звука. Увидела сам да ми је то терапија и релаксација и уопште ме није било срамота да певам сатима – објашњава Николићева.

Од тог момента Милијану је певање све више почело да привлачи. Како каже, то је био њен „начин изражавања”. У четвртог разреда основне школе учланила се у женски аматерски хор „Sirmium Cantorum” код диригента Војислава Бугарског, а потом је, уз гимназију, завршила и Средњу музичку школу „Славенски”, у класи професорке Оливере Грујић. Желела је да студира италијански језик, али је због великог интересовања ипак уписала смер за Библиотекарство и информатику. Одлучила је да упише и Музичку академију, Одсек за соло певање, код професорке Радмиле Смиљанић. Певала је у хорovima „Станислав Бинички” и РТС-а и не жали се што су јој радни дани трајали од осам часова ујутро до поноћи.

– Деведесетих година култура у нашој земљи није била на завидном нивоу и било је питање како је и да ли је могуће живети од класичне музике. По завршетку Академије, 2000. године, размишљала сам шта даље. Музика је спасење за душу и ум и осетила сам потребу да одем негде, јер сам имала утисак да не могу да достигнем своје могућности и капацитете и пружим свој максимум – каже мецосопран Милијана Николић.

Беч или Милано

Уз безрезервну подршку родитеља, Милијана одлучује да се пријави на такмичење вокалних солиста „Ада Сари” у Пољској. Снажна жеља да преиспита своје гласовне могућности и да увиди до ког је нивоа стигла, довела ју је до освојеног првог места.

– У жирију је била професорка Хелена Лазарска из Бечког конзерваторијума, која је била одушевљена мојим певањем и позвала ме да дођем у престоницу Аустрије. Међутим, када сам се вратила из Пољске, срела сам коле-

Младима је потребна шанса

Милијана сматра да је младим певачима у Србији тешко, јер им се ретко пружају прилике да наступе.

– Они не могу тако лако да се изборе и дођу до изражаја. Певају само једном месечно, што није довољно за одржавање вокалне хигијене и форме. То је немогуће и тешко. Надам се да ће се једног дана тај систем код нас променити – истиче мецосопран Милијана Николић.

гу из Народног позоришта који ми је рекао да су у Београд стигли представници Миланске скале како би чули певаче с Балкана и одабрали кандидате за оперске студије при тој чувеној италијанској институцији. Тако сам се пријавила.

Од бројних учесника на конкурс, прошле су само три девојке, међу којима и Николићева. Отишле су у Милано директним пласманом у полуфинале. Све то се дешавало док је планирала одлазак на студије у Бечу.

– На аудицији за пролазак у финале била је велика и веома добра конкуренција од око две стотине учесника. Помислила сам да ћу бити срећна само ако прођем даље, што ће бити знак да сам квалитетна и на добром путу. Међутим, током прозивке десет одабраних солиста, чланови жирија прочитали су и моје име. Добили смо стипендију и остали две године на усавршавању. Нажалост, или на срећу, морала сам да јавим Хелени да ипак не долазим у Беч – каже Милијана.

Кармен и Аида

Од тада се Милијанин живот променио – сарађивала је са сјајним педагозима, присуствовала наступима чувених оперских певача и убрзо јој се указала прилика да „осети сцену“.

– Добила сам шансу да будем замена Далиле у опери „Самсон и Далила“. Главне улоге су припале чувеном тенору Пласиду Домингу и мом обожавааном мецосопрану Олги Бородини. Не можете ни да замислите колико је то мени значило. Прву главну улогу сам добила у опери „Оберто, гроф од Сан Бонифација“ и од тада почињу моји озбиљнији наступи широм Италије, али и света – истиче Милијана.

Током гостовања у Детроиту, у Сједињеним Америчким Државама, њене вокалне могућности приметила је представница Метрополитен опере у Њујорку и понудила јој да буде замена главној певачици у опери „Кармен“.

– После тог наступа у Метрополитену, 2015. године, добила сам шансу да певам у опери „Ана Болена“, што сам с радошћу прихватила. Кармен је моја улога, некако ми највише „лежи“, а осим ње уживам и у улози Аиде, мада има још много улога у којима се нисам опробала. Шта год и где год да певам, прихватам то са највећом одговорношћу, страшћу и жаром – каже Николићева.

Далеко је пензија

У децембру прошле године Милијана је у престоници Србије наступила са Београдском филхармонијом, прошлог месеца у родном граду, а почетком јула била је гост на концерту поводом двадесет година рада пијанисткиње Невене Живковић, одржаном у Дому Војске Србије.

– Наредни наступ биће у ревијалном делу Фестивала „Бољшој“, на Међавнику на Мокрој гори, када ћу наступити са Србољубом Динићем, једним од наших најбољих диригентата. Наредне године очекују ме продукције у Италији, САД, Јапану, Аустралији и ко зна где ће ме још „глас“ одвести.

Николићева каже да не постоји одређено животно доба када оперски певачи иду у пензију.

Љубав тенора и мецосопрана

У међувремену је Милијанино срце освојио тенор Розарио ла Спина, њен садашњи супруг. Често су наступали заједно, што, како каже, има своје мане и врлине. Много путују, али су одлучили да им „база за одмор“ буде у Аустралији. Иако је певала до осмог месеца трудноће, Милијана верује да њихов четворогодишњи син Енрико Илија неће крочити у певачке воде него ће бити бубњар.

– Опера није више оно што је некада била. Све је много захтевније и брже и заиста морате да будете у топ форми. Певаћу докле год осећам да могу да донесем публици неки доживљај, и психички и емотивни, и докле год моје певачке могућности то дозвољавају. Певање јесте нека врста „емотивног пражњења и пуњења“ и када осетиш да има одјека код публике онда ти се пружена емоција и враћа – поручује оперска дива. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Фото Тијана ВУКОВИЋ
(www.milijanikolic.com)

ПРЕМИЈЕРА ФИЛМА „ЗАБОРАВЉЕНИ АДМИРАЛ“

Српски пријатељ Трубриџ

Документарни филм „Заборањени адмирал“, о британском адмиралу Ернесту Трубриџу, који је провео Први светски рат са српском војском, премијерно је приказан 21. јуна у Југословенској кинотеци. Пројекцији су присуствовали државни секретар Ненад Нерић, амбасадор Велике Британије у Београду Денис Киџ, начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић са члановима Колегијума, престолонаследник Александар са супругом, представници Министарства одбране, Војске Србије, културног и јавног живота.

Говорећи о филму „Заборањени адмирал“, ауторке Слађане Зарић, који је рађен у продукцији РТС-а, британске амбасаде у Београду и Министарства одбране Србије, државни секретар Ненад Нерић истакао је да је реч о биографској причи о британском адмиралу који је као командант Британске мисије дошао 1915. године у Београд, главни град Краљевине Србије, и остао са српском војском

–Веома је важно то што из филма сазнајемо много, не само о адмиралу, него и о британско-српском савезништву и духу тог времена, али и о начину на који су наши преци радили, живели и борили се за заједничке вредности рекао – је амбасадор Велике Британије у Београду Денис Киџ.

до јуна 1919. године. Он је истакао да се филмом баца нова светлост на личност помало заборављеног савезничког адмирала.

– То је трећи документарни филм снимљен поводом обележавања стогодишњице Првог светског рата, које заједнички реализују Министарство одбране и РТС, након остварења „Србија у Великом рату“ и „Срби на Крфу“ – подсетио је Нерић, и додао да је филм о адмиралу настао у сарадњи с Амбасадом Велике Британије, поводом обележавања 180. годишњице дипломатских односа двеју земаља.

Он је подсетио на ратну улогу адмирала Трубрица и чињеницу да је одликован највишим српским војним и цивилним одликовањима и захвалио амбасадору Велике Британије у Београду Денису Кифу и адмираловом праунуку Тому на присуству на премијери и подршци у реализацији пројекта.

Амбасадор Киф, подсећајући да се ове године обележава 180 година српско-британских дипломатских односа, рекао је да се таквим јубилејем не може похвалити много држава и да је то прилика да се током 2017. присетимо многих важних личности из заједничке историје.

– Посебно треба одати признање људима чије је наслеђе, из различитих разлога, недовољно познато или је заборављено, а такав је и адмирал Трубриц, за кога сам први пут чуо на премијери филма „Срби на Крфу“. Тада сам и помислио да је реч о правој филмској причи – рекао је амбасадор Киф и додао да годину и по дана касније имамо завршетак истраживања о животу британског адмирала који је постао Београђанин.

Амбасадор Киф је истакао да је веома важно то што из овог филма сазнајемо много, не само о адмиралу, него и о британско-српском савезништву и о духу тог времена, али и о начину на који су наши преци радили, живели и борили се за заједничке вредности.

Након пројекције филма публици су се обратили ауторка, новинарка РТС-а Слађана Зарић и праунук адмирала Трубрица, који је захвалио продуцентском и новинарском тиму на реализацији пројекта, захваљујући коме његов предак неће бити заборављен.

Телевизијску премијеру филма „Заборављени адмирал“ на Радио-телевизији Србије у септембру ће пратити и промоција књиге „Дневник“ Ернеста Трубрица. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ
Снимио Игор САЛИНГЕР

За представљање привредних успеха нове социјалистичке државе, али и њене респектабилне војне силе, првих послератних година било је доста прилика. Честе и добро организоване војне и привредне параде биле су један од најприхватљивијих облика исказивања поноса због незауостављивог развоја. Сваки дан био је бољи од претходног, а нада у непрекидни пораст стандарда била је јака као и јединство презентовано на масовним окупљањима.

БОРБА ЗА МЕСТО ПОД СУНЦЕМ

Према писању армијског листа „Народна армија“, у првомајској поворци 1946. године у Београду било је око 200.000 људи. Свечана трибина била је постављена на Теразијама, украшена огромним грбом ФНРЈ, заставама и зеленилом. У 9 часова на трибини се појавио Тито, дуго и бурно поздрављен. Поред њега били су и председник Президијума Народне скупштине ФНРЈ др Иван Рибар са потпредседницима Мошом Пијаде и Марком Вујачићем, потпредседници савезне владе Едвард Кардељ и Јаша Продановић са члановима владе, председништво Народне Скупштине Србије, чланови владе НР Србије, начелник Генералштаба генерал-лајтант Коча Поповић са генералима ЈА, амбасадори и посланици акредитовани у Београду. На трибини је био и председник Комунистичке партије Француске Марсел Кашен, који је дан раније стигао у Југославију.

На челу поворке, која је у 9 часова кренула са Славије, ношене су заставе ФНРЈ и народних република, а за-

тим и југословенских синдикалних и физкултурних организација. Ношен је и велики број транспарената са паролама, или оних на којима су били исписани резултати постигнуту у производњи. Представници једне фабрике лекова носили су транспарент с текстом „У првомајском такмичењу повећали смо производњу лекова за 100%“, радници једне текстилне фабрике носили су велики графикон који је показивао да су у претходна два месеца повећали производњу за 17%. Пролазили су трактори на којима су стајали натписи о успесима у пољопривреди. Делегација из Словеније у народним ношњама носила је транспаренте на којима су били исписани успеси сељака, радника и рудара. Ношене су пароле о братству Југославије са Совјетским Савезом, Бугарском, Пољском и Чехословачком.

Прве послератне године

Парада одржана 9. маја 1946. ишла је дуж Булеvara Црвене армије, Улицом краља Милана и Булеваром Југосло-

венске армије, који су били окићени заставицама савезничких земаља.

На свом месту поред главне трибине већ до 8.30 били су чланови савезничких војних делегација. Црвену армију заступали су генерал-мајори Кисељев и Лоночки, пуковник Жујев и потпуковници Горбачов и Буртаков. Америчку војну делегацију чинили су генерал-пуковник Џон Ли и адмирал Џемс, команданти америчких снага у Средоземљу, генерал-мајор Бријан Мор, пуковник Молитор и други. У британској војној делегацији налазили су се вицемаршал ваздухопловства сер Билијем Елиот, генерал-мајори Маклод и Т. С. Ереј, комодор Казелет и капетан бојног брода Дамлијер. Француску војну делегацију сачињавали су шеф француског генералштаба и генерални инспектор ваздухопловства генерал Буска, генерал армијског корпуса и војни гувернер Париза Ле Жантијом, ваздухопловни пуковник Кервиј, потпуковници Балбигер и Елере, капетан Албер, херој Совјетског Савеза и командант прве ескадре ваздухопловне групе „Нормандија“. Поред њих налазили су се представници чехословачке, пољске, бугарске, румунске, албанске и других армија. Када се на трибини појавила совјетска војна делегација одјекнули су поклици Совјетском Савезу, Црвеној армији и генералисимусу Стаљину. Срдачно су били поздрављени и представници Пољске армије. Појаву чехословачких државника, са председником владе Фирлингером на челу и чехословачких војних представника, маса је поздравила одушевљеним поклицима братској Чехословачкој и чврстом јединству словенских народа.

На десном крилу свечане трибине био је председник Президијума Народне скупштине др Иван Рибар, потпредседници Моша Пијаде, др Јосип Рус, Марко Вујачић, Филип Лакуш и Дмитар Влахов, министри савезне владе и народне владе Србије. На левом крилу трибине налазили су се генерали Југословенске армије у новим парадним униформама, са начелником Генералштаба генерал-лајтнантом Кочом Поповићем на челу, министри народне владе Србије.

Сила „под конач”

У 8.45 трубе су најавиле долазак команданта параде генерал-лајтнанта Велимира Терзића, који је стигао на белом коњу. Генерал-лајтнант Терзић примио је рапорт од генерал-мајора Бранка Обрадовића и обишао постројену колону. У 9 часова топовска паљба најавила је долазак маршала Јосипа Броза Тита, који се појавио на трибини окружен члановима Генералштаба. Идући на челу штаба параде до трибине је дошао генерал-лајтнант Терзић и предао рапорт маршалу, тражећи дозволу за почетак дефилеа. Након што је маршал одговорио „можете почети“, он је окренуо коња и у лаком касу дошао до чела параде спремне за покрет. Поново су се чули артиљеријски плотуни, војна музика интонирала је химну „Хеј Словени“ и дефиле је почео. Упоредо са челом параде, на небу је летела југословенска авијација.

Уз звуке марша поред трибине су прво пројахали командант параде генерал-лајтнант Велимир Терзић и генерал-мајор Бранка Обрадовића са штабом. Док су маршал Тито, генерали Југословенске армије и страни војни пред-

ставници отпоздрављали челу колоне, проломиле су се на ново артиљеријски плотуни, а у ваздуху су забрујали снажни авионски мотори – југословенска авијација отварала је величанствену смотру народне армије. У ниском брзом лету прохујали су изнад трибине у савршеном поретку ескадриле ловаца, јуришних авиона и бомбардера. Тек што је чело параде прошло поред трибине и одмакло низ Булевар Црвене армије, отпочео је дефиле трупа. Испред колоне наступали су заставници са заставама јединица које учествују у паради уз почасну стражу аутоматичара. Славне заставе пролетерских и ударних бригада, које су виделе толико победа, одликоване највишим орденима, спуштене су на поздрав у пролазу поред врховног команданта. За њима је прошао народни херој генерал-мајор Милоје Милојевић, командант града Београда, испред београдског гарнизона. Затим је наступила пешадија, главни род војске, са одељењима Гардијске бригаде на челу. У дубоким ешалонима, по дванаест у реду, одевени у нове униформе, прошли су гардисти чврстим кораком под звуцима парадног марша. Поред трибине након оштре команде „Поздрав на лево!“, војници окрећу главе ка трибини. Даље наступају нови ешалони питомаца Пешадијског војног училишта. У знак поздрава пред трибином они своје пушке са натакнутих бајонетица полажу хоризонтално. Док је дуж Булевара одјекивао одушевљени плесак уз пароле Југословенској армији и маршалу Титу, ступао је одред ваздухопловаца у плавим авијатичарским униформама са аутоматима. Посебан доживљај и посебан значај војне параде у Југославији имале су управо због таквих тренутака у којима након појаве одређене јединице долази до узвикивања парола и клицања („Живело југословенско ваздухопловство“), а након тога је следио буран аплауз.

Након ваздухопловаца кренуле су пешадијске јединице, батаљони и бригаде, а затим је наступио одред морнарице – чувари Јадрана и бродари са Саве и Дунава. За њима су ишле јединице чистача мина у специјалној заштитној одећи и пионири. Након тога су продефиловале санитарске јединице. Бурно су поздрављене ученице Војне санитарске школе. Музика је почела да свира коњички марш, а затим је наступила коњица, у лаком касу и са исуканим сабљама. Уз звуке коњичког марша дивизиони су одмицали један за другим низ Булевар. Коњи су били сврстани по бојама: белци, дорати, алати, вранци. Након тога поново су се чули топовски пуцњи који су најавили долазак артиљерије. Најпре је наишла колона аутомобила на којима су били учвршћени митраљези, праћена мотоциклима. На почетку колоне артиљерије најпре су прошли лаки топови са коњском запрегом. За њима су редом, један дивизион за другим, наступали топови све већег калибра и тешки минобацачи. На карама топова седели су борци држећи пушке у рукама. Тутњава мотора најавила је долазак моторизоване артиљерије. У дугачким редовима пролазили су тешки противтенковски топови, пољска артиљерија, затим све тежа оруђа различитих калибара. Камиони са гусеницама вукли су тешку пољску артиљерију и огромне далекометне топове. Пре противавионске артиљерије ишла су лака брзометна оруђа, за њима троцевни и четвороцевни топови, дивизиони тешке противавионске артиљерије, рефлектори (који су коришћени за омамљивање непријатељских пилота) и ослушквачи. Поново су се зачули плотуни који су најавили пролазак моторизоване пешадије. Свом дужином Булеvara, докле се могло сагледати, био је само непрегледни низ кола са војницима. Ешалон је предводио генерал-ма-

јор Вељко Ковачевић, који је стајао у гусеничарском борбеном возилу (танкета Т-32) окружен великим бројем мотоцикала. За њима је ишла моторизована пешадија. Њих су пратили камиони радио-станице, амфибијско возило, камиони који вуку понтонске чамце, а на сваком камиону по један велики противавионски митраљез. Нове топовске салве најавиле су долазак тенкова Т-34. Са буком мотора, по два у реду, они су пролазили скоро пола часа као страшна сила армије. У 11.15 часова последњи тенк је прошао поред трибине. Два војна оркестра, који су престано свирати маршеве, сврстали су се, најзад, у редове и промарширали поред трибине. Величанствена смотра снаге Југословенске армије била је завршена. Парада је трајала два и по сата. У част Дана победе увече је организован ватромет.

Слично је било и наредних година. Понекад је место одржавања било другачије, друге су улице украшаване, другачије су биле и трибине, понекад и други гости, али се све углавном сводила на исто. За Први мај своју прилику да се представе пред Титом и највишим државним руководиоцима имали су радници и ударници, а за Дан победе, 9. мај, снагу и јединство демонстрирала је војска.

Било је тако и годину дана касније, на првомајској паради 1947. године. Поворка је тада ишла од Славије, преко Теразија до Калемегдана. На Теразијама је првомајска поворка прошла испред маршала Тита. На простору између хотела „Москва“ и „Балкан“ постављена је почасна трибина, чије је зачеље сачињавала велика застава са грбом ФНРЈ, оивичена зеленилом. Са заставе су сијала огромна слова: „Живео Први мај“. Десно и лево од грба, на зачељу трибине, вијориле су се заставе југословенских народних република. Код „Лондона“ су биле постављене две огромне фигуре израђене од дрвета, радник и сељак, које су пружиле руке преко целе улице спојивши на средини срп и чекић, што је симболично представљало саволук – симбол савеза радника и сељака.

Соцреалистичка кореографија

Мало даље, код зграде „Путника“ пружао се преко улице лук великог зупчаника који је симболизовао југословенски план индустријализације и електрификације. На простору између биоскопа „Београд“ и завршног дела „Теразија“ у правцу палате „Албанија“ седели су на клупама ратни инвалиди. На другој страни, лево од почасне трибине били су представници културног и уметничког живота Београда, а десно од трибине, на тротоару од „Москве“ до саволука пред „Путником“ били су официри Југословенске армије и грађани. Дуж улица Краља Милана и Кнеза Михаила грађани су поздрављали поворку радника. Према проценама тадашње штампе, на улицама Београда било је 200.000 радника који су поздравили Јосипа Броза на свечаној трибини.

Само неколико дана касније, у сусрет Дану победе 1947. године, врховни командант и министар народне одбране Јосип Броз издао је наредбу о одржавању војне параде у Београду. За примаоца параде одредио је генерал-лајтнанта Кочу Поповића, а за команданта генерал-мајора Милана Купрешанина. Према истој наредби, у част Дана побе-

де у Београду је изведена почасна паљба из 60 артиљеријских оруђа са 12 плотуна, док је у главним градовима народних република (Загребу, Љубљани, Сарајеву, Скопљу и Цетињу) почасна паљба изведена из 30 артиљеријских оруђа са по 10 плотуна.

У складу са Титовом наредбом, уследила је наредба команданта града Београда генерал-мајора Милоја Милојевића, којом је прописано да трупе за параду до 9 часова буду постројене на Булевару Црвене армије, на простору од Вуковог споменика до Смедеревског ђерма. Позвани гости долазили су аутомобилима Улицом 27. марта до Вуковог споменика, где су могли да паркирају и да се пешице упуте до свог места. Затварање свих прилаза на Булевару Црвене армије било је наређено за 8.45 часова. Наредбом је било прописано одело за официре. Грађани који посматрају параду могли су да се распореде дуж Булевара са обе стране, од Теразија до Техничког факултета и од Студентског дома и трамвајских депоа до Цветкове механе. Наредбом су одређене и улице којима су трупе одлазиле након завршетка параде. За одлазак гостију аутомобилима била је предвиђена Улица 27. марта.

Модерни дух партизанске армије

На паради поводом Дана победе 1947. у Београду јединице Југословенске армије дефиловале су пред трибином на којој су били Јосип Броз, Милован Ђилас, Светозар Вукмановић Темпо, Иван Рибар, Сретен Жујовић, Александар Ранковић и начелник Генералштаба генерал-лајтнант Коча Поповић. Тачно у 9 часова, на трибину преко пута Студентског парка, изашао је врховни командант оружаних снага и министар народне одбране маршал Тито са председником Президијума Народне скупштине ФНРЈ др Иваном Рибаром. На централном делу трибине, око маршала, стајали су генерали Југословенске армије, а десно чланови Президијума Народне скупштине и министри савезне владе. Лево су били председници влада и министри народних република, генерали и официри Југословенске армије. Десно од ложе са члановима Савезне владе налазила се ложа у којој су били амбасадори и посланици са члановима дипломатског кора у Београду.

Сви тротоари дуж булевара Црвене армије десно и лево од трибине били су прекривени масом народа. Пред трибином био је постројен почасни батаљон састављен од гардијских, пешадијских, ваздухопловних и јединица морнарице. Дуж Булевара Црвене армије, према Смедеревском ђерму биле су постројене јединице спремне за параду. Пошто је примио рапорт генерал-лајтнант Коча Поповић у пратњи генерал-мајора Милана Купрешанина изишао је пред строј почасног батаљона и поздравио војнике са „Смрт фашизму!”. На то му је строј громко одговорио „Слобода народу!”

У 9.25 часова шест значара са трубама, украшеним великим тробојкама, иступили су из реда, дошли до средине улице и објавили почетак параде. Војна музика за свирала је марш и јединице су кренуле парадним кора-

ком. Параду је предводио генерал-мајор Милан Купрешанин са пуковником Блажом Ломпаром. Иза њих ишли су официри Штаба параде. Затим су ношене заставе. У првом реду биле су заставе пролетерских бригада, а даље заставе дивизија и бригада које су стекле славу у борбама за ослобођење Југославије. Преко двадесет ратних застава. Иза застава ишао је батаљон официра. Сви у новим оделима, опасан ешарпама. На њиховим грудима блистали су се ордени и медаље којима су одликовани за храброст и заслуге показане у току народноослободилачког рата.

Јединице Југословенске армије које су продефиловале испред маршала Тита, пролазиле су Булеваром Црвене армије, а затим улицама Београда према својим касарнама. „Чврстим кораком од кога је земља подрхтавала” наилазиле су јединице: аутоматичари гардијских јединица, питомци Пешадијског војног училишта, Училишта за везу, пешадијске јединице, инжињеријске, борци јединица противхемијске заштите, морнаричка пешадија, ваздухопловци и морнари. Ученици југословенских војних школа продефиловали су после гардијских јединица. Након морнара наишле су пратеће јединице. Војници пратећих јединица носили су противтенковске пушке, за њима су ишли тешки митраљези, пешадијски бацачи, брдска артиљерија са расклопљеним топовима и натовареним на мазге, а затим брдски топови са запрегом.

Када су последњи топови прошли испред централне трибине музика је почела да свира коњички марш и у лаком касу наишле су коњичке јединице. Напред је јахала коњица гардијских јединица, за њом друге коњичке јединице, јединице за везу, митраљези топови и бацачи. Потом је наишла артиљерија са коњичком запрегом. Прво су пролазили тешки минобацачи, а затим артиљеријска оруђа све тежег и тежег калибра. Из правца Смедеревског ђерма наишле су мотомеханизоване јединице. Прво је наступала мотомеханизована артиљерија, тешки камиони на гусеницама који су вукли топове. У тренутку када је чело колоне пролазило поред трибине, чула се снажна грмљавина у ваздуху која је најавила долазак авиона. Летели су тешки двомоторни бомбардери, затим ловци и борбени авиони. Истовремено, испод њих су дефиловали тешки топови са гасним кочницама на устима цеви које су вукли трактори. Иза њих ишли су камиони са тешким троцевним противавионским митраљезима, а иза њих противтенковски топови. На крају су ишли рефлектори. Параду су завршиле тенковске јединице. Испред тенковских јединица дефиловале су мотомеханизоване стрељачке јединице. За њима је наишла дуга колона самоходних оруђа, оклопљених топова на гусеницама, а затим су се појавили тенкови. Када је зачеле колоне тенкова прошло испред трибине, војна музика последња је продефиловала у 11 часова и тиме је парада била завршена. ■

(Насијавак у следећем броју)

ИЛИЈА ГРОМОВНИК ИЗ СЕЛА РОКЦИ

Приликом повлачења српске војске преко снегом покривених црногорских и албанских планина на Албанско приморје било је много подвига, незабележених или само наведених у делима наших историчара. Међу њима је и подвиг артиљераца једне батерије, који је историчар Богдан Секендек кратко забележио у књизи „Историјска читанка наших нарави”.

Српска војска је у јесен и зиму 1915/1916. године извела подвиг какав историја не памти. Истиснута у борбама, недаћама и епидемијом тифуса, под притиском удружених непријатеља, заједно са краљем, Владом, Врховном командом и светињама напустила је своју државну територију.

Крајем новембра нашла се на Косову и Метохији, у готово потпуном окружењу. Српска Врховна команда се између две могућности – капитулација и сепаратни мир или повлачење преко снегом покривених црногорских и албанских планина, на Албанско приморје – одлучила за повлачење преко Црне Горе и Албаније.

На том путу било је много подвига, незабележених или само наведених у делима наших историчара. Међу њима је и подвиг артиљераца једне батерије, који је историчар Богдан Секендек кратко забележио у књизи „Историјска читанка наших нарави”:

„Пошто је претходно уништила целокупну артиљерију од око 500 топова, српска војска је крајем новембра 1915. године кренула на своју голготу. На Пећком пољу где је уништавана артиљерија, артиљерци су плакали уништавајући браниоце своје отаџбине. Ипак, посада једне брдске батерије, Љуба Главинића, није извршила наређење – раставила је свој топ и у деловима га пренела преко завејаних врлети”.

Ко су ти јунаци који не остављају своје оружје?

Брдски шoй М.1906 „снајпер” калибра 70 милиметара

То је топ мога ђеде

– То је топ мог ђеде Љубе – прича Бошко Главинић са пуно емоција. – Ја сам највише волео да га слушам, а његове приче о ратовима и страдањима за слободу Србије дубоко су ми се урезале и памћење – као да и сада скакућем уз њега и запиткујем га. Био је висок човек, поносан горштак. Његове мудре речи и поуке много су ми помогле у животу. Ми, Главинићи, у крајеве око Ивањице дошли смо из Херцеговине и ту се привикли на нове животне услове. Сачували смо многе своје обичаје и говор, посебно ђед Љубо.

Љубо Главинић рођен је 1868. године у селу Рокци, на путу за Сјеницу, 11 километара јужно од Ивањице, уз реку Моравицу. Био је кмет у селу. У ратовима од 1912. до 1918, као другопозивац, провео је шест година. Између два светска рата радио је на свом имању, а када није било довољно посла на њиви и у воћњаку, одлазио је у мајдан да клеше камен и њиме покрива куће. Сиромашни су му за то плаћали кад имају. Главинићи су овај занат донели из Херцеговине, одакле су се населили на падинама Голије и Јавора. Умро је 1970, у 98. години. Никада није боловао.

У Церској и Колубарској бици

Бошко је упамтио дедине приче о почетку рата. „Звонила су звона у недоба на ивањичкој цркви” – причао је ђедо Љубо. „Нисам их чуо, него моји испи-сници из Мирковића, па су звали са брда:

– О, Љубо, 'ајде, заратило!

Узнем торбу, Јелка стави хлеба, два пара чарапа, веш, узнем кобилу и правац Ужице. Стижем на зборно место Дринске дивизије пред вече. Предам кобилу по распореду и одем у моју батерију, те примим топ 120 милиметара.

Грабили смо ка Мишару, да стигнемо пре Швабе. Киша, блато, топови утањају до осовина, запрега пада на кољена. Сјатило се мало и велико, старци, девојке, па гурају на раменима и, богами, изгурасмо. Бије мој топ и батерија скоро три дана и не да Шваби ока отворити, а камоли прићи Дрини. Трећег дана откри нас њин изви-ђач и убади гранату под лафет. Када сам се освестио, имао сам шта да видим, сва моја послуга побијена, топ избачен два метра назад. Знао сам сваког у главу од Ивањице до Гуче, сваки је имао троје до петоро ђеце. Почео сам да пљујем зубе као пиринач.

Добијем снагу од бола за друговима, те вратим топ на положај, па трчи у магацин за гранате. Фала Богу, беше 16 комада. Спремљено. Био сам и нишанција, и пуни-оц и додавач и доносиоц. Од моје ватре, може се рећи, Дрина је текла мутна и крвава. Шваба таман почео да форсира Дрину. Да ли је било команде нисам чуо, био сам глув још 15 дана од контузије. Кад сам задњу испалио сео сам, а сузе лију.

А, на Колубари? Поћерамо Швабу, па они нас, били су добро опремљени и имали су добру комору, добре коње, а ми јад Божји. Зато смо увек гледали да их намами-мо на мочваран терен, онда противнапад и комора је наша. Било је мртвих као балвана. Очај нас је ватао кад прођемо кроз села где је прошао Шваба – вешала, десетине жена, девојака и старица. На прагу куће избудена чељад, побијени пси и животиње”.

Не дамо ми наш топ

Старина се сећа да је силна војска десеткована на Косову.

„Мој командант војвода Степа оболео, носе га. Ту-га, осећамо несрећу. Војводе и Врховна команда заседа-ју и стиже наредба: – Одступити преко Албаније! Чули смо да је војвода Мишић предлагао прегруписање и удар. Поћосмо у голготу. Не каже се цабе да нико не зна шта су муке тешке док не прође Албанију пешке. Строј се формира и стиже наредба: – Понети пешадиј-ско оружје, а топове бацити низ литицу у реку! Гледали смо тешка срца. Како да уништимо топ са којим смо прошли битке и чуда!”

Љубин саборац Сима Марковић из села Блазнаве изразио је у књизи Милана Шантића „Витези слободе”

▣ 15. јул 2017.

Унук Бошко чува усјомену на свог ђеда Љубу и њун заноса ђреноси његова сећања

бол артиљераца за њиховим топовима:

„Остављаш земљу, кућу, породицу, све остављаш и Бог зна хоћеш ли се икада вратити, хоћеш ли више икада видети своје село. Гледао сам војнике како плачу као деца. Прво наиђосмо на Приштину, па онда долази Косовска Митровица, па прелаз преко Лаба и Пећ... Ту смо уништи-ли топове. Тежи час нисам никада доживео. Ископали смо јаму мом топу и сахранили га баш као мртваца. А служио нас је толико, па се човек навикао као на живо чељад”.

Драгослав Лазаревић био је командир једне од бате-рија које су извршиле наређење о уништењу топова:

„Довео сам батерију до села Жур и приступио извр-шењу тога наређења. На обали Бистрице ископане су ду-боке јаме и у њих спуштене и закопане мерзерске цеви, па ова места замаскирана. Сав остали материјал и возове сурвали смо у један амбис ка реци... Ово је за мене и моје војнике било нешто најболније што се могло доживети у рату. Војници су плакали за својим топовима док су их уништавали, као да су сахрањивали своје најмилије, а та-кође и ја сам то крио од војника да их не бих сасвим демо-ралисао”.

„Стеван Секулић из села Поповићи под Космајем кре-нуо је у рат заједно са својим сином Предрагом. Пошао је он у рат са пар волова. Тако је тада било: стока и коњи, подлегали су мобилизацији. У повлачењу је добио задатак да са два своја вола вуче топ. Извлачио је он топове све до Пећи, а тада је стигла наредба да топови даље не могу. Плаче војска. А топовима извађени затварачи, свештени-ци им читали 'вечнаја памјат' па уз последњи поздрав војника, сручени у амбис” (из књиге Ђорђа Поповића „Васкрс Срба на Крфу”).

„У сутон оног новембарског дана када је последњи заштитнички одред имао да пређе с оне стране и да напу-сти последњу стопу земље, људство једне пољске бате-рије ђућећи је укопавало четири своја оруђа у обалу једне папратом и ниским жбуњем покривене падине. Па кад је рупа и за последње оруђе била ископана, онда командир, а за њим два водна официра, приђоше и целиваше излиза-

не циви. За њима редом, један за другим пољубише ову цев и војници. Онда сви сачекаше да се оруђе укопа па, док су војници брисали очи рукавима својих нагорелих копорана, они доше на онај велики, без оgrade и као стакло клизав мост да надгледају прелаз коња", записао је Драгиша Васић у књизи „Црвене магле”.

„То је био тежак и мучан растанак старих ратника са својим прослављеним батеријама из славних ратних дана 1912. и 1913, као и из великих битака 1914. и 1915. године”, истакао је у осврту на тај догађај генерал Велимир Терзић и додао: „Том веома дирљивом верском обреду – ‘опелу’ (изведеном по свим верским протоколима од стране пуковских свештеника), уз плач и јецај бораца и старешина, био је присутан и војвода Степа, који није могао у том деликатном моменту сакрити своје сузе”.

Љубо Главинић је причао и како је послуга његовог топа била попуњена другопозицима, искусним и одлучним.

„Имали смо добре коње и решисмо да раставимо топ и понесемо козјим стазама. Да смо знали шта нас чека, сигурно то не бисмо радили иако смо за сваким баченим плакали. Студен, глад, узане стазе, отисну се борац и коњ са муницијом и опремом и одоше у амбис. Опанке поцепао камен, иде се у чарапама и крпама, промрзли, гладни... Још ми пред очима краљ како му обувају чарапе да пређе ‘грбави мост’.

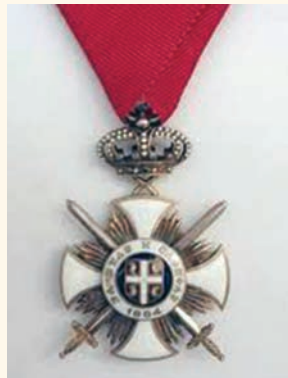
Када смо прошли најгоре врлети, поче да се указује насеље Арнаута, кућерци са кровом од сламе, као колибе. Нису нас радо гледали. Поред стазе понеки смрзнут борац. У следећем селу нестало ми Милан из села Лисе. Вратим се и нађем га у снегу, крваве главе, мртвог. Касније смо установили да су Арнаути гладним борцима нудили врућ кукурузни хлеб. Потом други мотком убије истог и отме пушку и баца га у снег.

Пред крај дана поче појединачна паљба са висова према нашој колони. Осетисмо да нас Арнаути бију нашим отетим пушкама и схватисмо брзо да је ђаво дошао по своје. Распакујемо топ и нишанимо према Арнаутима. Ућуташе. Стиже питање од војводе Степе: – Ко је пуцао? Љут што ми убише Милана одговори: – Илија Громовник.

Пошто је пут био нешто шири, топ нисмо расклапали већ га муком спустисмо до мора. Прикупимо се, пребројимо колико је расход, колико болесних. Преко земљака сазнао сам да ми је брат Спасоје тешко болестан.

После прве смотре изведоше ме пред строј и саопштише да нисам извршио наређење да уништим топ и скинуше ми два чина – био сам наредник.

Конечно, стигосмо у Солун. Степа је био тешко болестан, однеше га на лечење, дивизију преузе војвода Мишић. Кад се средише извештаји о голготи преко Албаније, постројише нас и чусмо колико нас је остало. Поново мене пред строј, вратише ми два чина, добих још један и Карађорђеву звезду”.

Карађорђева звезда

Слава се славила

На питање како су проводили наше обичаје каже:

„Лако, пошто су Грци православци. Почели смо добити следовање дувана. Пошто нисам пушио, мењао сам га за кафу, шећер и мастику. На Ђурђевдан окупим пар другова, из ранца извадим свећу, прилепим је на камен, запалим и почастим их, па онда угасим.

Питаш зашто сам угасио свећу. Па живели смо за дан да кренемо у пробој, ја не знам кол’ко ће рат трајати и морам имати за славу или, не дај Боже, да ми погине друг.”

Ја водио рат за отаџбину, а моја Јелка за породицу

„Кренусмо у пробој код Солуна. То може само да се доживи. Пређосмо у Македонију усиљеним маршем и код Струмице народ нуди храну, али мастика ми леже на срце. Код Сурдулице гледамо како Бугари беже у општем нереду. Овде је Љубо добио и другу Карађорђеву звезду. Један земљак ми рече да је брат Спасоје завршио у плавој гробници. Мој ратни пут завршио се у Вировитици.

Чуо сам да се мој топ налази на Чегру код Ниша, рече ми унук Сретен.

Најтеже ми је било кад сам се вратио, прилазим кући и код ‘Растова’ девојчица чува свиње. Питам је: – Чија си ти? Стиди се, гледа у земљу па каже: – Ја, Јелкина. Ето, дјете не зна за мене, а има пет и по година. Оставио сам Јелку носећу са троје ђеце, двоје умрло, једно се родило.

Први петак одем у Ивањицу да купим опанке укућанима. Нисам после три године ишао кад сам видео колико мојих ратника просе као инвалиди.

Јелка је родила једанаесторо ђеце, од којих је девет преживело. Ја сам водио рат за отаџбину, Јелка за породицу. Више година по повратку жене су говориле: – Копамо код Јелке, Станије... Тако су се саме организовале и прехраниле ђецу.”

И поживе Љубо 98 година сећајући се крвавих борби на Церу и Колубари, патњи при преласку Албаније, тога који није уништио, казне војводе Степе због неизвршења наређења и награде војводе Мишића због тога што то није учинио, борби са Солунског фронта... Док је поносно причао унуку Бошко, са сетом на лицу сећао се погинулих сабораца, сусрета са кћерком по повратку из рата и ратницима који просе у Ивањици. Није заборављао да спомене ни заслуге своје Јелке, која је, док је он ратовао, чувала кућу и децу.

Док слушам приче Бошка Главинића, сећам се свог деде Дамјана. Камо среће да сви сачувамо успомене на своје претке и славну историју, јер није умро онај ко није заборављен. Најбоље је све то записати, јер како рече наш велики жупан Немања у поруци сину Растку – Светом Сави: „Чедо моје, рука ти је вична и вешта перу и хартији. Бог те је обдарио и одредио да нас ти први читко запишеш у књиге. Запиши нас у књигу народа на овоме свету да се заувек зна да смо били, да јесмо и да ће нас бити”. ■

Бошко АНТИЋ

Крајем маја Управа за људске ресурсе ГШ ВС организовала је за припаднике Министарства одбране и Војске Србије и чланове њихових породица поклоничко путовање у Грчку. Било је то до сад најбројније путовање те врсте јер је на њега кренуло 140 људи.

Управа за људске ресурсе организовала је у октобра прошле године у два наврата поклоничко путовање у Грчку за припаднике Министарства одбране и Војске Србије и чланове њихових породица. Због великог интересовања, крајем маја ове године, организовано је и треће путовање, најбројније до сада – пут Грчке кренуло је 140 људи.

Дуг пут од Београда до Крфа, умор од путовања и јако сунце нису представљали проблем поклоницима да се одмах по доласку на Крф упуте у „Српски Јерусалим“, како је патријарх Димитрије назвао спомен-костурницу на острву Видо, сматрајући да је тај умор незнатан према ономе који су доживели српски див-јунаци кроз албанску голготу 1916. године. Познато је да становници Крфа гаје велико поштовање према српском народу, а оно се може осетити на сваком кораку.

Обилазак острва Видо

На бродићу који је превозио путнике до Вида са јарбола се вијорила српска заставица, а током пловидбе са звучника се чула песма „Тамо далеко“. Из поштовања према војницима који су сахрањени на самом острву и у водама Јонског мора, мештани Крфа 50 година нису око острва ловили рибу, а на самом острву нема туристичких и трговинских објеката.

Испред спомен-костурнице на Виду поклонице је дочекао кустос Српске куће Љубомир Сарамандић, који није скривао осећања при обраћању, истичући да му је посебна част кад говори припадницима Министарства одбра и Војске Србије, знајући да су они потомци славних ратника, чије су кости похрањене у маузолеју на острву. Сам маузолеј подигнут је 1939. године по пројекту руског архитекте Краснова, који је познат и по најважнијим здањима у Београду и на Криму. У костурници су похрањене кости знаних ратника у касетама по азбучном реду, а у бочним бункерима

су кости незнатих војника, које су се до 1939. године налазиле на Крфу на 28 војничких гробаља.

Након помена који је обавио православни војни свештеник из Друге бригаде КоВ потпоручник отац Владан Вуковић, уз саслужење припадника верске службе, мајор Саша В. Јанковић из Управе за људске ресурсе ГШ ВС говорио је стихове песме „Плава гробница“ Милутина Бојића. Затим је делегација МО и ВС положила венац, који су носили Вук Филиповић, син капетана Александра Филиповића из Прве бригаде КоВ, и Милан Тошев, син потпуковника Дејана Тошева из Команде за обуку, обојица осмогодишњаца.

По повратку на Крф кустос Сарамандић повео је поклонице до Српске куће, која је до скоро била истурено одељење Војног музеја на Калемегдану. Изложени предмети говоре не само о српској голготи кроз Албанију, него и о васкрсу војске. Наиме, на острву је био државни и војни врх, те су убрзо по искрцавању почеле да излазе српске новине и да се одвија богат културно-уметнички живот. Занимљиво је да су војни музичари од приручних средстава правили инструменте, што се може видети у приземном делу изложбе. Ту су изложене гусле, којима је тело направљено од војничког шлема.

Фу и Солуну

Хумани мештани села Агиос Матеоса

Другог дана боравка на Крфу, у јутарњим часовима обављен је помен на обали у Гувији, где су савезнички бродови искрцали српске војнике. Ту је 1975. постављена спомен-плоча поред које се вијоре српска и грчка застава. Након помена српска делегација положила је венац МО и ВС, који су овог пута носили синови потпуковника Дејана Тошева – Милош и Марко.

Након Гувије, поклоници су вијугавим планинским путем стигли до села Агиос Матеос. Ту су некада били размештени припадници Дринске дивизије. Дринци нису баш били одушевљени боравком уз само море, па су од ондашње команде тражили да буду распоређени даље од обале, како би их минула сета за валовитом Шумадијом. Они који су умирали, сахрањивани су на имању Јаниса Јанулиса. Из поштовања према пострадалим војницима, након преноса њихових костију у костурницу на Видо, он је оставио у аманет својим потомцима да не обрађују њиву на којој су покопани славни Дринци. Ту је сада споменик са великим белим крстом. Србија се том хуманом човеку одужила подизањем споменика у самом селу, недалеко од цркве.

Председник села Агиос Матеос господин Ахилеос са великим задовољством кренуо је са поклоницима из МО и ВС до споменика Дринској дивизији, говорећи да су Грци поносни на своје гостопримство исказано према јунацима са Цера и Колубаре.

По повратку у град Крф, поклоници су се поклонили моштима Светог Спиридона, заштитника града. Ту су могли да чују приче о животу тог светитеља, његовим чудима, као и ревности у одбрани православља на Првом васељенском сабору. Мештани верују да захваљујући молитвама Светог Спиридона Крф никад није пао у турске руке.

Након обиласка Крфа и Вида, поклоници су кренули пут Солуна. На српском војничком гробљу дочекали су их „старац од стотину лета“ Ђорђе Михајловић и његов одскарашњи помоћник Предраг Недељковић, родом из Краљева. Ту се наставила прича о страдању српске војске у Великом рату, па је, између осталог, речено да је било српских војних лекара који су рачунали колико је тада проливано литара српске крви. Кад би се та количина крви насула у вагоне од 10.000 литара, дужина воза била би мерена километрима. Како је рекао старина Ђорђе, и то је један од разлога зашто се њихове жртве не смеју заборавити, већ се смисао пожртвовања треба свакој потоњој генерацији подробно објаснити.

Због великог броја поклоника, помен није могао да се обави у крипти костурнице већ испред ње, где је и положен венац делегације МО и ВС, које су опет носили синови српских официра.

Чланови делегације Министарства и Војске који су полагали венце били су пуковник Предраг Ђорђевић, командант 126. бригаде ВОЈИН, као вођа делегације, потом пуковник Жељко Билић, командант 204. ваздухопловне бригаде, и пуковник Раде Бујић из Команде КоВ.

Уследио је обилазак још једне светиње у самом центру града, цркве великомученика и ратника Димитрија, у којој се налазе, поред осталих, и његове мошти. Он је заштитник града Солуна. Поједини поклоници остали су и на вечерњој служби са акатистом светитељу, уз византијско појање жена за певницом, које се ретко чује у црквама у Србији, а врло је често по црквама у Грчкој и на Светој Гори.

По повратку у Србију поклоници су исказали задовољство са садржајем програма путовања и предложили да се и даље настави са оваквим видом представљања српске војне историје и очувањем и неговањем традиција ослободилачких ратова Србије. ■

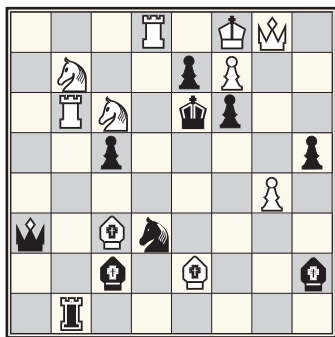

ИЗАБРАН ПРОБЛЕМ ПРОБЛЕМИ РАФАЕЛА КОФМАНА

Истакнути шаховски композитор Рафаел Мојсејевич КОФМАН (Одеса, 1909 – Москва, 1988) представник је совјетске школе. Био је уредник шаховске рубрике у познатом часопису „ШАХМАТИ V SSSR“ (1954–1971) а објавио је око 400 проблема од чега 150 одликованих уз 42 прве награде. Доносимо један двоцвет и један тропетез а решења доносимо у идућем броју.

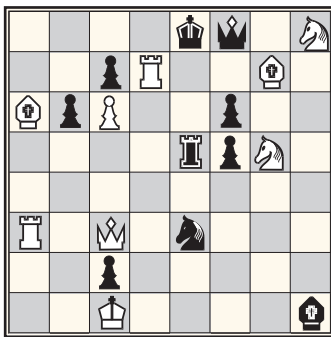
Проблем број 1. – Мат у 2 потеза
„Смена“, 1937. 1. награда,
Рафаел Кофман

Позиција на дијаграму:

Бели: Kf8, Dg8, Tb6, Td8, Lc3, Le2, Sb7, Sc6, пешаци: f7, g4 (10 фигура)
Црни: Ke6, Da3, Tb1, Lc2, Lh2, Sd3, пешаци: c5, e7, f6, h5 (10 фигура)

Проблем број 2. – Мат у 3 потеза
Меморијал М. Чигорина, 1938.
1. награда Рафаел Кофман

Позиција на дијаграму:

Бели: Kc1, Dc3, Ta3, Td7, La6, Lg7, Sg5, Sh8, пешак c6 (9 фигура)
Црни: Ke8, Dg8, Te5, Lh1, Se3, пешаци: b6, c2, c7, f5, f6 (10 фигура)

Припремио Владимир ШАРИЋ

У колонама и редовима, водоравно и усправно, у празна поља упишите једноцифрене бројеве од 1 до 9 који недостају. Сваки број има своје место, не сме да се понови исти број ни у усправној колони ни у водоравном реду, нити у квадрату 3x3.

У	5	3		7			
К	6			1	9	5	
О		9	8				6
А	8				6		3
Д	4			8		3	1
У	7				2		6
С		6					2
				4	1	9	8
							7
							9

Решење коњићевих скокова: Мудар човек чује једну реч а разуме две; Чоек се учи док је жив, па опет луд умрије.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио Жарко ЂОКИЋ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17								18							19	
20									21							22
23			24							25						
26					27						28					
29							30						31			
32								33							34	
35			36							37						
38					39						40					
41						42						43				
44								45						46		
47										48						
49				50							51					

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО: братство, масажери, Ерп, р, Колорадо, приватан, р, Иги, амазонка, водоноше, гамад, Татарска, инатан, азотара, Ири канал, Лина, дивојарац, Вилолије, Г, АВ, Макарани, Ивица Краљ, Воли, оцењивач, партије, одазив, накитити, Микан, јаребица, иронични, оцо, и, уранинит, магнетит, с, нос, растрами, лицитант.

ВОДОРАВНО:

17. Новчана накнада која се плаћа за возњу, 18. Велик комад, 19. Трезор, 20. Прекид неке функције (мед.), 21. Средњевековни великаш, Ђорђе Комнин, 23. Железничко транспортно предузеће (скр.), 24. Безрепи водоземац, 25. Мале терасе, 26. Галаме, граје, 27. Носити се с ким, 28. Књижевник и филозоф, Макс, 29. Кош за кукуруз, 30. Троделни корак, 31. Филм Дејвида Јејтса (преметнуто КРАН), 32. Учесник у атентату, 33. Становници Макарске, 34. Иницијали књижевнице Секулић, 35. Рударски институт (скр.), 36. Прибавити однекуд, 37. Чинити јачим, 38. Стари Словени, 39. Почетно слово имена или презимена, 40. Деран, мангуп, 41. Огрлица, ниска, 42. Индијски политичар, Нарајан, 43. Красимир одмила, 44. Отклонити утицај каљења, 45. Аидин отац из истоимене опере, 46. Интернет (краће), 47. Песма Ђуре Јакшића („Једанпут иде стари Амица...“), 48. Врста тканине, 49. Део коњске опреме, 50. Сечење до корена, 51. Жена која нешто даје.

УСПРАВНО:

1. Вођа Првог српског устанка, чија се годишњица смрти обележава 25. јула, 2. Зареци, 3. Аутономна покрајина (скр.), 4. Робертин имењак, 5. Илија одмила, 6. Безначајан, 7. Мађарски шахист, Адријан, 8. Кројач капа, 9. Марија одмила, 10. 100 m² земљишта, 11. Француски јунак, Пјер Барај, 12. Карактеристика ијекавице, 13. Жене које наричу, 14. Ситан индијски новац, 15. Процена (стр.), 16. Глумачка и певачка легенда, 18. Мала сестра, 19. „Источна река“ у Њујорку, 20. Врста двоточкаша, 21. Знаменитост Брисела, 22. Имати високо мишљење о себи, 24. Конкурент за неки положај, 25. Сала соколског друштва, 27. Мала кабина, 28. Шара у арапском стилу, 30. Омотати се, 31. Општа анестезија (мед.), 33. Титанова имењакиња, 34. Украшен биљке, акантуси, 36. Трчећи, 37. Мириси јела, 39. Речни рибар, 40. Корен биљке валеријане, 42. Врста четинара, тиса, 43. Глумио Супермена, Кристофер, 45. Ауто-ознака Ивањице, 46. 7. и 28. слово азбуке.

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
УПРАВА ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ
Медија центар „Одбрана“

ИЗЛОЖБА СВЕТЛОСТ, СЕНКЕ И ОДСЈАЈИ

25 ГОДИНА РАДА БРАНКА МАРАВИЋА

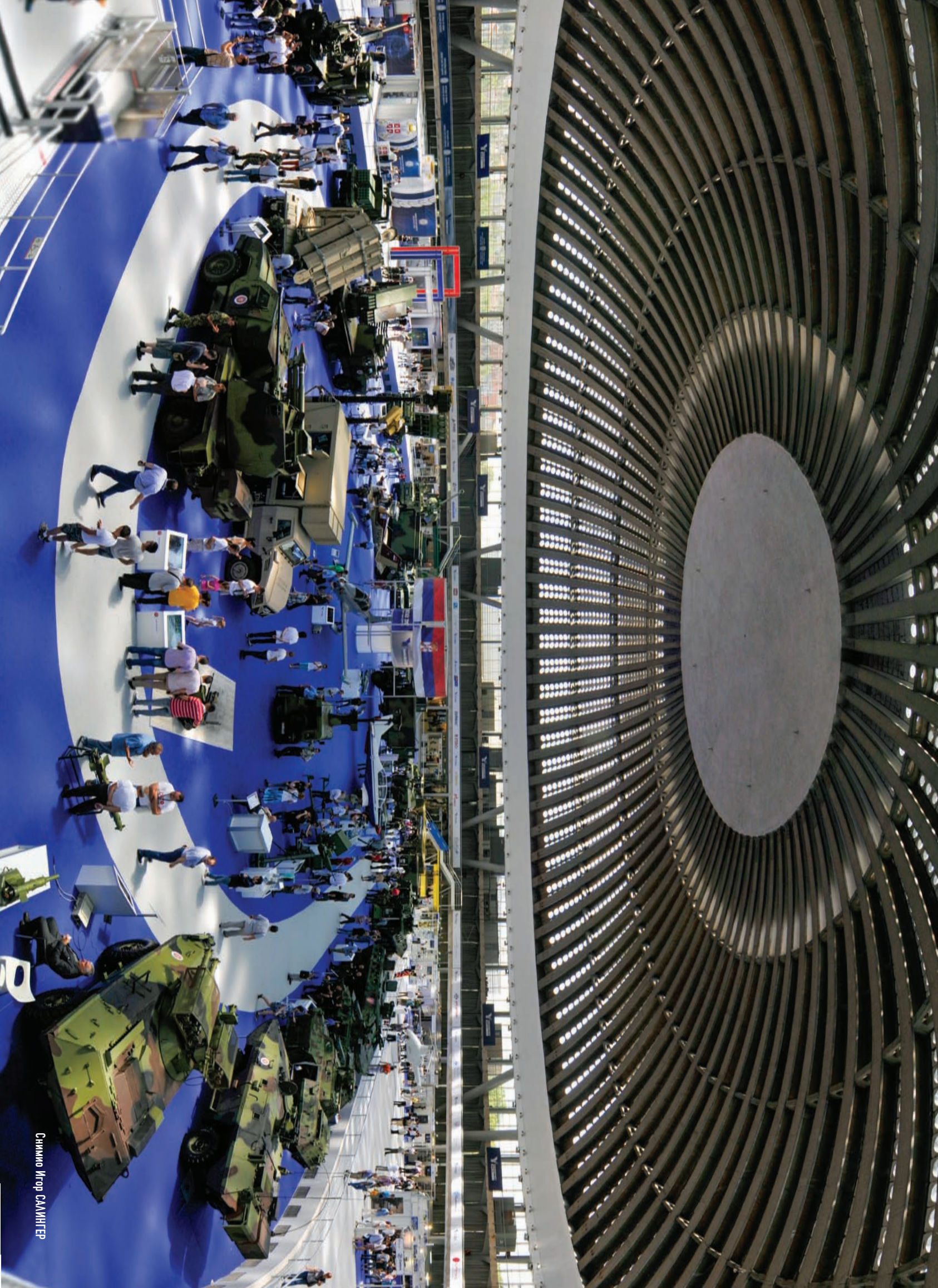

14–29. ЈУЛ 2017.

МАЛА ГАЛЕРИЈА ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
Браће Југовића 19, Београд

Снимок Игоря САМНТЕР

Специјални прилог

АРСЕНАЛ

102

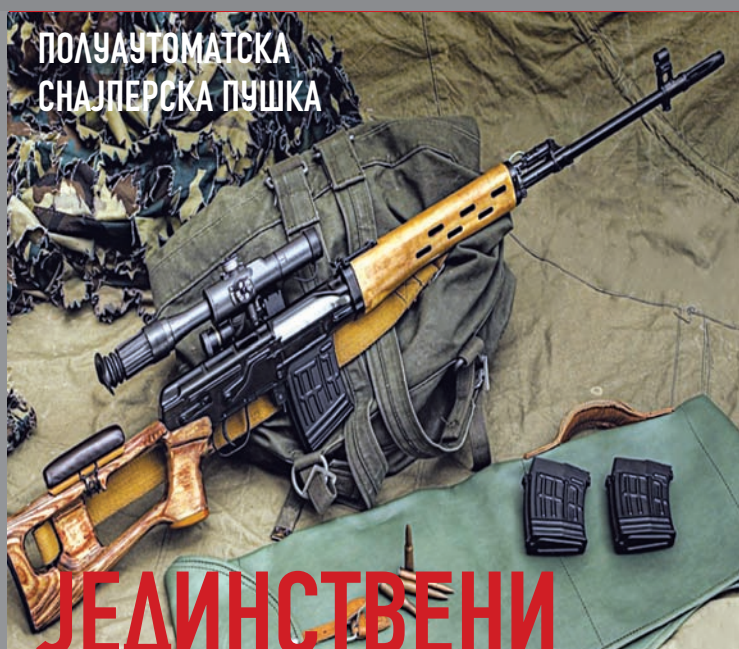
ОСМИ МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ НАОРУЖАЊА И ВОЈНЕ ОПРЕМЕ

ПАРТНЕР 2017

ПЕРСПЕКТИВНО ВИШЕНАМЕНСКО БОРБЕНО ВОЗИЛО

ДЕРИВАЦИЈА

ПОЛУАУТОМАТСКА
СНАЈПЕРСКА ПУШКА

ЈЕДИНСТВЕНИ

ДРАГУНОВ

ОСМИ МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ НАОРУЖАЊА И ВОЈНЕ ОПРЕМЕ

ПАРТНЕР 2017

На овогодишњем сајму наоружања учествовало је 128 излагача из земље и света – 91 произвођач из Србије и 37 из иностранства – посетило га је више од 6.000 стручњака, припадника Министарства одбране и Војске Србије, делегација иностраних оружаних снага, заинтересованих посетилаца и медија. Наравно, и овај сајам је имао своје адуте, који су привлачили пажњу јавности, а неке од њих представљамо.

Осми Међународни сајам наоружања и војне опреме „Партнер 2017“, манифестација која се одржава под покровитељством Министарства одбране, у сурорганизацији са ЈП „Југоимпорт–СДПР“ и организацији Београдског сајма, ове године одржан је од 27. до 30. јуна. Учествовало је 128 излагача из земље и света – 91 произвођач из Србије и 37 из иностранства. Земље учеснице биле су: Кина, Индија, Француска, Аустрија, Швајцарска, Финска, Шведска, Немачка, Италија, САД, Данска, Велика Британија, Холандија, Бугарска, БиХ, Словенија, Хрватска, Црна Гора, Чешка, Ирска, Белорусија и Србија.

Манифестацију је отворио председник Србије Александар Вучић, а као и пре две године, посебан значај имало је учешће званичних иностраних делегација, које су по позиву посетиле „Партнер“ ради директног уговарања снабдевања оружаних снага. То је сајам наоружања учинило прворазредним пословним догађајем у Југоисточној Европи у 2017. години. Такође, „Партнер“ је посетило више од 6.000 стручњака, припадника МО и Војске Србије, иностраних оружаних снага, заинтересованих посетилаца и медија.

Осми пут по реду у две сајамске хале Београдског сајма – хали 1 и хали 4

– а и на отвореном простору, представљена су средства НВО, која се производе у Србији, и домаћи капацитети из области истраживања и развоја наоружања и војне опреме. Излагале су институције Министарства одбране, „Југоимпорт–СДПР“ са фабрикама одбрамбене индустрије и њиховим кооперантима, домаћи произвођачи НВО, кооперанти „Југоимпорта–СДПР“, самостални излагачи из Србије и инострани излагачи, те увозно-извозне и заступничке компаније.

За све њих „Партнер“ је веома важан у маркетиншком смислу, а у исто време приказује степен развоја и могућности српске војне индустрије, која је очито у замаху. Наравно, и овогодишњи сајам имао је своје адуте.

Александар

Српска војна индустрија на Сајму наоружања и опреме „Партнер 2017“, тачније „Југоимпорт–СДПР“, премијерно је приказао два нова средства – самоходно артиљеријско оруђе 155 mm МГС-25 „александар“ и лансер за модуларни ракетни систем „шумадија“, са ракетама „јерина-1“ и „јерина-2“.

Самоходни топ-хаубица „александар“ последња је реч у развоју српске артиљерије и представља најмоћније ар-

САДРЖАЈ

Осми међународни сајам наоружања и војне опреме

ПАРТНЕР 2017 2

IN MEMORIAM

Анастас Палигорић

НЕУМОРНИ СТВАРАЛАЦ 13

Полуаутоматска снајперска пушка
7,62x54 R MM

ЈЕДИНСТВЕНИ ДРАГУНОВ 14

Перспективно вишенаменско
борбено возило

ДЕРИВАЦИЈА 19

Тандерболти у ЈРВ (2)

**ОДБРАНА НЕБА
НАД БАЛКАНОМ** 24

Уредник прилога
Мира ШВЕДИЋ

тиљеријско оруђе ватрене подршке калибра 155 милиметара. Иако подсећа на „Нору“ Б-52, од ње се разликује и визуелно и конструкцијски – док у „Нори“ Б-52 нишанција седи у кабини уз топ, код „александра“ је послуга у кабини возила одвојена од аутоматског пуњача.

На сајму је премијерно приказан модел у калибру 155 mm са цеви дужине 8,06 m и максималним дометом од 30 km са обичним пројектилом, 42 са активно-реактивним 60 km за пројектил са ракетним мотором.

ПЕРФОРМАНСЕ ЈЕРИНЕ-1 (J-1)

Калибар.....	400 mm
Максимални домет (на нивоу мора).....	до 285 km
Минимални домет (на нивоу мора)	већи од 70 km
Температурни опсег примене.....	-30°C+50°C
СЕР	мање од 50 m
БОЈНА ГЛАВА	
Тип бојне главе	рушећа/парчадна
Маса бојне главе.....	200 kg

ПЕРФОРМАНСЕ ЈЕРИНЕ-2 (J-2)

Калибар.....	267 mm
Домет.....	70 km
СЕР	мање од 1%
Тип бојне главе.....	рушећа/парчадна
Маса бојне главе.....	110 kg

Инспирацију за развој оваквог средства је, како смо сазнали, представљао захтев Војске Србије за повећањем брзине гађања и режима ватре. „Александар“ је савременије и боље средство од „Норе“. Потпуно је аутоматизован – аутоматско је заузимање елемената за гађање, аутоматска допуна пуњача. Може брзо да напусти положај, користећи тактику „удари и бежи“. Има аутоматски пуњач са 12 метака. Брзина гађања му је шест метака у минути и дупло је већа него код „Нору“. Камион и кабина су исти. „Александар“ има и радар за мерење почетне брзине, инерционални-навигациони систем, справу за непосредно гађање која има ласерски даљиномер, термовизију, дневну камеру... Такође, нова топ-хаубица долази у комплекту са командно-извиђачким возилом.

Иако је НОРА Б-52 постигла добар комерцијални успех и извезена је у Мјанмар, Кенију, Бангладеш, нови систем „александар“ требало би да буде наредни корак у настојању да се пронађу нови купци на светском тржишту. Уједно, са брзином гађања од шест граната у минути, у будућности би могао знатно да повећа оперативне способности и наше Војске.

Шумадија

Када је ракета „шумадија“ премијерно приказана на сајму наоружања у Абу Дабију, многи су се запитали из чега ће се лансирати. Одговор је стигао на „Партнеру 2017“, где је приказан модуларни вишецевни ракетни систем ватрене подршке „шумадија“. Наменен је за транспорт и лансирање два типа артиљеријских ракета: вођене ракете „јерина-1“ (J-1), домета 285 km, и невођене ракете „јерина-2“ (J-2), домета 70 километара.

Артиљеријска ракета J-1 има бојну главу од 200 kg, а у званичној презентацији стоји да је вероватно могућност промашаја циља мања од 50 m, што је добар резултат. Намењена је за уништавање површинских и крупних тачкастих циљева непријатеља, као што су: војне базе, аеродроми, луке и лучка постројења, важни транспортни чворови и рас-

крснице, фабричка постројења и други важни копнени непокретни објекти на даљинама до 285 километара. Основни подсистеми ракете су: бојна глава, управљачка секција са инерционим навигационим системом (ИНС/ГПС) и одсеком за вођење, ракетни мотор и секција ротирајућег стабилизатора. Лансира се из модуларног лансера који садржи два контејнера са ракетама.

Иначе, лансер система „шумадија“ има опције ношења две, четири или осам ракета „јерина-1“ или до 12 мањих, „јерина-2“, а на „Партнеру 2017“ приказан је онај са четири ракете типа „јерина-1“.

„Шумадија“ и њене ракете су, како се на сајму могло чути, комерцијални подухват, као опција за извоз у треће земље, а не за Војску Србије, јер Војска у својим планским документима још нема развој далекометних система.

Новитети Војнотехничког института

Као и сваке године, наступ ВТИ на „Партнеру“ био је значајан и препознатљив. Приказана су средства НВО која одсликавају савремене трендове у наоружању. Ово се односи пре свега на аутоматизацију борбених система и њихово увезивањем у КИС – приказане

су нове извиђачке платформе, мобилни комутациони чворови ранга бригаде и батаљона, што у значајној мери говори о унапређењу у области командно-информационих система.

Сајамска новина у тој области био је Тактичко-оперативни центар, чије је функционисање видео велики број делегација. У тај центар се сливају подаци у реалном времену са разних извиђачких платформи – било да је реч о беспилотним летелицама „врабац“ или „пегаз“,

звукотријском систему „хемера“, системима за електронску подршку или другим активним сензорима, радарима и платформама које осматрају, извиђају, обавештавају и дају информације о положају непријатељских снага.

Такође, кроз рад Тактичко-оперативног центра приказан је концепт дејства савремене артиљерије, која је у значајној мери унапређена увођењем потпуне аутоматизације, кроз аутоматизовани систем управљања ватром. За разлику од оног што је до сада радило рачуначко одељење – рачунајући елементе гађања са планшетама, и ручним начином рада израчунавало елементе гађања – на Сајму је приказан нов концепт којем тежи наша артиљерија, а заснива се на коришћењу артиљеријског електронског гониометра – АЕГ и универзалне артиљеријске рачунарске станице – УПАРС. На овај начин су интегрисане функције АЕГ-а, метео-сонде, балистичког модула и одговарајућег софтвера за средства артиљерије, било да се ради о класичној, или ракетној артиљерији. Модул располаже са потребним подацима о муницији која се користи за артиљеријска средства.

На бази елемената које генерише артиљеријски електронски гониометар – АЕГ, а који се налази у комплексу командног извиђачког возила КИВ, одређује се положај циља. Ти елементи се

Тактичко-оперативни центар

Нови модернизовани оклопљени „огањ“

шаљу радио-везом УПАРС-у, где се израчунавају коришћењем балистичког модула и одређују елементе гађања. На овај начин, артиљерија добија из рачунарске станице елементе гађања, на основу којих може да дејствује батерија, односно дивизион на ватреном положају.

Последња вежба одржана на полигону „Пасуљанске ливаде“ показала је значајне предности овог система јер су остварени запажени резултати у смислу повећања прецизности и скраћивања времена припреме за дејство, што је свакако најбоља потврда овог концепта. Циљ је да наша артиљерија у следећој фази, кроз опремање, има савремена средства везе, комуникације, метео сензоре, модуле за израчунавање елемената гађања и наравно оптоелектронске уређаје за осматрање и дефинисање положаја циља.

У савремене трендове свакако се може убројити и концепт противавион-

ског хибридног система ПАСАРС, који се показао као врло запажен експонат и на неки начин обележио простор ВТИ-а на Сајму. То је хибридни систем који се састоји од постојећег противавионског топа „бофорс“, а има и ракетни систем са ракетама домета до 12 километара. Систем је увезан са радаром „жирафа“ и од њега добија елементе циља, а у зависности од тога да ли је реч о ваздушним или земаљским циљевима, бира се одговарајући мод дејства. Предност хибридног система је у томе што се врши оптимизација ватре, па се тако ПА дејства на већим даљинама врше ракетама, а на ближе циљеве се дејствује топом 40 mm „бофорс“.

Овакав самоходни ПА систем има низ предности у односу на постојећу вучену варијанту топа „бофорс“, па тако захваљујући високом степену аутоматизације и савременом систему за стабилизацију има вишеструко бржи

прелазак из маршевог у борбени положај, што је са аспекта употребе веома значајна предност.

Поред наведених система на изложбеном простору ВТИ-а приказан је мобилни, лако покретни, вишецевни артиљеријски систем „морава“ и нови модулари оклопљени „огањ“. Модулари концепт подразумева да се са сваке од тих платформи заменом модула могу употребљавати ракете различитог калибра, укључујући и нову ракету „огањ“, са корекцијом путање, домета 50 km, са којом се обезбеђује значајно повећање прецизности и ефикасности дејства. Ова ракета је конципирана тако да користи мале импулсне моторе, који врше корекцију путање у почетном делу, а касније се корекција по домету врши посебним аеродинамичким кочницама.

У овој поставци Сајма из програма ВТИ-а, била је приказана беспасадна платформа „милош“ са даљински упра-

вљаном борбеном станицом, која има ба-
 чач граната калибра 40 mm и пушкоми-
 траљез 7,62 mm. Велики број делегација
 своју пажњу управо је задржао на „ми-
 лошу“, који представља последње реше-
 ње тима стручњака из ВТИ-а и у
 значајној мери је унапређен у односу на
 пређашње платформе – „милицу“ и ро-
 ботизовано точашко возило са руком.
 Урађена је нова основа возила са новим
 гусеницама, новим системом ослањања,
 што је значајно унапредило његову про-
 ходност. Иначе, платформа „милош“ мо-
 же да се користи за разне намене – за од-
 лазак на одређене акцидентне локације,
 где није безбедан одлазак људства, за
 узимање узорака материјала како би се
 вршила анализа и утврђивала хемијска,
 биолошка и нуклеарна затрованост зе-
 мљишта, за ватрена дејства на
 различитим теренима, укључујући и
 урбане средине. Такође, роботизованом
 руком могу да се уклањају одређена мин-
 скоексплозивна и убојна средства, а мо-
 же се користити и за локализацију
 мањих пожара, где није безбедан одла-
 зак људи због експлозија или неког дру-
 гог ризика.

Од новитета ВТИ-а приказан је по-
 луаутоматски систем вођења импле-
 ментиран на возилу ПОЛО, са новом
 против-тенковском ракетом домета 5
 km. Приказана су и нова командно-из-
 виђачка возила КИВ, која су опремљена
 даљински управљаном борбеном
 станицом, новом телекомуникационом
 и оптоелектронском опремом. На
 извиђачку варијанту овог возила
 инегрисана је мултисензорска извиђач-
 ка платформа МИП-3, која је
 постављена на покретни стуб.

Занимљив експонат био је симула-
 тор за тенк М-84 под називом ТОПОТ,
 који је последњег дана, отвореног за
 јавност, био један од најпосећенијих.
 Реч је о стационарном уређају за тех-
 ничку обуку тенковских посада, пре
 свега возача и нишанције, под контро-
 лом инструктора, како би се убрзала
 припрема за вођњу тенка будућих во-
 зача – да усвоје процедуре рада тен-
 ковске посаде, да се нишанције обуче
 у обележавању и идентификацији ци-
 љева, као и у испаливању свих типова
 пројектила у различитим условима
 дејства.

Нова ракета „огањ“, повећаног домета на 50 километара

Самоходна хаубица 122 мм СОРА

Беспосадна
платформа „милош“

Тактичка беспилотна
летелица „џегаз“

ло, санитарско, а може бити и носач различитих борбених система.

Реч је о поузданом решењу, које је светска стручна јавност оценила у Абу Дабију као довољно чврсто за тешке терене, али и удобно за путнике у возилу. Маса празног возила је седам тона, а са посадом и најтежом опцијом наоружања достиже и до 14 тона. Мотор је ИСБ 300 „Куминс“, аутоматски мењач 3500 СП америчке фирме „Елисон“. На ауто-путу развија максималну брзину од 110 километара на час.

Лазар 3

Борбено возило „Лазар 3“, данас је у наоружању српске полиције, а према ре-

ВОЗИЛО МИЛОШ

На „Партнеру“ су била изложена и оклопна возила и транспортери, а посебно пажњу привукли су „милош“ и „Лазар 3“ (изложен у верзијама за војску и жандармерију). Вишенаменско оклоп-

но возило „милош“, са погоним на сва четири точка, које је своју премијеру имало ове године у Абу Дабију, намењено је за извиђачка, патролна и специјална дејства и заштићено од дејстава противтенковских мина. Може обављати широк спектар задатака – као борбено возило пешадије, командно или извиђачко вози-

чима званичника, њиме ће се опремати и Војска Србије. „Лазар 3“ је оклопно возило, точкаш, формуле погона 8x8 са независним вешањем, намењено за различите задатке и мисије. Поседује и високософистицирану, модуларну балистичку заштиту. Оклопно тело је израђено од панцирног челика, а постоји могућност уградње spall liner-а, за заштиту од крхотина.

Простор возача и командира је у предњем делу возила. Седиште возача се подешава у вертикалном и хоризонталном правцу, тако да одговара ергономским захтевима свих возача.

Простор за посаду је у задњем делу возила. Улази се кроз задњу рампу, тачније кроз двоја врата у оквиру рампе или кроз велике отворе на крову возила. Број чланова посаде зависи од мисије и наоружања којим је возило опремљено. Када

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О МИЛОШУ

Концепт погона.....	4x4
Број чланова посаде.....	8
Мотор.....	300 КС
Вешање.....	независно
Маса возила (максимална).....	14 тона
Дужина возила	5,45 m
Ширина возила.....	2,51 m
Висина возила (без куполе).....	2,30 m
Ниво заштите.....	ниво 3 (STANAG 4569)
Максимална брзина.....	110 km/h

има даљинску управљиву борбену станицу (ДУБС), број чланова посаде је 12 (командир, возач, нишанџија + 9 војника). У случају уградње куполе, број чланова посаде смањује се за један (командир, возач, нишанџија + 8 војника).

Возило може бити опремљено различитим врстама наоружања – топом 30 mm, или ДУБС-ом са митраљезом 12,7 mm М15. Даљинска управљива борбена станица намењена је првенствено за гађање циљева на земљи (лако оклопљена возила, логистичка возила, командна места и непријатељска жива сила), као и циљева у ваздуху (лаки нисколетећи авиони, хеликоптери и беспилотне летелице), и то на ефикасним дometима до 2.000 метара.

Вишенаменско оклопно возило „милош“

се на леву и десну страну, по захтеву купца. Затим, има заједнички кундак, сандук, исти механизам, исте облоге и врло једноставном и брзом заменом може се извадити цев калибра 7,62 mm и ставити 6,5 грендел. Цев се мења помоћу браве на сандуку, без расклапања пушке, само заменом склопа – цеви.

Гасна кочница на устима цеви је потпуно нове конструкције и ублажава силу трзања за око 40 одсто у односу на постојеће гасне кочнице. Дужина цеви пушке је 415 mm. Дужина целе пушке са телескопским кундаком најкраће варијанте је 880 mm, а најдуже 945 милиметара. Маса пушке у калибру 7,62 mm је 3.660 gr, а модуларне у калибру 6,5 3.700 грама. Каденца је иста – 700 метака у минути.

раније у „Првом партизану“, али као комерцијални. Сада је та фабрика развила и метак 6,5×39 грендел, али за аутоматско оружје. Он има исту дужину чауре као за 7,62×39 милиметара.

Предности метка у калибру 6,5×39 mm, у односу на калибре за аутоматске пушке који су уведени у НВО Војске Србије, јесу значајно већа ефикасност и убојна моћ на свим даљинама.

Такође, биле су изложене и снајперске пушке М-07 АС и АФ – друга генерација снајперских пушака са модификованим кундаком, који има полимерни оквир. На најновијој варијанти по целој дужини сандука и цеви протеже се Пикатини шина, која служи за

„Лазар 3“ са ДУБС-ом 12,7 mm

Заставина нова оружја

Новитет из фамилије „Заставиних“ аутоматских пушака 7,62 mm на овом сајму био је модел М-05, у калибру 7,62×39 mm и у калибру 7,62×51 НАТО. Од постојеће фамилије аутоматских пушака М-70 у калибру 7,62×39 mm и 7,62×51 НАТО разликују се по кундаку – уместо дрвеног и металног преклапајућег кундака, на новим пушкама фамилије М-05 је преклапајући алуминијумски кундак, а има и полимерне облоге са Пикатини шинама по стандарду МИЛ 913.

Сајамски хит била је нова модуларна пушка у два калибра – 7,62×39 mm и 6,5×39 грендел, премијерно приказана на „Челику“. Модуларна пушка „грндел“ има телескопски преклапајући кундак – подесив по дужини, висини и преклапа

Нова „Заставина“ модуларна пушка

Модуларна пушка настала је по захтеву Министарства одбране. Наиме, „Застава“ је у року од четири месеца завршила модел и прототип модуларне пушке 6,5 грендел и 7,62×39, а предузеће „Први партизан“ из Ужица за исто време освојило муницију 6,5×39 милиметара. Метак 6,5 грендел производио се и

прихват свих оптоелектронских справа и уређаја. На предњој страни кундак има бипод. Обе варијанте имају подесиви и преламајући кундак.

Представљена је и пушка М-12, познатија као „црно копље“. То је друга генерација далекометних пушака М-93, која је у калибру 12,7×108 mm руски ме

Беспилотни хеликоптер „спиршлен“

Авион „кобац“

Авион „сова“

так и 12,7×99 или .50 бровинг. Ефикасан домет јој је 1.600 метара. Капацитет једне и друге пушке износи пет метака. Оквир је одвојив и на обе снајперке М-12 полимерни.

Остале новине

На овогодишњем „Партнеру 2017“ представљени су и други, веома занимљиви експонати. На пример, вишецевни бацач ракета калибра 107 mm, који не користи Војска Србије, али је веома тражен на светском тржишту оружја.

Фабрика „Прва петолетка“ из Трстеника изложила је своје врло тражене минобацаче. Незванично се могло чути да имају поруџбина за наредне три године. Посебно занимљиви били су ручни бацачи граната, офарбани у пустињске боје. Најновији који су урадили у тој фабрици – ручни бацач ракета РБР-7 – изазвао је, како се чуло, велико интересовање купаца. Према речима произвођача, у питању је моћно оружје с обзиром на то да ракета коју користи може да пробије челик дебљине 760 mm, претвара у прах зид од цигала дебљине два метра и пробија бетон дебљине 1,5 метар.

Изложени су и редизајнирани ручни бацачи граната 40 и 38 mm са шест граната и у сингл варијанти.

Из „Прве петолетке“ су и снажне ваздушне пушке, опремљене ласерским нишаном, које би, у перспективи, требало да буду понуђене и на цивилном тржишту.

Ракетни систем „алас“

„Петшоткини“ ручни бацачи ракета

Када је реч о авијацији, могли су се видети школски авион „ласта“, који се користи у Србији и Ираку, авион „сова“, производ панчевачке „Утве“, лаки авион за подршку „кобац“.

Београдску сајамску премијеру имао је и беспилотни хеликоптер „стршљен“, премијерно представљен на последњем ИДЕХ-у у Абу Дабију. Хеликоптер је израдио предузеће EDePro под патронатом СДПР. Мотор, ротор, тело хеликоптера, редуктор и лопатице дело су српских компанија укључених у овај пројекат.

Према објављеним подацима, максимална брзина тог хеликоптера износи 180 km/h, брзина крстарења је 160 km/h, брзина пењања 8 m/s, а максимална висина лета 4.000 метара. Анатомија лета износи 3,5 сата са 200 l горива и четири сата са 240 l горива. Летелица је дуга 6,75 m, висока 2,65, широка 1,8 метара. Тежина празног хеликоптера је 400 kg, максимална тежина хеликоптера на полетању 750 kg, носивост (користан терет) 350 килограма.

„Стршљен“ је намењен за извиђање, борбена и противелектронска дејства.

Изложене су и вођене ракете ваздух–земља ВРВЗ-200 и ВРВЗ-24 за модернизовани авион „орао“, које спадају у такозвано паметно оружје.

Ракета ВРВЗ-200 има бојну главу од 50 kg и домет од 40 km, уколико се лансира са висине од 7.000 m, а максимална брзина јој је 900 километара на час. До циља на максималном домету

лети највише три минута, а главна предност уз прецизност јесте домет, јер се лансира далеко изван домашај непријатељске противваздухопловне одбране.

Друга ракета ВРВЗ-24 има бојну главу од 123 kg, домет од 10 km када се лансира са висине од 4.000 метара, а

најимпозантнија је максимална брзина од око 2.000 километара на час. То значи да од тренутка лансирања до циља због својих малих димензија и брзине готово је немогуће да је обори непријатељска ПВО.

Нове ракете требало би да уђу у оперативну употребу од 2019. до 2023.

ПРАТЕЋИ СТРУЧНИ ПРОГРАМ

Сајам је и овога пута пратио занимљив стручни програм: „Утицај индустрије на развој одбрамбене технолошке и индустријске базе Републике Србије“, „Примена нових технологија у одбрамбеној индустрији Србије“, „Место и улога лидера кроз захтеве стандарда система менаџмента“ и „Кодификација средстава наоружања и војне опреме“.

Осим тога, одржане су и две комерцијалне презентације фирме CAD CAN DATA – „Бржа и ефикаснија реализација истраживачко-развојних пројеката, унапређење технолошких и производних процеса одбрамбене индустрије Србије помоћу револуционарне 3D EXPERIENCE платформе“ и „Бржа и ефикаснија реализација истраживачко-развојних пројеката у одбрамбеној индустрији Србије, уз значајне уштеде применом реалистичних симулација“.

СТРАНЦИ НА САЈМУ

Запажен је штанд кинеске компаније „СЕТС“, специјализоване за електронику. Она производи интегрисане системе за командовање, контролу ваздушног простора и електронско ратовање, и први пут се представља у Србији. На штанду фирме „Ербас хеликоптерс“ могла се видети макета хеликоптера Х-145М, какве је Србија наручила, и то укупно девет – шест за војску и три за полицију. Компанија „ФЛИР“ изложила је увек занимљиве дроне.

Модернизовани БВП М-80А

Ракеће ВРВ3-200 и ВРВ3-24

године, када се предвиђа завршетак модернизације „орла“.

Такође, први пут је приказан и лансер ракетног система „алас“, у верзији обала–море, као и станица за лансирање ракета „алас“, који су монтирани на возило NIMR. Иначе, тај пројекат се реализује у сарадњи са Уједињеним Арапским Емиратима, који су носилац развоја.

Занимљиве су биле и нове минобацачке мине калибра 120 mm, са већим дометом од чак 13,5 километара, али и ракете које производи „Крушик“ из Ваљева, калибра 107, 122, 128 милиметара. То су извозни артикли на којима се добро зарађује, а истовремено су потребни и Војсци Србије.

У знаку нових ракета и артиљерије

„Партнер 2017“ је завршен. О многим представљеним средствима и даље ће се причати. У односу на претходне сајмове наоружања истакао се већим бројем система намењених Војсци Србије, а доминантан је био ракетни и артиљеријски програм, тачније концепт мобилне артиљерије.

На крају оваквих манифестација поставља се питање да ли ће нека од приказаних средстава ускоро ући у наоружање Војске Србије. Зна се да су при крају испитивања самоходног топа-хаубице НОРА Б-52 и модулрног ракетног система „морава“. НОРА је на опитовању у Техничко-опитном центру и ако све буде у реду, до краја године би требало да уђе у наоружање Војске Србије.

Очекује се и предаја командно-извиђачких возила КИВ на завршно испитивање у ТОЦ, а предстоје и верификациона испитивања возила ФАП 3240, погона 8x8. Такође се очекује усвајање модерновог система ПВО „куб“. У ВТИ-у се реализују завршне активности на модулрном „огњу“ и ПАСАРС-у и очекује се прелазак у следећу фазу реализације. ■

Мира ШВЕДИЋ

Снимили Игор САЛИНГЕР
и Срђан ХАЈСТЕР

Анастас Палигорић (1938–2017)

НЕУМОРНИ СТВАРАЛАЦ

Отишао је од нас Анастас Палигорић, дипломирани машински инжењер, конструктор, пуковник у пензији. На вечни пут испраћен је у дану када је отворен осми Међународни сајам наоружања и војне опреме „Партнер 2017“, 27. јуна 2017, што је необична случајност или игра судбине, јер је управо Палигорић био један од иницијатора одржавања такве манифестације војне индустрије у Србији. Отишао је без свечаног испраћаја, комеморације и опроштајних говора, по својој жељи, само испраћен породицом. Тихо, најскромније...

Као војног инжењера дуго ће га се сећати припадници Војске Србије, његови сарадници, млађе колеге којима је био професор и учитељ. Наравно, највише ће недостајати породици и последњем радном колективу, ЈОМИЛ ДОО и компанији AZIMUTH-DPS у Баћевцу.

Радио је до самог краја, у болесничкој постели, такорећи „на последњем одбрамбеном положају“ свога стваралаштва. Када би га други позвали и упитали како је, да га охрабре да истраје у тој борби, знао је да се пожали, не на здравље, него на посао који мора да доврши.

Анастас Палигорић – Палигора или Шули, односно „професор“, како су га ословљавали другови и сарадници, рођен је 9. јануара 1938. у Битољу. Отац Лазар, војни музичар, пред Други светски рат премештен је у Крагујевац, где је Палигора одрастао и школовао се до велике матуре у Другој гимназији. Године 1956. уписао је студије на Машинском факултету, смер машинство, где је 1961. дипломирао као машински инжењер. У Задру је 1962. био питомац Школе резервних официра артиљерије. Потом се као млад и перспективан инжењер запослио у Војнотехничком институту, одакле је упућен на усавршавање у Париз, на Високу националну школу за наоружање (ENSAR). Након тога се вратио у ВТИ, активирао се, и радио до 1989. године – од 1980. до 1989. био је начелник Одељења за артиљеријско наоружање. У „Југоимпорт-СДПР“ прешао је 1990. радећи на пословима маркетинга и као помоћник генералног директора, да би 1993. био постављен на дужност генералног директора.

Био је ненаметљив и никад није истицао своје заслуге у пројектовању, развоју и производњи савремених артиљеријских оруђа и унапређењу самоходних оруђа и оклопних борбених возила – тенкова и транспортера. А имао их је много. Од 2002. започео је обиман програм модификација, унапређивања и конверзије старијих модела СПАТ 30/2 mm „прага“ В-3С, фамилије БОВ 4x4, пројектовање и развој новог борбеног возила „Лазар“ 8x8, хаубица 105 mm и 122 mm СОРА на платформи камиона, лаких минобацача 120 mm за адаптацију на платформе возила, вишечевних лансера ракета и бројне друге пројекте. Посебно је био ангажован на примени савремених дигиталних и оптоелектронских система и аутоматизацији у функцијама основних уређаја, код свих ватрених средстава и борбених возила, топовских и ракетних система ПВО, разноврсне вишенаменске муниције са гасогенераторским погоном, нових вишенаменских борбених возила точкаша и модернизација фамилије возила БОВ.

Хаубица-топ 152 mm М-84 НОРА-А остаће трајан споменик конструктору Палигорићу у кругу Војне академије, а 36 тих оруђа налази се у наоружању Мешовите артиљеријске бригаде у Нишу. Дело које је наставио са својим радним тимом – модернизација НОРЕ, конверзија прекалибрисаног топа 130 mm М-46 у топ-хаубицу 155 mm и постављање на камионску платформу ФАП 2832 (8x8), потом на КАМАЗ 6305 (8x8), довешће 2004. до самоходног топа-хаубице 155 mm НОРА-Б52, далеко бољих перформанси, ватрене моћи, брзине гађања, аутоматизације управљања оруђем и ватром батерије-дивизиона, прецизности, домета покретљивости оруђа... Модификоване и унапређене НОРЕ 155 mm Б-52 (до данас девет верзија) продате су армијама неких земаља Азије и Африке, а ове године добиће их и наша Војска.

За допринос развоју, производњи и унапређењу артиљеријских система, два пута је добио највише војно признање у некадашњој ЈНА – Награду 22. децембар, први пут 1974, за развој лаког минобацача 120 mm М-74М, а други пут 1985, за развој топа-хаубице 152 mm НОРА-А. У дугом радном веку примио је бројна признања и одликовања.

Био је и признати наставник и професор. Од 1965. до 1980. радио је на Машинском факултету у Београду, на смеру војно машинство, као асистент, а потом и као предавач на предмету Артиљеријско оруђе. Од 1972. до 1978. био је наставник на Војној академији КоВ у Београду, а 1985. и 1986. на Војнотехничкој академији у Загребу. Бавио се и писаном речју. Написао је више од 90 стручних радова, више уџбеника и наставних скрипти. Редовно је сарађивао са „Научнотехничким прегледом“ у ВТИ, „Војним“ и „Новим гласником“, „Војнотехничким гласником“, повремено и са магазином „Одбрана“. Његови објављени текстови, нарочито научнотехничког и проблемског садржаја, биле су обавезне референце и литература за млађе инжењере, којима је био подстицај за научни и стваралачки рад.

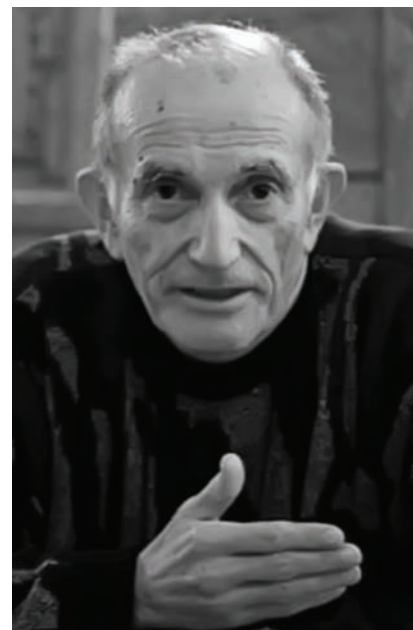
Палигорић се непрекидно бавио пројектовањем, модернизацијом и развојем оруђа ватрене подршке, нових аутоматизованих и оптоелектронских уређаја и савремених артиљеријских система, како би били перспективни за нашу Војску и конкурентни на страном тржишту. И не само то, доприносио је пласману производа југословенске, касније српске одбрамбене индустрије на светско тржиште, а тако и опстанку организације „Југоимпорт-СДПР“ у тешким деведесетим годинама. Чак и после пензионисања, остао је у тој фирми као главни креатор готово свих борбених средстава која су развијана или модернизована и унапређивана у сарадњи са ВТИ, научним институтима, ремонтним заводима, наменским и неким приватним фабрикама у Србији. Признања су му одавали и страни партнери. Стога не изненађује да су, после вести о његовој смрти, саучешће изјавили не само најближи пријатељи, сарадници, студенти на Машинском факултету – смер балистика, ВТИ, „Југоимпорт-СДПР“, ЈОМИЛ ДОО, него и званичници из Анголе, Ирака, Алжира, Кувајта, Египта и још неких земаља.

Као француски студент, течно је говорио и водио преписку на француском, а познавао је руски и енглески језик. Био је коректан саговорник, отворен за дијалог, спреман да саслуша, али и да јасно и уверљиво изрази своје контрааргументе, без омаловажавања саговорника, што су људи поштовали. Говорио је: „У дијалогу не служи само језик, већ и уши, да се саговорник саслуша“.

Због посла којим се бавио, упорног рада и стваралаштва, идеја важних за иновације у одбрамбеном систему Србије, признања која је добијао на страним сајмовима и приликом продаје армијама других земаља, остала су ван естрадног представљања, некада у сенци „војне тајне“, а каткада и недовољне пажње наше јавности. У привредну организацију ЈОМИЛ ДОО прешао је 2011. године. У компанији AZIMUTH-DPS Баћевац руководио је пројектом и развојем лаког оклопног вишенаменског возила „паланка негра“ 4x4 за потребе армије Анголе, као и организацијом програма ремонта борбених возила у Анголи.

Сигурно је да ће Анастас Палигорић недостајати својим друговима – војним инжењерима и припадницима колектива у којима је радио, али ће трајно остати његов стваралачки рад и допринос одбрамбеном систему Србије. ■

Милосав Ц. ЂОРЂЕВИЋ

ПОЛУАУТОМАТСКА СНАЈПЕРСКА ПУШКА 7,62×54 R MM

Пушка СВД је прва полуаутоматска снајперска пушка у свету јер је наменски конструисана као снајперска. Често се назива „фронтовском пушком” због улоге које има на бојишту – гађање циљева на даљинама преко ефикасног дејства аутоматске пушке. Једноставно је, поуздано, издржљиво и релативно прецизно оружје. На светској сцени присутна је више од 60 година, коришћена је у свим светским сукобима и засигурно је да ће још дуго остати у оперативној употреби.

ЈЕДИНСТВЕНИ ДРАГУНОВ

Совјетски снајперисти имали су значајну улогу у Другом светском рату. Њихово стандардно оружје била је снајперска пушка репетирка „мосин-нагант” М-1891/30 калибра 7,62×54R mm са оптичким нишаном ПУ. Стара проверена „мосинка” одлично се показала у борбеним дејствима. Међутим, услови на бојишту захтевали су већу практичну брзину гађања одређених циљева. Због тога су у рату понекад коришћене стандардне јуришне пушке у снајперској конфигурацији (полуаутоматска СВТ-40 и аутоматска АВС-36 преправљена на јединачну паљбу). Због слабе прецизности, демаскирајућег пламена на устима цеви и компликоване производње ти модели се у току рата по-

влаче из употребе. „Мосин-нагант” остаје снајперска пушка совјетске армије и дуги низ година након рата.

Развој

Совјетски генералштаб 1958. године поставља тактичко-техничке захтеве за конструисање нове снајперске пушке. На основу искустава из Другог светског рата одлучено је да се уместо репетирке развија полуаутоматска снајперска пушка у провереном, класичном пушчаном метку 7,62×54R. Новина је била да је први пут у свету тражено да се наменски конструише, развије и про-

Јевгениј Драгунов, конструктор СВД

изводи модел који ће бити уведен у наоружање као снајперска пушка. Дотадашњи приступ био је да се од класичних војничких пушака бирала она са повишеном прецизношћу и на њу је уграђиван оптички нишан. Ново оружје требало је да пружи прецизну ватрену подршку на даљинама до 600 метара, по принципу – оно што не погоди аутоматска, да погоди снајперска. Иако полуаутоматске снајперске пушке нису прецизне као репетирке, њихова предност је што имају већу практичну брзину гађања, јер се мања прецизност донекле компензује већим бројем испаљених метака. Осим тога, полуаутоматско пуњење пушке омогућава снајперисти да по опаљењу метка и даље осматра бојиште и тражи нови циљ. Тако има могућност бржег преноса снајперске ватре са циља на циљ, по правцу и дубини, као и да у случају промашаја циљ брзо гађа другим или трећим метком.

У периоду од 1958. до 1961. године развој нове снајперске пушке започели су независно један од другог конструктори Сергеј Симонов (творац легендарне пушке СКС) са прототипом ССВ-58, Александар Костантинов са 2Б-В10 и Јевгениј Драгунов. Мање је познато да је и Михаил Калашњиков у то време

ОСНОВНИ ТЕХНИЧКИ ПОДАЦИ				
модел	СВД	СВД-С	СВУ	СВД-М
калибар	7,62×54R mm			
принцип рада	позајмица барутних гасова – кратки ход гасног клипа			
почетна брзина зрна	830 m/s	810 m/s	830 m/s	830 m/s
дужина цеви	620 mm	565 mm	520 mm	620 mm
дужина оружја	1.225 mm	1.135 mm	980 mm	1.225 mm
дужина са склопљ. кундаком	–	875 mm	–	–
маса са празним оквиром и ОН	4,3 kg	3,25 kg	5,60 kg	5,54 kg

развио неколико прототипова снајперских пушака заснованих на АК-47 и да је један од њих учествовао у завршном опитовању. Трупно опитовање модела обављено је наредне две године у неколико војних области, а на завршном такмичењу најбоље се показао модел конструктора Драгунова, који 1963. године усвојен у наоружање под ознаком „Снајперска пушка Драгунова“ (рус. Снајперская винтовка Драгунова) – скраћено СВД.

Карактеристике

Полуаутоматска снајперска пушка СВД намењена је за уништавање важних појединачних откривених (покретни, непокретни и тренутни) и маскираних живих циљева на већим даљинама. Функционише на принципу позајмице барутних гасова (кратки ход гасног клипа) са ротирајућим затварачем, као системом брављења.

Према совјетском *Правилу за СВД из 1971. године* (рус. „Наставление по стрелковому делу – 7,62 mm снајпер-

ская винтовка Драгунова СВД“) најбољи резултати постижу се на даљинама до 800 метара. Нишанска даљина гађања са оптичким нишаном износи 1.300, а са механичким 1.200 метара. Брисани домет по грудној фигури је 430, а по покретној 640 метара. Борбена брзина гађања је 30 метака у минути. Пуни се оквиром капацитета 10 метака, борбени комплет је 50 метака. Маса пушке са празним оквиром, без ножа и оптичким нишаном јесте 4,3 килограма. Дужина пушке је 1.225 милиметара.

На први поглед СВД много подсећа на чувени АК-47. У суштини, пушка користи нешто модификован Калашњиковљев механизам. Драгунов је одлучио да се његово решење у извесној мери базира на АК-47 због једноставности система, али и рационалније обуке војника. Имајући у виду да су и Драгунов и Калашњиков радили у фабрици „ИЖМАШ“, сарадња између ова два конструктора је сигурно постојала.

Наиме, и АК-47 и СВД функционишу на принципу гасне позајмице, али је разлика у механичком систему који добија погон од барутних гасова. Код АК клип,

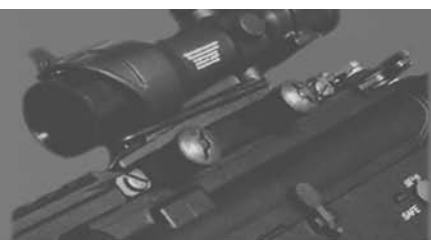
ПРЕЦИЗНОСТ НА ДЕЛУ

У совјетско-авганистанском рату 1985. године млађи водник Владимир Иљин, снајпериста из састава 345. гардијског ваздушно-десантног пука, погодио је муџахедина на даљини од 1.350 метара (смртни погодак у груди). Тај погодак није само рекорд из пушке СВД, већ и најдаљи потврђени погодак пушчаном зрном 7,62 mm у борби.

Интересантан је и случај из новембра 1989. године, када је током грађанског рата у Салвадору герилац FMLN снајперском пушком СВД гађао (нишанећи у пилотску кабину) авион Cessna A-37B у ниском лету и том приликом смртно погодио пилота у главу након чега се авион срушио.

У рату у Ираку забележено је да су у неколико случајева ирачки побуњеници оборили беспилотне летелице RQ-11 Raven управо снајперском пушком „драгунов“.

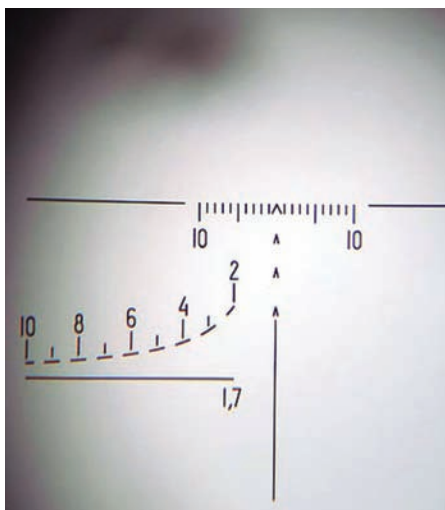
шипка и носач затварача израђени су у једном комаду, док је код СВД примењен тзв. „систем кратког хода гасног клипа“, где су клип, шипка (тзв. клипњача или потискивач) и носач затварача одвојени. У гасну комору уграђен је гасни клип (пистон) са кружним прстеновима и прорезима. Под дејством барутних гасова клип се креће уназад и преноси енергију трзаја на клипњачу која удара у чело носача затварача, а затим се под дејством сопствене опруге враћа у предњи положај.

Главни делови пушке су: цев са разбијачем гасова, гасна комора са регулатором гасова, сандук, поклопац сандука, кундак са рукохватом, механизам за окидање, затварач са носачем, гасни клип, клипњача са опругом, повратни механизам, облоге и прибор.

Цев је дужине 620 mm и њена унутрашњост је хромирана. Водиште зрна ижлебљено је са четири жлеба и четири поља са смером увијања удесно. На цев су навучени и учвршћени: постоље предњег и задњег нишана, гасна комора и гривна. Разбијач гасова, уједно скривач пламена и компензатор, има пет уздужних прореза. Када је СВД уведена у наоружање, корак увијања жлебова у цеви био је 320 cm, као код спортских и такмичарских пушака, јер даје најбољу прецизност. У првом правилу за пушку из 1967. године пише да се тачност и прецизност проверава стандардном муницијом (још није била уведена снајперска). Пушка је тачна и прецизна када се

ТЕХНИЧКИ ПОДАЦИ ЗА ОПТИЧКИ НИШАН ПСО-1

увешање	4 пута
пречник улазног отвора	24
видно поље	6°
дужина	375 mm
ширина	70 mm
висина	132 mm
маса	0,6 kg

из лежећег става са наслоним, на даљини од 100 метара добије група од четири поготка у круг пречника 8 центиметара. Када је уведен снајперски метак 7Н1, на 300 метара добијала се добра група погодака у пречнику од 10 до 12 центиметара. Међутим, проблем је представљало коришћење панцирно-запаљивог метка Б-32, јер се растурање поготка удво-

стручило. Због захтева армије да пушка испалаује све врсте муниције, модели након 1975. године имају нову цев са корак увијања од 240 милиметара. Ово је донекле утицало на прецизност, која је смањена када се користи стандардни (за 25%) и снајперски (за 19%) метак.

Гасна комора има два положаја за подешавање протока барутних гасова. Положај „1“ је основни положај и користи се приликом гађања при нормалној температури ваздуха, док се положај „2“ користи када је гасна комора прљави, када се користи муниција са слабијим пуњењем и при гађању у екстремним климатским условима (хладно време, велике надморске висине).

Дрвене облоге су анатомског профила и пружају удобан хват. Интересантно је да се склапају по вертикали (лева и десна облога), а не по вертикали као код АК (горња и доња облога). Утврђују се ослањањем на предњи део сандука и гривном испред гасне коморе.

Пушка је препознатљива по специфичном скелетном кундаку. Кундак и пиштољски рукохват чине једну целину што знатно утиче на смањење укупне масе оружја, а истовремено га чини угодним за гађање. На кундак се по потреби једноставно причвршћује ослонац за образ, а кроз један од прореза качи се други крај ремника. Од краја седамдесетих година прошлог века кундак и облоге израђују се и од полимера.

Сандук је направљен од пуног комада глодањем. Регулатор паљбе, који је уједно и кочница, конструкцијски је преузет од АК-47, као и утврђивач оквира. Механизам за окидање потпуно је другачији од АК и чини посебан склоп, који се приликом расклапања може извадити. На десној страни сандука иза кочнице налази се полука која служи за расклапање пушке. Са леве стране заварена је бочна шина за монтирање оптичког или ноћног пасивног нишана.

Прибор пушке састоји се од: торбице, футроле за оптички нишан, платненог или кожног ремника, комплета за чишћење пушке и нишана, ножа (од АК-47) и четири резервна оквира. За СВД конструисан је пригушивач, уједно скривач пламена ТПП-В (рус. тактический глушитель-пламегаситель), али се није добро показао у пракси.

Оптички нишан ПСО-1

Дневни и ноћни нишани

Основни нишански уређај СВД је сте оптички нишан 6×24 ПСО-1 (рус. Прицел Снайперский Оптический), чије је увећање четири пута, а видно поље шест степени. У време кад се појавио био је најсавременији уређај за нишањење и осматрање. Састоји се од механичког и оптичког дела. Има добаш за подешавање даљине и добаш бочних поправки. На кончаници је скала за мерење даљине на основу познате висине циља од 1,70 m (пуна хоризонтална и крива испрекидана линија). Са њом се може мерити даљина од 200 до 1.000 метара. Нишан има луминисцентни екран који омогућава откривање извора ИЦ светлости, гађање и заштиту од зрачења. За гађање у сумрак и ноћу кончаница се осветљава лампицом. Зими се доња кончаница осветљава помоћу тзв. зимског уређаја који штити батерију од пражњења (смештена је у кућиште које снајпериста носи у џепу). Данас оружане снаге Руске Федерације користе модел ПСО-1М2, који се од основног модела разликује по томе што нема ИЦ детектор.

За осматрање, нишањење и гађање ноћу на даљинама до 500 метара користе се ноћни пасивни нишани НСПУ-3 (војна ознака 1ПН51) или НСПУ-2 (1ПН58).

Варијанте

Пушка СВД је поуздана, прецизна и добро избалансирана. Међутим, велики недостатак је њена дужина од 1.225

МУНИЦИЈА

Пушка СВД користи све типове муниције 7,62×54 mm (класични, снајперски 7Н1, панцирно-запаљиви Б-32 и обележавајући Т-46). Снајперски метак развили су 1967. године инжењери Сабелников, Сазонов и Дворијанов. Метак се употребљавао до 1999. године, када је замењен новим 7Н14 (7,62 СНБ – снајперский бронбойный патрон), који има боље карактеристике.

mm, што отежава транспорт оружја посебно код падобранских и специјалних јединица. Компанија „ИЖМАШ“ (данас део компаније „Концерн Калашников“) представила је 1990. године модел СВД-С (рус. снайперская винтовка Драгунова складная – снајперска пушка преклопна) – варијанту са бочно преклапајућим кундаком у десну страну, полимерним пиштољским рукохватом, краћом, али тешком цеви од 565 mm и редизајнираним скривачем пламена. Тежина пушке је 4,5 kg, а дужина 1,135 са отклопљеним и 875 mm склопљеним кундаком. У наоружање ваздушно-десантних јединица уведена је 1995. године.

Централни истраживачко-конструкторски биро за спорско и ловачко оружје из Туле (данашњи „КБП“) представио је 1994. године СВД у бул-пап конфигурацији ознаке СВУ (рус. снайперская винтовка укороченная – снајперска пушка скраћена) или ОЦ-03. Функционише на истом принципу као и СВД с тим што је механизам за окидање конструкцијски измењен због смештаја аутоматике у шупљи део кундака. Пушка је савршено компактна и избалансирана. Има чак за 100 mm краћу цев (520 mm), дуга је 980 mm и тешка 5,6 килограма. На уста цеви уграђена је специјална гасна кочница, која у поређењу са СВД смањује трзај оружја за око 40 одсто. Пригушивач конструктора Л. В. Бондарева смањује јачину пуцња за 10–12%, па је погодна за дејство из просторија. Пушка је нуђена у конфигурацији са стандардним оптичким нишаном ПСО-1 6×24 или ПОСП 8×42 белоруског произвођача „БелОМО“ и

Варијанта СВУ-АС

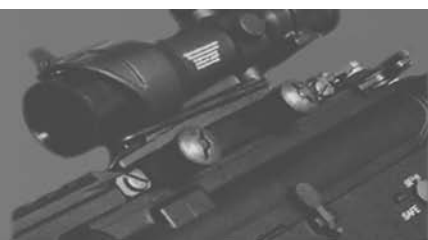

Варијанта СВД-М

свим типовима пасивних нишана који се монтирају преко бочне шине. При употреби оптичког нишана помоћни механички нишани се преклапају. Пушка СВУ прихваћена је од специјалних јединица ОМОН МУП-а Русије и Белорусије. Први пут је борбено коришћена у Првом чеченском рату 1994–1996 године и одлично се показала.

На основу искустава из борбених дејстава у Чеченији, специјалци су захтевали да се на пушку угради опција гађања рафалном палбом која би се користила у крајњој нужди (што уједно ослобађа снајперисту од ношења допунског оружја за самоодбрану). Тако је настала СВУ-А (рус. снайперская винтовка укороченная, автоматическая – снајперска пушка скраћена, аутоматска), односно ОЦ-03А. Палба се регулише повлачењем обараче, прво колено – јединачна,

друго колено – рафална палба. Пушка се пуни стандардним оквирима од десет и оквирима повећаног капацитета од 20 и 30 метака. Варијанта са склапајућим подешавајућим ножицама носи ознаку СВУ-АС (ОЦ-03АС).

У мају 2013. године „Концерн Калашников“ представио је прототип ВС-121, снајперску пушку у бул-пап конфигурацији која се заснива на СВД. За разлику од бул-пап модела СВУ (ОЦ-03), ВС-121 има дугу Пикатини шину за монтирање савремених нишанских уређаја и квалитетнију цев. Модел је и даље у фази испитивања, о њему има мало података и требало би да буде конкурент СВУ на руском тржишту.

Још један интересантан модел јесте СВД-К (К од рус. крупнокалиберная) – снајперска пушка у калибру 9,3×64 mm Brenneke (руси овај метак убрајају у крупнокалибарски). Пушка је намењена за дејство по тзв. тврдим циљевима као што су циљеви иза препрека, војници са заштитним прслуком, возила, средства везе, радари и сл. Користи метак 7Н33 (9СН), а колико је ефикасан говори податак да на 200 метара има 80% шансе да пробије челичну плочу дебљине један центиметар. СВД-К има преклопни кундак као СВД-С и користи оптички нишан 1П70 увећања 3–10х. Цивилна верзија ове пушке носи ознаку „тигар-9“.

Данас компанија „Концерн Калашников“ производи модификовану варијанту пушке која носи ознаку СВД-М (рус. модифицированный) у домаћем калибру 7,62×54 и западном 7,62×51. Модел има бочно преклапајући кундак, полимерне облоге, ножице и интегрисану Пикатини шину дуж поклопца сандука. Компанија нуди и комплете за модификацију старијих модела СВД као што су полимерне и алуминијумске облоге са Пикатини шином, гасне кочнице и сл.

На основу СВД и СВД-С (уз мање преправке) настао је полуаутоматски ловачки карабин „тигар“ намењен руском и страном цивилном тржишту. Нуди се у верзији са дрвеним, полимерним или преклапајућим кундаком у калибрима 7,62×54, .308 Winchester, .30-06 Springfield и 9,3×64 Brenneke. Модел је последњих година врло популаран у САД.

Стране варијанте, копије и слични модели

Државе чланице Варшавског пакта (али и многе друге) прихватиле су совјетску концепцију и у организацијско-формацијску структуру уводе одељенске или водне снајперисте. Већина њих купује од СССР-а СВД за своје оружане снаге, неке земље је лицензно производе или копирају, а мањи број развија сопствене снајперске пушке по узору на СВД.

Варијанте и копије СВД су: кинеска NDM-86, војна ознака Туре-79 и Туре-85 у калибру 7,62×54 и 7,62×51; ирански Nakhjir-3 калибра 7,62 Nato (по кинеској лиценци) и ирачки Al-Qadisiya.

Пушке које спољним изгледом подсећају на СВД (дужина цеви, кундак и оквир), имају сличне ТТ карактеристике, али функционишу на принципу Калашњикова су румунска PSL (рум. Pu sa semiautomată cu lunetă model 1974) и српска М-91 (произвођач „Застава оружје“). Румунска PSL заснована је на пушкомитраљеу РПК и опремљена је оптичким нишаном 4×24 LPS Т-2, који је, у суштини, једноставна верзија руског ПСО-1. „Заставин“ модел настао је почетком деведесетих година и није уведена у наоружане војске јер су нажалост ратна деша-

вања потиснула потребу за новом снајперском пушком у други план.

Перспектива

СВД је прва полуаутоматска снајперска пушка у свету јер је наменски конструисана као снајперска. Осмишљена је као водни снајпер јер је према совјетској војној доктрини сваки пешадијски вод имао по једног снајперисту (што су касније прихватиле и друге земље Варшавског пакта, а делом и Запада). Често се назива „фронтвском пушком“ због улоге које има на бојишту (гађање циљева на даљинама преко ефикасног дејства аутоматске пушке). За СВД нису потребни високо обучени снајперисти, већ се бирају одлични стрелци или чланови стрељачких дружина који након основне обуке спроводе додатно обучавање за снајперисту. Због тога, према западној војној номенклатури иде у категорију „designated marksman rifle“ скр. DMR.

Снајперска пушка „драгунов“ је једноставно, поуздано, издржљиво и релативно прецизно оружје. На светској сцени присутна је више од 60 година, коришћена је у свим светским сукобима и засигурно је да ће још дуго остати у оперативној употреби. ■

Бојан РАЈИЋ

Варијанта СВД-С

ПЕРСПЕКТИВНО ВИШЕНАМЕНСКО БОРБЕНО ВОЗИЛО

ДЕРИВАЦИЈА

Концерн „Тракторџу заводи“ са развојно-производним компанијама у своме саставу, које учествују у производњи возила БМП-3 („Курганмашзавод“, „Уралмашзавод“ и Центар за научно-страживачку делатност „Буревестник“) и других, представили су на сајму НВО – RAE-2015 (Russia Arms Expo-2015) и на изложби Међународног форума „Армија 2015“ прототип нове варијанте БМП-3М са ознаком БМП-3 „дериwација“. На сајмовима „Армија-2016“ и IDEX-2016 приказани су унапређени модели на шасији БМР-3К „рис“ са беспосадном ре-дизајнираном куполом БМП-3, борбеним модулом куполе, АУ-220М „бајкал“ са модернизованим топом С-60 калибра 57 mm и спрегнутим митраљезом ПКМТ 7,62 милиметара. На тим сајмовима „Буревестник“ је одвојено приказао нови борбени модул „бајкал“, измењеног дизајна у односу на стандардну куполу БМП-3, са даљински управљаним наоружањем. Такође, „бајкал“ је ушао у про-

Даљински управљано наоружање у беспосадној куполи БМ-57 mm за борбу против различитих борбених средстава, ватрених тачака, живе силе и лаких борбених возила на земљи, одбрана од напада ваздухоплова, са диригованим пројектиlima и програмирање детонације упаљача пројектила, уз амфибијност возила капацитета оклопног транспортера, основне су предности вишенаменског борбеног возила БМП-3 „дериwација“ 57 mm, које га чине перспективним у непосредној будућности

грам развоја и производње казахстанског БМП „барис“ 8x8, приказаног на сајму „Експо“ у Астани 2016. године и у Русији на сајму „Армија 2016“.

Основна архитектура

Основно оруђе су аутоматски топ 57 mm, развијен на бази унапређеног топа С-60, и спрегнути митраљез ПКМТ 7,62x54 милиметра. Пројекат подразумева одступање од претходне куполе БМП-3 са два чана посаде, уместо које је развијен нови даљински управљани борбени модул ДУБМ 57 mm, без посаде (маса око 3.600 kg). Из публикованих материјала, у току реализације пројекта „дериwација“ било је изведено неколико дорада базног модела БМП-3. Задржана је платформа БМР-3К „рис“ (извиђачка верзија БМП-3), са преуређењем оклопног тела, размештаја уређаја и распореда искрцног десанта, али је погонски блок остао у задњем простору шасије. У да-

љем се предвиђа идентично оклопно тело као код БМП-3М „драгун“, са моторно-трансмисионим одељењем напред. Возило може да носи и седам или девет војника у десантном одељењу.

БМП-3 „деривација“ предвиђен је за борбену употребу у различитим климатским и метеоролошким условима, на температурама спољњег ваздуха од -40°C до $+45^{\circ}\text{C}$, на надморским висинама до 3.000 m, при влажности ваздуха до 98% и могућом применом клима-уређаја. Знатно јаче оруђе, аутоматски топ калибра 57 mm са двоструким храњењем, обезбеђује ефикасније дејство по живој сили противника на отвореном простору и у заклонима, оруђима са ПОР, лако оклопљеним борбеним возилима, укључујући и савремена БВП, беспилотне летелице, нисколетеће авионе дозвучних брзина и хеликоптере на даљинама дупло већим од топа 30 mm 2A72.

Унутрашњост возила

Општа конструкција возила у основи је иста као претходне серије БМП-3, али је у оклопном телу рационалније искоришћен простор и размештај различитих уређаја и седишта искрцног десанта. Представници ОКР

Место командира

„Буревестник“ истичу да се развој новог БМ АУ-220М „бајкал“ одвија са намером да се такав модул оружане платформе примени и на новој генерацији ОБВ: тешки БМПТ Т-15 „армата“, БМП-25 „курганец“ и БТР 8x8 „бумеранг“. У сарадњи са УАЕ ради се на прилагођавану АУ-220М 57 mm и на арапском моделу БВП „енигма“, који је развијен у сарадњи са ЈАР и представљен на сајму „IDEX-2016“. Нови модул уграђен на БТР „барис“ 8x8 (развијен у кооперацији руске, казахстанске и јужноафричке компаније) приказан је и на сајму НВО „Кадекс 2016“ у Астани (Казахстан). Министар одбране Русије најавио је да ће се „бајкал“ уграђивати и на руске БТР-82А ра-

ди повећања ватрене моћи тог основног оклопног транспортера мотострелачких јединица. Руски званичници истичу да у свету нема БОВ типа БВП или ОТ који могу да одоле дејству иновираног топа 57 mm, без великих оштећења или избацивања из борбе.

У базном моделу БМП-3 имају два места, лево и десно од возача, за десантне борце митраљесце, а код БМП-3 „деривација“ ови митраљеци су изостављени, а седишта премештена у десантно одељење, уз леви и десни бок корпуса и служе као резервна за два борца. Радна места командира и нишаније оператера (десно и лево од возача) опремљена су засебним оптоелектронским уређајима за осматрање, нишањење и командним пултом за даљинско управљање наоружањем.

Унутрашњост десантног простора

Опрема командира и нишанције оператора омогућује остварење свих радних операција за управљање борбеним модулом и размену података са другим борбеним возилима и са тактичком јединицом у чијем је саставу. За непосредно допунско осматрање сталне посаде испред возила задржани су перископи у поклопцима на крову возила. Израда новог борбеног модула довела је до ослобађања простора, где се раније налазила поткуполна корпа. Испод куполе, на поду десантног простора, распоређено је цилиндарско ојачање (као стуб) за потпору борбеног модула, који је постављен на средини крова возила са кружним венцем, а на крову борбеног модула су дневно-ноћне нишанске справе.

Компоновање простора корпуса возила остало је као у базном моделу, са три седишта позади, испред њих по два лево и десно, и два помоћна седишта, лево и десно од потпорног цилиндра куполе. Укупно возило може да превози 10 или 12 чланова посаде (три стална члана, седам искрцних и, по потреби, два резервна борца). Иза леђа десанта задржано је моторно-трансмисионо одељење мале висине, изнад којег су два пролаза (недовољно функционална) за брзи излазак искрцног десанта кроз задња двокрилна врата, евентуално кроз кровне отворе са два поклопца. Оклопна заштита БМП-3 „деривација“ идентична је са БМП-3М „драгун“, тј. кружно од пројектила 7,62 (STANAG

4569/II), а са чеоне стране од пројектила 30 mm (STANAG 4569/V).

Даљински управљани борбени модул

Битна новост, и разлика од других верзија БМП-3, јесте уградња беспосадне куполе – борбеног модула БМ 57 (означен као АУ-220М са топом 57 mm), на крову возила, са оптоелектронским уређајима за осматрање и нишањење на крову модула, панорамском справом командира (десно), а полупанорамском справом нишанције лево и ниже на чеоном оклопу куполе. Део уређаја и аутомата за пуњење топа и спрегнутог митраљеза су у смањеној корпи куполе. Нови борбени модул АУ-220М „бајкал“ (развојни производ ЦНИИ „Буревестник“), предложен као редизајнирани претходни модул, сада је уграђен као прототип на оригиналну шасију БМП-3К (извиђачка варијанта БМП-3), на коју ће се монтирати у серијској производњи. Тај модел „деријације“ има пустињску боју, што наговештава одакле се јављају потенцијални купци. Основна конструкција шасије остала је непромењена, али је најављено преуређење, према шасији БМП-3М „драгун“, са погонским блоком напред и задњим вратима рампом.

Топовска цев С-60 57 mm (АЗП-57, аутоматски ПА топ) обложена је додатном заштитном облогом од половине дужине уназад. На устима цеви је гасна кочница попречних прореза (или је перфорирана цилиндрична, код АУ-220М „бајкал“). На горњој ивици уста цеви, иза кочнице, постављено је огледало дефлектор за праћење кривљења цеви због загревања. Изнад колевке топа је електронски регистратор који параметре одступања цеви од задатог положаја преноси у електронски балистички рачунар. На предњој страни модула постављени су бацачи димних кутија (БДК), по четири са обе стране топа.

Десно од топа је спрегнути митраљез ПКТМ 7,62×54 mm заштићен облогом. Код БМ АУ-220М „бајкал“ приказано је решење митраљеза са еластичним металним спроводником реденика, али код основне варијанте модула реденици не излазе ван облоге митраљеза. Митраљез у борбеном комплекту има 1.000 метака и може да гађа у покрету, са радом стабилизатора, као и ноћу.

Ефикасну ватру и вишенаменску употребу оруђа обезбеђује савремени СУВ који садржи: вишеканалне нишанске справе са оптичким, ТВ и термалним каналом – панорамску справу командира и полупанорамску нишанције оператора; дигитални балистички рачунар; блок претварања и комутације видеосигнала управљања са оптичким влакнима преноса слике на мониторе; електронски систем са ласерским вођењем и програматором детонације упаљача пројектила при гађању ваздушних циљева; комплекс топовесца, навигације и оријентације; стабилизатор наоружања за обе равни; командно-управљајуће системе командира и нишанције за управљање наоружањем.

На сликама, које је објавила компанија „Буревестник“, модул АУ-220М „бајкал“, по дизајну и у детаљима се разликује од борбеног модула БМ 57 на прототипском возилу „деријација“. На „бајкалу“ су нишанске справе без заштитног плексигласа и јасно се виде на глави справе пет малих окана: емитера ласерских зрака даљиномера, пријемника ласерских зрака даљиномера, емитера ласерског снопа за управљање са

УАС (управљани артиљеријски пројектил), окна објектива термалне и ТВ камере.

Двоструко ефикаснији топ

Један стари топ калибра 57 mm С-60 (или С-68), као моћно ПТ/ПА оруђе у Другом светском рату и низ година касније, био је занемарен задње две деценије, али је захваљујући ентузијазму и упорности пројектантско-развојних органа у развојним и производним компанијама НПО „Прибор“, као и оцени Генералштаба да је калибар 57 mm знатно ефикаснији од масовно заступљеног 30 mm и да има вишеструке могућности и предности, усавршен и уз велике похвале враћен у строј. На цеви позади, изнад облоге, поред регистратора кривљења цеви налази се и програматор за рад са програмираним детонаторима упаљача пројектила.

Аутоматски топ 57 mm остварује каденцу ватре од 80 до 100 мет/мин, просечно 75 мет/мин. Ефикасно дејствује против циљева на земљи на даљини до 4.000 m (нишанска даљина га-

ђања), по лаким ОБВ до 3.000 m, а по циљевима у ваздуху, авионима и хеликоптерима дозвучне брзине, у дијапазону од 200 до 6.000 m (у пројекту је 8.000 m), и беспилотним летелицама „дроновима“ од 3.000 (5.000) метара. Плафон ефикасне ватре достиже 4.500 m, што је приближно висини напада ЛБА. Крајњи домет гађања из топа је 12.000 m (у завршном испитивању је побољшани топ домета 16 km). Сектор дејства по азимуту је 360°, а по вертикали од -5° до $+60^\circ$ (верзија за механизоване јединице), а

-5° до $+75^\circ$ за наменско возило „деријација ПВО“. Борбени комплет топа садржи 200 граната, од којих је 80 у аутомату за пуњење (по другима само 20 граната су у аутомату). Овај навод није довољно убедљив, јер су гранате 57 mm дуге 530 mm, што се тешко уклапа у приказану унутрашњост и потпорни стуб куполе.

Обезбеђене су три врсте граната 57x348 SR mm (маса метка 6,61 – 7,40kg, пројектила 2,8kg): тренутно-фугасна граната 53-УОР-281У, са парчадно-разорним дејством пројектила; панцирно-обележавајућа граната 53-УБР-281У, и најновија, која је приказана као сензација, са управљајућим пројектилом и програмираним активирањем упаљача – УАС. Реч је о редизајнираном пројектилу тренутно-фугасне гранате 53-УОР-281У. Панцирни пројектили су почетне брзине 1.000 m/s, масе 2,8 kg (метак 6,6 kg), имају пробојну моћ панцирног челика од 60 до 90 mm/60° на 2.000 m до 500 m, а под вертикалним углом оклопа од 70 до 110 mm (неки извори наводе 130 mm), на истим даљинама. Те карактеристике омогућују ефикасну борбу против ОТ и БВП, а да при томе, практички, нема лаких борбених возила која могу да опстану на такве поготке.

Руски аутори наводе да топ калибра 57 mm има значајну улогу за дејство на савремене тенкове, примарно по слабијим странама оклопа и по нишанским системима (рафал од два-три пројектила обезвређује функције нишанских

справа и девастира борбену способност тенка). Како је борбени модул БМ 57 mm АУ-220М „бајкал“ кандидат за уградњу и на перспективна ОБВ нове генерације, на пример БМП „курганец-25“, у току је адаптација модула за ласер ПОР с најновијом генерацијом ПО ракета „корнет-Д“.

Нови метак са навођеним пројектилом – УАС

Управљајући артиљеријски пројектил УАС са програмираним упаљачем за дејство по циљевима у ваздуху, који је развила компанија НПО „Прибор“ (у саставу концерна „Техмаш“), не разликује се знатно споља од стандардних пројектила. Гранате се пакују у муницијски магацин топа и испуцају из олумене цеви 57 милиметара. Пројектилом се управља по ласерском снопу. Маса гранате је 6,6 или 7,4 kg, пројектила 4,4 kg, експлозивног дела 2,0 kg, експлозивног пуњења 0,4 kg (приближно пуњењу калибра 76 mm). Обе врсте пројектила су дужине 536 mm, али је кошуљица УАС тања, лакша и дужа (350 mm, уместо 258), да би примила веће експлозивно пуњење, челичне куглице и електронске системе за навођење и програмирање активирања

упаљача. Челичне куглице (више од хиљаду) могле би да се замене куглицама од тврде специјалне пластике. Почетна брзина пројектила смањена је на 700 m/s ради прецизнијег управљања и програмирања дистанце активирања упаљача до циља.

Пројектил УАС може да се наводи на два начина: први, по методу „три тачке“ (око оператора/нишанска ознака – пројектил – нишанска тачка/циљ) кориговањем трајекторије лета пројектила ради поготка у циљ, и други начин програмирањем електронског система „паметног“ упаљача, да аутономно (тзв. „вештачком интелигенцијом“) сâм процени одстојање до циља, активира упаљач пре контакта са циљем, у непосредној близини од неколико метара испред. Тада се из пројектила разлеће мноштво челичних гранулата стварајући облак, којим оштећује циљ.

Пројектил може да се користи и за дејство по живој сили на отвореном простору. У току је развој гранулата од врло чврсте пластике да би пројектил имао већу количину експлозива и био ефикаснији. Такође, отворен је истраживачко-развојни задатак за исти систем програмирања и вођења пројектила у калибру 30 mm, што претставља велики изазов – да се у дупло мањи пројектил уграде електронски сензори

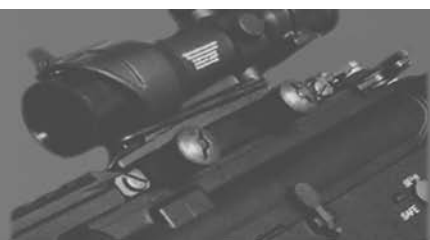
„паметног“ упаљача с „вештачком интелигенцијом“.

У пројектилу УАС уграђен је пријемник емисије ласерских зрака из система за навођење, који има актуатор за отварање пераја пројектила на завршници путање. За откривање, праћење циља и навођење, активирање програмабилног упаљача пројектила, развијен је систем програмирања и активирања пројектила на задатој путањи, на бази искустава са модернизованим ракетним системом ПВО „стрела-10М3“. Систем функционише дејством с места и у кретању, дању и ноћу, са ослоном на функционисање рачунарског система и стабилизацију оруђа у обе равни. Ласерски канал за навођење има систем за заштиту угла навођења од електронског ометања противника. За обарање једнога циља, са 1–2 пројектила, на даљинама од 200 m до 6.000 m, вероватноћа погађања је од 0,6 до 0,8. Трајање ласерског снопа је од 1,0 до 1,5 секунде, а са три до четири пројектила емисија траје дупло више. У оба случаја навођење пројектила обавља се по снопу ласерског зрака, који емитује ласерски емитер из комплекса за управљање. Борци сопствене јединице пешадије, који би се налазили на земљи, испод вертикалне позиције детонације пројектила, при гађању ваздухоплова у ваздуху, неће бити у опасности, ако имају шлемове на глави и заштитне прслуке.

У борбеном модулу 57 mm су две дневно-ноћне нишанске справе с дневним, ТВ, термалним и ласерским каналом, електрични стабилизатор наоружања, централни дигитални балистички рачунар, метеосензор и електронски систем за усклађивање девијације цеви (услед

загревања) са нишанском линијом (дефлектор). Преношење видео-сигнала из камера на монитор пулта за управљање наоружањем једновремено се обавља на оба екрана, командира и нишанције оператора. Панорамска нишанска справа командира је 360° по азимуту, а нишанције оператора полупанорамска, ограниченог сектора по азимуту (лево 90°, десно 45°), по елевацији од -5° до +65°.

У осматрачком систему је блок претварања и прорачуна видео-сигнала, преношење слике преко оптичких влакана на плазма мониторе, рачунарски систем за прорачун свих балистичких параметара, података о пројектилу, метеоролошких података и девијације цеви. Нишанске справе имају независну стабилизацију видног поља у оба смера. У систему су и елементи топогеса, навигације и оријентације, што повећава брзину спремности за паљбу и отварање прецизније ватре у односу на стандардни БМП-3. Уграђен је и електронски уређај за превенцију од ласерског озрачења противника, а користе се и БДК за стварање аеросолне заве-

се, за маскирање возила и ометање непријатеља у вођењу ПОР.

Погонски уређаји као у БМП-3

У возило је уграђен четворотактни дизел-мотор са течним хлађењем, УТД-29, снаге 368 kW/500КС, који обезбеђује возилу масе 19,3 тоне +2%, вучну снагу од 25,9КС по тони, чиме омогућује перформансе покретљивости као код БМП-3: максималну брзину на путу од 70 km/h, теренску 45 km/h, на води од 7 до 10 km/h, аутономију од 600 km (12 мото-часова); савлађивање успона до 30°, нагиба до 25°, вертикалну препреку од 0,7 m, ров ширине 2,2 метра. Возило има амфибијска својства и могућност гађања у покрету на води. Примењена је хидромеханичка четворостепена трансмисија. Ходни уређај садржи по шест пари потпорних точкова са независним торзионим вешањем и хидрауличним амортизерима на прва два пара и зад-

њем пару точкова. Као носач гусеница има по три мала точка са обе стране. Водећи точкови су напред, погонски позади. Возач може са свога места да подешава затегнутост гусеница, прилагођавајући их теренским условима. За управљање возилом има ручни управљач (као код бицикла) са хидрауличним серво-уређајем за лакше руковање. У руским изворима помиње се могућа уградња појачаног мотора УТД-32Т, од 660КС/485kW.

Возило има стандардне уређаје: радио-уређај, филтровентилациони систем за заштиту од НХБ контаминације и брзодејствујући систем за детекцију и гашење пожара у возилу. По наруџби, уграђује се клима-уређај, а код возила у наоружању руских ОС, возило је опремљено грејачем посадног простора и уређајем за хладни старт мотора.

Наменско возило ПВО – „деривација ПВО”

Опитно-конструктивни рад на развоју савременог аутоматског топа наменског за ПВО, калибра 57 mm, ЗАК-57 (Зенитни артиллериски комплекс) – „деривација-ПВО” 57mm, развија се као наменско оруђе ПВО у КоВ, из комплекса мобилног топа 2С38 57 mm (цев топа индекса 2А90), као код БМП-3 „деривација”. Топ има ефикасну даљину гађања по висини до шест километара (у току су завршна испитивања оруђа домета 8 km), а крајњи домет у дејству по циљевима на земљи јесте 12 km (нова верзија до 16 km), што превазилази стандарде познатих оруђа тога или нешто мањег калибра. Модул АУ-220М има сектор дејства по азимуту 360°, а по елевацији од -5° до +75°. Ова наменска варијанта оруђа ПВО – „деривације ПВО” требало би, с почетком производње, да замењује старија самоходна оруђа ПВО типа „шилка” и „тунгуска”, које имају топове 23 и 30 mm, плус ракетне системе. Очекује се да се, због ефикаснијег аутоматског топа 57 mm, побољша ПВО јединица КоВ, непосредним праћењем или улажењем у састав борбеног поретка тих јединица, посебно оклопно-механизованих.

Руски експерти за електронику и аутоматизоване системе ПВО, у анализи савремених и перспективних оруђа ПВО, објавили су дијаграме кинематичких зона погађања нисколетећих ваздушних циљева, према којима је ефикасност дејства УАС пројектила топа ПВО С-60 калибра 57 mm следећа:

– по методу вођења пројектила са „три тачке”: циљева брзине 100 m/s (360 km/h), успешно дејство на даљинама до 6.000 m; циљева брзине 200 m/s (648 km/h) на даљинама до

3.000 m; циљева брзине 300 m/s (1.080 km/h) до даљине 2.000 m и циљева брзине 500 m/s (1.800 km/h) до даљине 1.000m, у долазећем лету;

– по методу програмиране тачке детонације пројектила са електронском интелигенцијом: циљева брзине 100 m/s (360 km/h) на даљинама до 6.000 m; циљева брзине 200 m/s (648 km/h) на даљинама до 4.000 m; циљева брзине 300 m/s (1.080 km/h) на даљинама до 3.400 m и циљева брзине 500 m/s (1.800 km/h), у долазећем лету, на даљинама до 1.200 метара.

Ако се наведени подаци прихвате

Проблем ПВО јединица КоВ у руским ОС јесте актуелизован, не само због већег учешћа ловачко-бомбардерске авијације и наменских авиона за борбу против тенкова и других борбених средстава на земљи, него је све већи број беспилотних наоружаних летелица, дронава и квадрокоптера, такође наоружаних са УБС, чија цена је често нижа од цене једног ракетног пројектила ПВО. Повећано занимање за такве летелице и њихово присуство изнад распореда јединица КоВ има значаја, поред извиђања и достављања података артиљерији и ракетним је-

Снајперска пушка у комплексу личног наоружања

као релевантни, а при томе испуљује 1–2, односно 2–4 пројектила, и постижу ефекти погађања циља 0,6–0,8, онда је то „астрономска разлика” у односу на класичне ПВО топове са оптичким телескопским и колиматорским нишанским справама, који би требало да испале читаве серије пројектила (од неколико десетина до неколико стотина, чак 2.000 метака, на пример „прага” В-3С М53/59 30/2 mm, а топ М-53/70 30/2 mm са модернизованим нишанско-рачунарским и хидрауличним уређајем СУВ-а, Ј171А, око 1.000 метака (Бојан Димитријевић) да би се обории један авион (практички једна батерија – један авион). Дакле, очигледне су већа ефикасност оруђа „деривација ПВО” 57 mm и неупоредиво економичнија потрошња муниције.

диницама за ватрену подршку, и зато што се беспилотне летелице користе и за директне нападе на борбена возила и друге објекте на земљи. Због тога и других тактичких и оперативних разлога у руским ОС одлучено је да се стари аутоматски топ 57 mm С-60 унапреди и као ефикасније оруђе од топова 30 mm уведе у наоружање и допуни празнину наменских оруђа за ПВО трупа. Према званичницима компанија које учествују у развоју овога система ПВО, очекује се да ће све процедуре и верификације бити завршене у наредне две године, те да би прва серијска оруђа „деривација ПВО” могла да се уведу у оперативну употребу 2020. године. ■

Милосав Ц. ЂОРЂЕВИЋ

ТАНДЕРБОЛТИ У ЈРВ (2)

ОДБРАНА НЕБА НАД БАЛКАНОМ

Од 1952. до 1961. југословенске ознаке носило је 125 „тандерболта” из америчке војне помоћи и 25 авиона преузетих из француских вишкова. За разлику од авиона из „пакета” америчке помоћи, који су били унифицирани, авиони из Француске били су у три подваријанте — F-47D-28RE, 30RA и RE. Најстарији је произведен 14. јула 1944, а најмлађи 13. августа 1945. године. Летели су више од америчких авиона — најмање коришћени авион имао је 249 часова утрошеног ресурса, а највише коришћен 648 часова и 40 минута налета.

У првом таласу пријема помоћи из САД било је планирано да се 125 „тандерболта“ уврсти у јединице ЈРВ у првој години програма као хитно ојачање. Авиони изабрани за ЈРВ прво су прошли детаљан технички преглед, односно у терминима америчких техничара тог времена „преглед и поправку по потреби“ (Inspection and repair as necessary – IRAN). Сви „тандерболти“ из америчке војне помоћи били су из касних серија F-47D-40-RA са моторима R-2800-59 снаге 2.000 КС. Произведени су од јануара до јула 1945. године. Већина авиона носили су датуме производње из петог и шестог месеца последње године Другог светског рата.

Реч је о солидно одржаваној техници и укључујући налет после прегледа, авиони су имали, зависно од примерка до примерка, од 50 до 389 часова утрошеног ресурса. Имали су радио-станице старог четвороканалног модела SCR-522 или у то време савремене осмоканалне радио-станице AN/ARC-3, које су педесетих година уведене у ЈРВ као стандардни уређаји на већини летелица. Обе радио-станице користиле су фреквентно подручје 100–156 MHz. За навигацију су имали радио-нави-

гацијски уређај „детрола 438“ фреквентног подручја 190–400 KHz за пријем сигнала радио-фарова. За рад са гониометром користила се радио-станица. На авионе су уграђени нишани K-14 и „нарк-23“ са две мрежице – левом фиксном, за бомбардовање из бришућег лета и понирања, и десном покретном, за гађање циљева у ваздуху за које је нишан аутоматски заузимао потребно углавно претицање.

У крилима „тандерболти“ су имали осам митраљеза „колт-браунинг“ (Colt-Browning) M2 12,7 mm са 267 метака по цеви. На два поткрилна носача качиле су се бомбе масе до 910 килограма, а на подтрупном носачу бомба масе до 227 килограма. На сва три носача алтернативни терет били су додатни резервоари за гориво. Десет поткрилних ракетних носача предвиђени су се ракетна зрна HVAR-5, код нас познате „хваровке“.

Моћне машине

За југословенске прилике почетком педесетих година „тандерболти“ су били моћне машине, посебно у погледу односа ва-

ПРЕЦИЗНОСТ НА ДЕЛУ

Авиони одређени за војну помоћ „кокониzirани“ су (херметички заштићени покривком од пластичне масе) и укрцавани на бродове у Њујорку. Зависно од прилике, били су то носач авиона „Corregidor“ или трговачки бродови, на пример „Excellency“, који је 28. децембра 1951. кренуо преко океана са седам авиона. Затим је у јануару 1952. године по шест авиона укрцано на бродове „Moline Victory“ и „Keystone State“ итд. Од почетка 1952. године „тандерболте“ су превозили и југословенски трговачки бродови. После преласка океана и Средоземног мора бродови су искрцавани у Пули. Авиони су пребацивани у хидробазу или до аеродрома у Пули на прање слатком водом и техничке радове и затим су предавани у јединице. У међувремену, авиони су добили ознаке ЈРВ и евиденцијске бројеве у секвенци од 13101 до 13125.

Током превоза авиона показало се да су точкови слабо заштићени од морске воде. У једном извештају од 23. фебруара 1952. наведено је да је на 20 авиона утврђена корозија. Касније су се појавили проблеми са заштитом носача дефлектора елисе. Последњи авион број 13125 примљен је 4. марта 1953, када је искрцан са брода „Express“. Приликом пријема недостајао је авионски часовник, који је вероватно био интересантан неком од морнара који је током превоза имао прилике да баци поглед на кабину.

трене моћи и тактичког радијуса – авион са пуним борбеним теретом могао је да изврши задатак на удаљености до 396 km и да се врати у базу крстарећи на висини 3.050 m брзином од 345 km/h. Као условни недостатак авиона у ЈРВ, које је имало сиромашну инфраструктуру, може се узети зависност од полетно-слетних стаза са чврстом подлогом или квалитетно уређених аеродрома са травнатом подлогом. То је сузило избор аеродрома погодних за базирање тих авиона. Тај проблем утицао је на избор јединица за преоружање. Првих шест пукова преоружаних на „тандерболта“ 1952. биле су јединице са аеродрома који су за тадашње прилике били солидно уређени и на којима се у време доласка авиона градила или се планирала градња бетонске полетно-слетне стазе. Били су то 83. пук са аеродрома у Пули и 172. пук са Земуника, обе јединице из састава 21. дивизије задужене за подршку Ратној морнарици. Затим, преоружани су 94. и 198. пук, јединице 39. дивизије, која је у време пријема нове технике добила нову „адресу“ – аеродром Петровац. На „тандерболте“ су прешли и 111. пук 37. дивизије на аеродрому Церкле и 150. пук 29. дивизије на аеродрому Ниш.

Први „тандерболти“ за ЈРВ стигли су 31. децембра 1951. у Пулу, укрцани на

амерички носач авиона „Корецидор“ (Corregidor), ветерана борби на Тихом океану који је „пензионисан“ 30. јула 1946, али је 19. маја 1951. реактивиран наменски за задатке превоза авиона у оквиру МДАП.

„У његовој мрачној утроби лежали су авиони које смо по уговору добили као помоћ из САД. Ускоро су се они нашли на једном нашем аеродрому. Стајали су у дугачким редовима. Били су нови, сребрнастобели, са нашим ознакама још свежим од боје“, писало је у илустрованом војном листу „Фронт“, уз низ похвала пилотима за брзу преобуку у којој су за 45 дана овладали новим авионима.

Као најважнија одлика авиона истакнуто је снажно наоружање: „Тешко оној колони тенкова коју ескадрила ‘тандерболта’ ухвати на маршу“. И за закључак чланка наведено је да су „Ловци бомбардери драгоцен савезник пешака. Једна

ескадрила 'тандерболта' вреди више од неколико батерија топова".

И гледиште ЈРВ било је у складу са цитираним чланком – „тандерболт“ је сматран за високовредно средство и као ловац и као авион за подршку. Зато је уложен велики труд у брзо освајање технике. То није био лак задатак, јер су са „тандерболтом“ морале да се прихвате нове англосаксонске мерне јединице, стриктне норме у одржавању сложене технике и високе перформансе авиона које је требало научити и користити.

За освајање „тандерболта“ на аеродрому Пула формиран је привремени центар за преобуку са ослонцем на 83. ловачки авио-пук, који је био прва јединица изабрана за прелазак на нову технику. У то време у пуку су летели ловци немачке производње „месершмит 109Г“, који су све више показивали знаке истрошености, па су „тандерболти“ дошли у право вре-

ме, а 15 пилота одређено је за преобуку.

Командант 83. пука мајор Никола Вучевић водио је центар у који су из САД дошли пилоти са курса преобуке завршеног 7. фебруара 1952. године. Најпре је проведена теоретска обука, а у међувремену авиони су искрцавани са бродова у пулској луци и пребацивани на аеродром на припрему за летење. Први „тандерболти“ полетели су у марту 1952. са аеродрома Пула. Двадесет авиона задужено је 83. пуку за потребе центра.

Једини двоседи који су били погодни за преобуку пилота на „тандерболта“ били су „харвард“, који су 1945. године примљени од Британаца као део ратне помоћи. Почетком 1952. године четири „харварда“ коришћена су у панчевачком 103. извиђачком пуку за тренажу и помоћне задатке. Презадужени су 83. пуку, којем су били потребни за лакши прелазак на „тандерболте“. У почетку, пилоти су одмах после теоретске обуке и курса на „харварду“ седали у „тандерболтову“ кабину и на прве летове одлазили су заједно слушаца курса и наставник.

Током преобуке догодила се прва катастрофа на југословенским „тандерболтима“ – 23. априла 1952. на авиону број 12023 погинуо је Мркоје Ракочевић, официр 39. дивизије, који је био привремено ангажован у центру после курса у САД. Ракочевић је полетео на увежбавање технике пилотирања у зони. Током слетања, због квара на акумулатору авион је пропао, ударио мотором у земљу, преврнуо се и кабина је усмртила пилота.

Од Вардара до Триглава

За одбрану источног и јужног дела земље преоружана су два од три пука 39. дивизије са аеродрома Петровац. На преобуку су отишли изабрани пилоти „јак-9П“ из 94. пука и „јак-3“ из 198. пука. У историји 198. пука забележено је како су „тандерболти“ дочекани јуна 1952. године:

„Људство је овај моменат жељно очекивало, тако да се дан доласка претворио у опште весеље целога аеродрома. У ваздуху се најзад чује 'Море', 'Море', ја 'Галеб', сви углас викнуше ето их и тачно на-

кон пар минута угледаше два бела авиона. За очи присутних нови и непознати ударили су један па други бирсанац и најзад на слетање. Пилоти су зарулили на стајанку, из кабине појавише се потпуковник Лекић (командант пука) и капетан Лека (командир 3. ескадриле)".

Под вођством Лекића, раније вође тима југословенских пилота на преобуци у САД, формиран је центар за преобуку главнине пилота и техничара 39. дивизије. Већ током јуна 1952. дивизија је преузела 31 „тандерболт“ и два „харварда“.

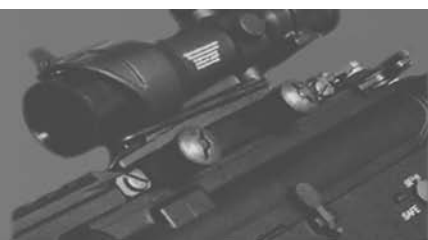
По плану преоружања трећа дивизија на „тандерболтима“ била је 37. дивизија, која је имала три пука „иљушина 2“, познатих „штурмовика“. За почетак 111. пук одређен је за преобуку, која је проведена од марта до августа 1952. године. Већ у јуну све „штурмовике“ презадужили су у преостала два пука дивизије, а у августу су примили 19 „тандерболта“ из контингента пристиглог из САД. Од 2. до 7. новембра 1952. пук је био задужен за посебан задатак – заштиту Загреба у време одржавања 6. конгреса Комунистичке партије Југославије, на којој је владајућа политичка организација преименована у Савез комуниста Југославије.

У међувремену, на преобуку су дошли припадници 172. пука 21. дивизије са Земуника, јединице која је користила немачке ловце „месершмит 109Г“. Искусни пилоти пука изабрани су за један посебан задатак – прелет истрошених ловаца на расходовање у Рајловац преко босанских планина. Када су се решили „месершмита“, пилоти и техничари дошли су 1. септембра 1952. у Пулу на обуку за „тандерболте“. Преобуку је завршио 21 пилот.

На двадесет „тандерболта“, који су додељени 172. пуку, пилоти су прелетели 21. новембра из Пуле на Земуник. Осим припадника пет пукова који су преобуку прошли у пулском центру, у првом таласу преоружања на „тандерболт“ један пук нишке 29. дивизије овладао је новим авионом уз помоћ припадника 39. дивизије. Реч је о 150. пуку који је наменски формиран за пријем нове технике фебруара 1952. и за почетак попуњен људством из два већ постојећа пука „штурмовицима“ до преласка на „тандерболта“. Одлука да се формира наменски јединица за пријем нове технике подудара се временски са завр-

шним радовима на градњи ПСС са тврдом подлогом у Нишу и постављењем нових средстава за навигацију и везу. Савремена база била је потребна за потпуно искоришћење потенцијала „тандерболта“.

Осим 125 авиона из америчких вишкова, примљено је 25 авиона из Француске, па је августа 1953. у инвентару ЈРВ био максимални број од 140 „тандерболта“. У то време 110 авиона било је подељено између шест пукова и једне тренажне ескадриле, два авиона била су задужена у ВОЦ, три су била на поправкама у заводима, а авиони из Француске припремани су за примопредају јединицама.

Треба истаћи да југословенски пукови почетком педесетих година прошлог века нису били еквиваленти пуковима Источног блока, који су по пуној материјалној формацији имали 40 авиона – већ је због лимитираних количина технике формација предвиђала само 26 борбених и три одговарајућа тренажна авиона, и још девет ненаоружаних школских авиона. Пријемом америчке технике диверсификоване између више јединица, пукови су били еквиваленти сквадрона РВ САД, који су имали, по таблицама, 24 авиона. Према подацима за 1. октобар 1953. пукови ЈРВ имали су од 14 до 21 „тандерболта“, што

је знатно нижа стварна попуна од формацијске.

Златно време тандерболта

Ефикасност „тандерболта“ у две намене – на ловачким задацима и ватреној подршци – требало је да буде главни адут за јачање ЈРВ према америчким плановима. У складу са наменом, пукови који су изабрани за преобуку, а који су до тада били ловачки или јуришни, преименовани су у ловачко-бомбардерске јединице. Од тог времена у нашој авијацији користи се термин ловац бомбардер. У време када су „тандерболти“ били најмоћније средство у ЈРВ борбена обука се извршавала динамично по обе намене.

Примери који одсликавају атмосферу тог доба су теме осам ескадрилских тактичких вежби које је извео 94. пук 1953. године – 24. јануара пилоти „тандерболта“ полетали су на пресретање из дежурства и увежбавали су одбрану важних војних објеката у садејству са противавионском артиљеријом, а од марта до јуна одржане су четири вежбе удара по тенковима и артиљерији, затим пребазирање и удар по

жељезничкој станици и складиштима и две вежбе ешалонираног удара бомбама и митраљезима по станици у Кривом Долу. Дејствовало је 12 авиона из 94. пука и 12 авиона из 198. пука, који су са 24 бомбе погодили 24 циља. Налете југословенских пилота пратили су амерички официри, који су наводно поднели врло повољне извештаје претпостављенима о томе како се у ЈРВ овладало „тандерболтима“.

На пуковској вежби 21. јула пилоти „тандерболта“ полетали су на пресретачке задатке, а на другој пуковској вежби 18. августа увежбавана је пратња и заштита других врста авијације од противничких ловаца и обезбеђење матичног аеродрома пресретањем.

Велики долет „тандерболта“ дао је јединицама знатну слободу маневра у односу на период када се летело на „јаковима“ који су били „кратког даха“. Зато су на једној од пуковских вежби пилоти 94. пука прво прелетели од Петровца, слетели у Бања Луку и наставили до Пlesa, где су се попунили горивом. Затим су наоружаним авионима прелетели до полигона Бољевац, дејствовали по метама и вратили се на матични аеродром.

Уз све наведене вежбе, 94. пук био је једна од јединица које су учествовале на

ФРАНЦУЗИ

Француске антинацистичке снаге у Северној Африци добиле су од Американаца марта 1944. године прве од 446 „тандерболта“ из ратног пакета помоћи. После искрцавања у јужној Француској, августа 1944, „тандерболти“ су постепено пребачени из Африке. Пратили су савезнике у продору до Немачке и тамо су остали све до краја 1949. године, када су враћени у Француску после пренаоружања на нове млазне авионе. Резервне јединице задржале су „тандерболте“ за потребе обуке пилота резервиста. Од тих авиона, 25 комада је изузето и 1953. предато ЈРВ. За разлику од авиона из „пакета“ америчке помоћи који су били унифицирани, авиони из Француске били су у три подваријанте – F-47D-28RE, 30RA и RE. Најстарији је произведен 14.

јула 1944, а најмлађи 13. августа 1945. године. Летели су више од америчких авиона – најмање коришћени имао је 249 часова утрошеног ресурса, већина више од 550 часова, а највише искоришћен авион 648 часова и 40 минута лета.

Пилоти су дошли по авионе у Француску базу Шартр (Chartres) и полетали су у предвођени америчким бомбардером В-26 Marauder преко Фирстенфелдбрика (Fürstenfeldbruck) у Баварској до Церкља. Пребаживани су у три турнуса – по осам авиона 6. и 8. августа и девет авиона 18. августа 1953. године.

Авиони су прелетели у Пулу, где су после прегледа примљени и установљено је да су у „јакко запуштеном, прљавом и доста оксидираном“ стању, како је закључила комисија команде вида. Нису

имали митраљезе, нишан, фото-кино митраљез, пријемнике, часовнике, ларингофоне и слушалице, сигналне пиштоље, торбице за ракете и пратећу земаљску технику. Део авиона имао је француске радио-станице, које су скинуте. Авиони из трећег турнуса нису имали ни радио-станицу, ни антену и клизаче школских ракета.

Авиони су дошли без наоружања и поткрилних носача и те „французе“, како су их звали у јединицама, користили су за тренажне летове и извиђање времена. Касније су доведени на пуни борбени стандард као и остали „тандерболти“. У Француској су „тандерболта“ враћени у активне јединице 1956, због разбуктавања побуне у Алжиру, где су наредне четири године коришћени су у рату против гериле.

ОБУКА

највећем маневру ЈНА одржаном у загребачкој војној области од 14. до 23. септембра 1953. године. У припреми маневра пук је пребазиран на аеродром Церкље и током динамике подржавао је падобрански десант и дејствовао на полигону Св. Иван Зелина.

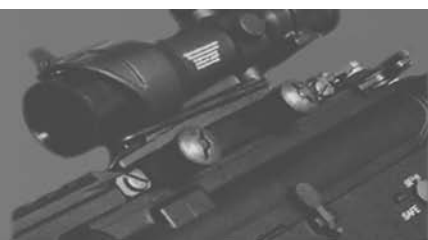
Током 1953. године авиони 94. пука били су на свим задацима у ваздуху 2.986 часова. Имали су три удеса, од којих је један био фаталан по пилота. Суседни 198. пук из 39. дивизије те године имао је 2.762 часа налета и извршавао је сличне задатке са примерном ефикасношћу. Једна од вежби за памћење био је лет од Петровца

Пукови су по начелу постепености у обуци прво савладали задатке у пару и одељењу. У борбеној обуци на „тандерболтима“ уобичајени задаци били су у саставу одељења, али летело се и у већим групама – у два одељења са осам авиона и ескадрилском поретку са 12 авиона. Затим су прелазили на гађање – ракетирање и бомбардовање земаљских циљева и гађање ваздушне вучне мете. Педесетих година прошлог века било је уобичајено бомбардовање из бришућег лета са 100 фита висине у саставу одељења и из понирања са 3.000–3.500 фита.

Средином педесетих година прошлог века од пилота се очекивало да погоде мету сваком бомбом, а као пример ефикасности у гађању ваздушних мета пилоти 198. пука имали су 1953. године – 30–40 погодака у мету на једном излазу.

После преобуке првих пукова 1952. године, престао је са радом центар у Пули и задатке обуке преузеле су борбене јединице. Као самосталне јединице у дивизијама 1953. године формиране су тренажне ескадриле, које су задужене за обуку нових пилота „тандерболта“. За потребе почетног дела преобуке у тренажним ескадрилама проверавана је техника пилотирања на двоседом „харварду“.

са бомбардовањем колоне у покрету код Обреновца, када је од 40 избачених бомби, 36 погодило циљ.

Једнако вредно радили су припадници пукова на Земунику са тежиштем обуке на задацима подршке Ратној морнарици. У то време најбројнији део флоте чинили су торпедни чамци (ТЧ), који су имали задатак да масовним ударом, уз подршку авијације, зауставе противничке бродове већих димензија и борбене моћи. У атмосфери тензија око статуса Трста није се скривало да је противник један једини – Италија.

На вежбама 172. пука у лето 1953. проигравана је подршка „тандерболта“ препаду ТЧ на разараче у саставу пука. На вежби 21. дивизије 20. августа 1953. „тандерболти“ су дејствовали по ратним бродовима који су штитили десант „плаве“ стране код Рогознице. Једна од новина у обуци 172. пука било је летење у ИФР условима. Командант пука Томаш Самарцић одлучио је да део искусних пилота лети у ИФР условима (ограничене видљивости), и у сумрак и ноћу. Када су за то сазнали у команди 21. дивизије забранили су да се настави с тим потпуно новим видом обуке, који је касније, педесетих година, постао референца 172. пука, али на млазним авионима Ф-84Г „тандерџет“.

Важан задатак протоколарне природе који је 29. и 30. марта 1953. извео 172. пук било је обезбеђење врховног команданта маршала Тита у повратку из Велике Британије на пловидби школским бродом „Галеб“ од Средоземног мора до Сплита, где је приређен масовни свечани дочек. Пилоти су имали задатак да оду што дубље према отвореном мору, према Отранту, и зато је јединица пребазирана на аеродром у Титограду, који је био најјужнија тачка погодна за полетање. На заштити Титовог брода, осим „тандерболта“, летеле су посаде двомоторних авиона „москито“ из 97. пука, „братске“ јединице 21. дивизије, задужене за подршку Ратној морнарици. Авиони два пука на смену су летели изнад брода „Галеб“.

У летачкој сезони 1954. године пукови „тандерболта“ били су у пуној „кондицији“ и неретко су извођене вежбе у саставу пукова. У првом делу године на „тандерболтима“ је летело седам пукова, јер је преоружана још једна јединица – 81. пук нишке 29. дивизије.

У ОДБРАНИ ИСТРЕ

У лето 1953. године проблем статуса Слободне територије Трста претпо је да прерасте у озбиљну кризу. Више покушаја да се преговорима дође до решења није дало резултате, а италијанска влада одобрила је план „Делта“ за војно заузимање Зоне „А“, односно града Трста и околине, где су се налазиле америчке и британске снаге. У Зони „Б“ – Истри и словеначком приморју – биле су ограничене јединице ЈНА. У југословенским градовима одржаване су демонстрације подршке, чију атмосферу најбоље и данас представља парола „Живот дамо, Трст не дамо“. Када је југословенског врха сазнао за план „Делта“ наређено је да се делови ЈНА преведу у повишену готовост и да се, између осталих одлука, енергично делује против италијанске авијације ако повреди ваздушни простор над Зоном „Б“ и по дубини југословенског територија.

У складу са наредбом, у борбеном дежурству од ноћи 8/9. октобра 1953. у готовости су била три пука „тандерболта“ у Церкљу, Пули и Земунику. Одлучено је да се концентришу снаге за подршку у Церкљу и 83. пук је 13. октобра прелетео на великој висини изнад облачности која је потпуно прекривала маршруту Пула – Сењ – Двор на Уни – Самобор – Церкље. Прва ескадрила 172. пука пребазирана је на аеродром у Пули под командом Момчила Никића као замена за предислоцирани 83. пук. Он је водио прво одељење које је директно потчињено Командни Ескадре,

у чијем су саставу били готово сви југословенски ратни бродови.

Штаб пука са две ескадриле био је на матичном аеродрому Земуник, одлучан и припремљен да сваког момента крене у одбрану земље. У данима кризе пилоти „тандерболта“ летели су на патролне задатке дуж границе и извиђања у „потпуно ратним условима“, како је наведено у историји 172. пука. Један од задатака за све јединице био је да пилоти што боље проуче терене у близини границе где се очекивало да ће бити поприште сукоба. Пилоти два пука из Церкља у цивилној одећи довезени су камионима до Нове Горице да осматрају терен.

За Ратну морнарицу од велике важности било је да увежба садејство поморских снага са авијацијским јединицама. Зато су пилоти 172. пука извели вежбу са ратним бродовима, који су били на маршу уз обале Истре и гађање на полигону Камено.

У атмосфери напетости пар „тандерболта“ улетео је дубоко у ваздушни простор Италије – из дежурства у приправности број 2, са аеродрома у Пули полетели су Никић и његов пратилац Никола Јовановић на пресератње авиона, који су радарски осмотрили да се приближава југословенској граници. Пар „тандерболта“ прелетео је у сумрак Трст и летео према Венецији, где се налазила концентрација италијанских поморских снага. Пилоти су се на наредбу са земље вратили на аеродром и сплетели по ноћи.

На вежбе су позивани представници савезника и у знаку блиске сарадње, у оквиру Балканског пакта, делегацији из Турске маја 1954. године приказано је дејство 29. дивизије са два пука „тандерболта“ и једним пуком Ил-2. А „резултати ове вежбе задивили су, како наше тако и стране посматраче“, пише у званичном историјату 29. дивизије.

Карактеристичан пример тог времена била је вежба „Истра“, одржана јуна 1954, на којој је 83. пук полетео са Земуника на удар по аеродрому Дивача, у Сло-

венији (симулираном италијанском аеродрому), са 20 авиона у дејству по циљевицама на земљи и четири авиона, која су била у ловачкој заштити ударног састава у зони патролирања на висини од 3.000 фита.

У складу са притиском Источног блока процењивало се да ће „тандерболти“ имати кључну улогу у изолацији бојишта и зато су теме вежби биле удари по железничким чворовима и станицама. ■

Александар РАДИЋ
(Наставак у угућем броју)